

Tuomioistuinharjoittelu

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2009:5

Tuomioistuinharjoittelu

OIKEUSMINISTERIÖ

ISSN 1458-6452

ISBN 978-952-466-849-1 (nid.)

ISBN 978-952-466-850-7(PDF)

Oikeusministeriö

Helsinki 2009

Edita Prima Oy

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
8.4.2009

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmämietintö	
Puheenjohtaja: laamanni Heikki Nousiainen Sihteeri: ylitarkastaja Päivi Saukonoja		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 21.12.2007	
Julkaisun nimi Tuomioistuinharjoittelu			
Julkaisun osat Esityksen pääasiallinen sisältö, yleisperustelut, yksityiskohtaiset perustelut, lakiehdotukset			
Tiivistelmä			
<p>Mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinharjoittelusta. Lisäksi käräjäoikeuslakiin, hovioikeuslakiin, hallinto-oikeuslakiin ja avioliittolakiin tehtäisiin uudesta laista johtuvia vähäisiä tai teknisiä muutoksia siltä osin kuin niissä säädetään tuomioistuinharjoittelusta.</p> <p>Tuomioistuinharjoittelu ei kaikilta osin täytä niitä koulutuksellisia tavoitteita, joita sille on asetettu. Tuomioistuinharjoittelu ehdotetaan laajennettavaksi hallinto- ja hovioikeuteen siten, että jatkossa puolet suorittaisivat harjoittelunsa kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Toinen puoli suorittaisi ensin kuuden kuukauden harjoittelun käräjäoikeudessa ja jatkaisi sitten harjoittelua kuuden kuukauden ajan joko hallinto- tai hovioikeudessa. Harjoittelun kokonaispituus olisi edelleen yksi vuosi ja se suoritettaisiin yhtäjaksoisesti. Harjoittelijoiden valinta tapahtuisi kerran vuodessa samanaikaisesti molempiin harjoittelujaksoihin. Notaarin virkanimike korvattaisiin käräjänotaarin virkanimikkeellä. Harjoittelun voisi arviolta suorittaa vuosittain 160 harjoittelijaa.</p> <p>Harjoittelun työssä oppimista tehostettaisiin harjoittelusuunnitelman mukaisesti etenevällä koulutuksella ja arvioinnilla. Harjoittelusuunnitelma olisi kaikille harjoittelijoille laadittu yhtenäinen suunnitelma, jossa määrättäisiin harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, harjoittelun arvioinnin perusteet ja menettelytavat sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Harjoittelusuunnitelman laadinnasta vastaisi tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä, joka koostuisi kahdesta käräjäoikeuden, yhdestä hallinto-oikeuden, yhdestä hovioikeuden ja yhdestä oikeusministeriön edustajasta. Hyväksytysti suoritettun harjoittelun jälkeen olisi mahdollisuus saada varatuomarinarvonimi.</p> <p>Mietintöön sisältyy kaksi eriävää mielipidettä.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) käräjäoikeus, hallinto-oikeus, hovioikeus			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 22/31/2007, OM002:00/2008			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2009:5		ISSN 1458-6452	ISBN 978-952-466-849-1 (nid.) 978-952-466-850-7 (PDF)
Kokonaissivumäärä 82	Kieli suomi	Hinta 20,00 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
8.4.2009

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
Arbetsgruppen för domstolspraktiken		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
Ordförande: lagman Heikki Nousiainen Sekreterare: överinspektör Päivi Saukonoja		Datum då organet tillsattes 21.12.2007	
Publikation (även den finska titeln) Domstolspraktik (Tuomioistuinharjoittelu)			
Publikationens delar Propositionens huvudsakliga innehåll, allmän motivering, detaljmotivering, lagförslag			
Referat I betänkandet föreslås att en lag om domstolspraktik skall stiftas. Därtill skulle mindre och tekniska förändringar göras i tingsrätts-, hovrätts-, förvaltningsdomstols- och äktenskapslagen till den del de innehåller stadgar om domstolspraktiken. Domstolspraktiken fyller inte helt de krav som utbildningsmässigt ställts den. Domstolspraktiken föreslås att utvidgas till förvaltningsdomstolen och hovrätten sålunda att i fortsättningen skulle hälften av praktikanterna genomföra sin praktik i tingsrätten. Den andra hälften skulle genomföra först en praktik på sex månader i tingsrätten och sedan fortsätta sex månader antingen i förvaltningsdomstolen eller hovrätten. Den totala praktiktiden skulle fortsättningsvis vara ett år. Valet av praktikanterna skulle ske en gång per år och samtidigt för båda praktikperioderna. Notariens tjänstebeteckning skulle ersättas med tingsnotariens. Praktiken kunde uppskattningsvis genomföra 160 praktikanter per år. Inläring av arbetet under praktiken effektiveras genom skolning och värdering som framskrider enligt utarbetad praktikplan. Praktikplanen skulle vara en för alla praktikanter utarbetad enhetlig plan i vilken förordnas om praktikens mål, de ärendehelheter som behandlas vid praktiken och teoristudierna, undervisningsformer, grunder för praktikens värdering och förfaringsmetod samt möjliga övriga omständigheter som är viktiga för praktiken. En styrgrupp för domstolspraktiken skulle svara för utarbetandet av praktikplanen. Styrgruppen skulle bestå av två representanter från tingsrätten och en från både hovrätten och justitieministeriet. Efter en godkänd praktik skulle det vara möjligt att erhålla vicehäradshövdingstitel. Två avvikande åsikter ingår i arbetsgruppens betänkande.			
Nyckelord tingsrätt, förvaltningsdomstol, hovrätt			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-nummer, andra referensnummer) JM 22/31/2007, JM002:00/2008			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2009:5		ISSN 1458-6452	ISBN 978-952-466-849-1 (häft.) 978-952-466-850-7 (PDF)
Sidoantal 82	Språk finska	Pris 20,00 €	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Edita Prima Ab		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 21 päivänä joulukuuta 2007 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus hallituksen esitykseksi tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi. Työryhmän tehtävänä oli kehittää tuomioistuinharjoittelua siihen suuntaan, että se antaa

nykyistä parempia valmiuksia tuomarin tehtäviin. Tavoitteena oli, että tuomioistuinharjoittelijat saavat koko valtakunnassa yhtenäisen, suunnitelmallisen koulutuksen ja että heidän työtehtävänsä ovat riittävän monipuolisia.

Tuomioistuinharjoittelua kehittäessä tuli pyrkiä siihen, että nekin etevät ja lahjakkaat lakimiehet, jotka eivät hakeudu nykyuotoiseen tuomioistuinharjoitteluun, kiinnostuisivat tuomioistuinharjoittelusta. Samalla tuli pohtia myös sitä, järjestetäänkö tuomioistuinlaitoksen palvelukseen aikoville lakimiehille tuomioistuinharjoittelun päätyttyä vapaaehtoista tuomarinuralla valmentavaa jatkoharjoittelua. Tätä harkittaessa tuli ottaa huomioon, että tuomarinuran tulee edelleen säilyä avoimena.

Työryhmän tuli mietinnössään ottaa huomioon vireillä oleva käräjäoikeuksien rakenneuutos ja oikeudenkäyntimenettelyjä koskevat muutokset sekä mahdolliset tuomioistuinten henkilöstörakenteen muutokset ja arvioida näiden muutosten vaikutus tuomioistuinharjoittelun suorittamiseen.

Työryhmän tuli mietinnössään ottaa kantaa ainakin seuraaviin seikkoihin

- säilytetäänkö tuomioistuinharjoittelu kaikille lakimiehille suunnattuna yleisharjoitteluna vai suunnataanko se vain oikeuslaitoksen lakimiesammatteihin pyrkiville
- missä paikoissa tuomioistuinharjoittelu suoritetaan (käräjäoikeudet, hovioikeudet, hallinto-oikeudet, erityistuomioistuimet, maanmittauslaitos, muut tahot)
- mikä on tuomioistuinharjoittelijoiden määrä harjoittelupaikoittain
- miten tuomioistuinharjoittelijoiden valinta tapahtuu (valintamenettely ja valintaperusteet)
- mikä on tuomioistuinharjoittelun kesto
- mikä on tuomioistuinharjoittelun sisältö (tehtävät, toimivaltuudet, teoreettinen koulutus, harjoitteluohjelma)
- miten tuomioistuinharjoittelijoita ohjataan ja arvioidaan heidän harjoittelunsa aikana ja sen päättyessä
- säilytetäänkö varatuomarin arvonimi ja mikä taho sen myöntää
- mikä on tuomioistuinharjoittelijoiden virkamiesoikeudellinen asema ja mitkä ovat heidän palvelussuhteensa ehdot
- järjestetäänkö tuomioistuinlaitoksen lakimiesammatteihin aikoville vapaaehtoista jatkoharjoittelua, mikä on tällaisen jatkoharjoittelun sisältö ja kesto ja missä tällainen jatkoharjoittelu suoritetaan
- mikä on käräjäviskaalien asema ja tehtävät

Työryhmän puheenjohtajan on toiminut laamanni Heikki Nousiainen Vantaan käräjäoikeudesta sekä jäsenenä hovioikeudenneuvos Paula Salonen Helsingin hovioikeudesta, oikeuspoliittinen asiamies Mikko Salo Suomen Lakimiesliitosta, määräaikainen oikeussihteeri, viskaali Minna Hällström Suomen tuomariliiton edustajana, asianajaja Petteri Sotamaa Suomen Asianajajaliiton edustajana, koulutuspäällikkö Jorma Hirvonen oikeusministeriöstä, hallinto-oikeustuomari Liisa Heikkilä Helsingin hallinto-oikeudesta, erityisasiantuntija, hovioikeudenneuvos Pekka Pärnänen oikeusministeriöstä sekä ylitarkastaja, viskaali Päivi Saukonoja oikeusministeriöstä. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana on toiminut oikeusneuvos Jukka Sippo korkeimmasta oikeudesta. Pärnänen on toiminut työryhmän varapuheenjohtajana. Työryhmän sihteerinä on toiminut Päivi Saukonoja.

Työryhmän määräaika asetettiin päättymään 31 päivänä joulukuuta 2008. Työryhmän esityksestä oikeusministeriö pidensi määräaikaan 31 päivään maaliskuuta 2009 saakka.

Työryhmä ehdottaa tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto- ja hovioikeuteen siten, että jatkossa puolet suorittaisivat harjoittelunsa kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Toinen puoli suorittaisi ensin kuuden kuukauden harjoittelun käräjäoikeudessa ja jatkaisi sitten harjoittelua kuuden kuukauden ajan joko hallinto- tai hovioikeudessa. Harjoittelun kokonaispituus olisi edelleen yksi vuosi ja se suoritettaisiin yhtäjaksoisesti. Harjoittelijoiden valinta tapahtuisi kerran vuodessa samanaikaisesti molempiin harjoittelujaksoihin. Notaarin virkanimike korvattaisiin käräjänotaarin virkanimikkeellä. Harjoittelun voisi arviolta suorittaa vuosittain 160 harjoittelijaa.

Harjoittelusuunnitelma olisi kaikille harjoittelijoille laadittava yhtenäinen suunnitelma, jossa määrättäisiin harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, harjoittelun arvioinnin perusteet sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Harjoittelusuunnitelman laadinnasta vastaisi tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä, joka koostuisi kahdesta käräjäoikeuden, yhdestä hallinto-oikeuden, yhdestä hovioikeuden ja yhdestä oikeusministeriön edustajasta. Hyväksytysti suoritettua harjoittelua jälkeen olisi mahdollisuus saada varatuomarin arvonimi.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle. Mietintöön sisältyy Minna Hällströmin ja Pekka Pärnänen eriävät mielipiteet.

Helsingissä 19 päivänä maaliskuuta 2009

Heikki Nousiainen

Paula Salonen

Mikko Salo

Minna Hällström

Petteri Sotamaa

Jorma Hirvonen

Liisa Heikkilä

Pekka Pärnänen

Päivi Saukonoja

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	13
1 NYKYTILA.....	14
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	14
Tuomioistuinharjoittelusta yleisesti.....	14
Notaarin tehtävät.....	15
Notaarien ratkaisemat asiat kärjäoikeuksissa.....	16
Notaarin koulutus.....	17
Varatuomarin arvonimi.....	17
Tuomioistuinharjoittelun jälkeinen työ tuomioistuinlaitoksessa.....	18
Asian käsittely hovioikeudessa.....	18
Asian käsittely hallinto-oikeudessa.....	19
Esittelijän tehtävät hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa.....	21
Tuomareiden täydennyskoulutus ja nimityskäytäntö.....	21
Oikeuslaitoksen muita toimijoita.....	22
Apulaissyöttäjien harjoittelujärjestelmä.....	22
Apulaisvoutien harjoittelujärjestelmä.....	24
Asianajajien koulutus.....	26
1.2 Kansainvälinen vertailu.....	27
Yleistä.....	27
Ruotsi.....	27
Itävalta.....	29
1.3 Nykytilan arviointi.....	29
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	33
2.1 Tavoitteet.....	33
Ammatilliset tavoitteet.....	33
Koulutukselliset tavoitteet.....	33
2.2. Toteuttamisvaihtoehdot.....	34
2.3. Keskeiset ehdotukset.....	35
Harjoittelu kärjäoikeudessa.....	35
Harjoittelu hallinto- tai hovioikeudessa.....	37
Harjoittelijoiden valintamenettely.....	38
Tutorohjauksen järjestäminen.....	38
Harjoittelijoiden määrät.....	39
Jatkoharjoittelu ja kärjäviskaalin asema.....	40
Harjoittelusuunnitelma.....	40
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	41
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	41
3.2 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset.....	42
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	42

4 ASIAN VALMISTELU	44
4.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto	44
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	47
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	47
1.1 Laki tuomioistuinharjoittelusta	47
1.2. Käräjäoikeuslaki	57
1.3 Hovioikeuslaki	57
1.4 Hallinto-oikeuslaki	58
1.5 Avioliittolaki	58
2 VOIMAANTULO	58
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	59
LAKIEHDOTUKSET	60
LAGFÖRSLAG	68
ERIÄVÄT MIELIPITEET	76
LIITE Kartta	79

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi
tuomioistuinharjoittelusta ja eräksi siihen liittyviksi la-
eiksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinharjoittelusta. Lisäksi käräjäoikeuslakiin, hovioikeuslakiin, hallinto-oikeuslakiin ja avioliittolakiin tehtäisiin uudesta laista johtuvia vähäisiä tai teknisiä muutoksia siltä osin kuin niissä säädetään tuomioistuinharjoittelusta.

Esitykseen sisältyy tuomioistuinharjoittelun kehittämistarpeesta lähtöisin olevia ehdotuksia. Tuomioistuinharjoittelu ehdotetaan laajennettavaksi hallinto- ja hovioikeuteen. Erityisesti harjoittelun työssä oppimista tehostettaisiin harjoittelusuunnitelman mukaisesti etenevällä koulutuksella ja arvioinnilla. Harjoittelun pituus olisi edelleen yksi vuosi.

Harjoittelusuunnitelma olisi kaikille harjoittelijoille yhtenäinen suunnitelma, jossa määrittäisiin harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, harjoittelun arvioinnin perusteet ja menettelytavat sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat. Harjoittelusuunnitelman laadinnasta vastaisi tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmää, joka koostuisi kahdesta käräjäoikeuden, yhdestä hallinto-oikeuden, yhdestä hovioikeuden ja yhdestä oikeusministeriön edustajasta. Hyväksytysti suoritetun harjoittelun jälkeen olisi mahdollisuus saada varatuomarin arvonimi.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tuomioistuinharjoittelusta yleisesti

Tuomioistuinharjoittelulla eli auskultoinnilla tarkoitetaan oikeustieteen maisterin tutkinnon (ennen 1 päivänä elokuuta 2005 oikeustieteen kandidaatti) jälkeen käräjäoikeudessa suoritettavaa yhden vuoden kestävästä työharjoittelua. Harjoittelun aikana harjoittelija toimii käräjäoikeudessa notaarin tehtävissä. Nykymuodossaan se on kaikille lakimiehille suunnattua yleissivistävää perehdyttämistä käräjäoikeuden toimintaan. Harjoittelun aikana notaari ratkaisee omalla vastuullaan eräitä lainkäyttöasioita.

Tuomioistuinharjoittelusta säädetään käräjäoikeuslaissa (581/1993) ja käräjäoikeusasetuksessa (582/1993). Säännökset ovat tulleet voimaan alioikeusuudistuksen yhteydessä 1 päivänä joulukuuta 1993. Säännöksillä tuomioistuinharjoittelun sisältöä uudistettiin ja yhtenäistettiin merkittävästi. Lakivaliokunta totesi tuolloin hallituksen esityksen (HE 252/1992 vp) johdosta antamassaan mietinnössään (LaVM 9/1993 vp), että tuomioistuinharjoittelun järjestämisessä on keskeistä löytää oikea tasapaino nuorten lakimiesten koulutuksellisten tarpeiden ja alioikeuksien työn tehokkaan järjestelyn välillä.

Tuomioistuinharjoittelulla on pitkät perinteet suomalaisessa tuomioistuinkulttuurissa. Alun perin sen avulla pyrittiin kouluttamaan maaseudulle kihlakunnantuomareille päteviä sijaisia. Nykyisin tuomioistuinharjoittelu on saanut lisääntyvässä määrin koulutuksellisen luonteen, vaikka harjoittelijoiden työpanoksella on edelleen tärkeä merkitys käräjäoikeuksille.

Harjoittelu on täydentänyt teoreettisia yliopisto-opintoja. Opitun tiedon käytännön soveltaminen on ollut keskeisellä sijalla. Tuomioistuinharjoittelua on pidetty hyvänä pohjakoulutuksena tuomarin tehtäviin. Vaikka tuomioistuinharjoittelu ei kuulu tuomarinviran varsinaisiin kelpoisuusvaatimuksiin, sitä on käytännössä usein edellytetty.

Nykyisten säännösten mukaan oikeustieteen kandidaatille voidaan järjestää mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun käräjäoikeudessa siten, että hän toimii notaarina määräajan. Määräyksen notaariksi antaa laamannin esityksestä hovioikeus. Ennen harjoittelun alkamista lakimiehen on vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus. Lisäksi hänen on ilmoitauduttava auskultantiksi hovioikeuteen ja tämän jälkeen harjoittelijaksi käräjäoikeuteen. Käräjäoikeuden laamannin tulee huolehtia siitä, että notaari saa monipuolisen ja kehittävän koulutuksen. Joissakin käräjäoikeuksissa on käytössä auskultointisuunnitelma.

Tuomioistuinharjoittelun on katsottu antavan hyviä valmiuksia itsenäiseen päätöksentekoon. Vaikka huomattava osa harjoittelijoista ei ole jäänyt tuomioistuinlaitoksen palvelukseen, käräjäoikeuden toiminnan tuntemus ja prosessinjohtotaito ovat olleet eduksi

monissa lakimiesammateissa. Tuomioistuinharjoittelu on edistänyt oikeuslaitoksen tuntemusta lakimiesten keskuudessa ja vaikuttanut myönteisesti lakimiesetiikan kehittymiseen sekä helpottanut tuomioistuinten työtä.

Notaarin tehtävät

Käräjäoikeuslain 16 §:n mukaan notaarin tehtävät tulee järjestää siten, että hän perehtyy käräjäoikeuden toimintaan ja saa kokemusta tuomarin tehtävistä. Työtehtävät tulee järjestää koulutukselliselta kannalta tarkoituksenmukaisesti ja mielekkäästi.

Käräjäoikeuslain 17 §:ssä säädetään niistä tehtävistä, joita laamanni voi määrätä notaarin suorittamaan. Käräjäoikeusasetuksen 18 §:n 1 momentin mukaan notaarin tulee perehtyä tuomioistuimen kansliassa suoritettaviin tehtäviin sekä laamannin antaman määräyksen perusteella käsitellä ja itsenäisesti ratkaista käräjäoikeuslain 17 §:ssä tarkoitettuja asioita. Asetuksen 18 §:n 2 momentin mukaan laamannin tulee huolehtia siitä, että notaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtävien suorittamisessa, sekä siitä, että hän saa monipuolisen ja kehittävän koulutuksen. Pykälän 3 momentin mukaan hovioikeus antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä. Asetuksen 19 §:n mukaan notaari voidaan lisäksi määrätä hoitamaan erilaisia tuomareita avustavia tehtäviä ja kansliassa suoritettavia tehtäviä.

Notaarilla ei ole kahden ensimmäisen kuukauden aikana oikeutta itsenäisesti ratkaista asioita. Tuona aikana notaari voi toimia asiakaspalvelussa sekä ottaa vastaan asiakirjoja. Lisäksi notaari voi avustaa tuomareita esimerkiksi laatimalla yhteenvetoja ja olemalla istunnossa pöytäkirjanpitäjänä.

Kolmannesta kuukaudesta lähtien laamanni voi määrätä notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan käräjäoikeuden kansliassa käräjäoikeuslain 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittuja asioita. Notaari on siten voinut laamannin määräyksestä itsenäisesti ratkaista kirjaamisasioita kuten kiinnitys- ja lainhuutoasioita, hakemusasioita sekä riidattomia velkomisasiota.

Viidennestä kuukaudesta lähtien notaari on käräjäoikeuslain 17 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella laamannin määräyksestä kelpoinen toimimaan puheenjohtajana käräjäoikeuden istunnossa hakemusasioissa, yksinkertaisissa riita-asioissa sekä puheenjohtajana yhden tuomarin istunnossa sekä pykälän 2 momentin 4 kohdan perusteella lautamieskokoonpanossa tietyissä rikosasioissa. Notaari voi siten toimia yksittäisissä rikos- tai riita-asioissa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitettuna käräjäoikeuden jäsenenä sekä jäsenenä pääkäsitelyssä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa. Lisäksi notaari on kelpoinen ratkaisemaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvun 1 §:ssä mainittuja rikosasioita kirjallisessa menettelyssä. Käräjäoikeuslain 17 §:n 3 momentin mukaan notaaria ei saa määrätä yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana käsittelemään asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

Käytännössä harjoitteluvuosi on pyritty jaksottamaan siten, että notaari osallistuu eri asiaryhmien käsittelyyn vaihteittain. Tavoitteena on, että notaari vuoden aikana tutustuisi

monipuolisesti ja käytännönläheisesti tuomioistuintyöskentelyyn, oikeudelliseen ratkaisutoimintaan, tuomarin rooliin ja ajattelutapaan. Ratkaisuvälillä on porrastettu erilaisissa asioissa harjoitteluajan pituuden mukaan. Harjaantuneisuuden lisääntyessä notaari voi ratkaista vaativampia asioita. Periaatteena on ollut, että itsenäinen ratkaisuvälillä annetaan notaareille asioissa, jotka ovat harjoittelun tavoitteiden kannalta keskeisiä (HE 252/1992 vp, s. 13).

Käsitellessään hallituksen esitystä alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 28/1986 vp) eduskunnan lakivaliokunta on katsonut mietinnössään (LaVM 11/1986 vp), että harjoitteluun tulee sisällyttää myös tuomitsemistoimintaa. Tämä edellyttää itsenäisen päätösvallan uskomista notaareille eräissä vähäisemmissä asioissa ja notaarien toimimista kärjäoikeuden puheenjohtajana (HE 252/1992 vp s. 13) Lisäksi lakivaliokunta on mietinnössään (LaVM 11/2008 vp) kärjäoikeuksien kokoonpanosäännösten uudistamisen yhteydessä todennut, että tuomioistuinharjoittelu on välttämätön edellytys tuomarinuralle.

Notaarit seuraavat koko harjoitteluajan eri tuomareiden rikos- ja riita-asioiden istuntoja työtilanteensa mukaan. Seuraaminen saattaa edellyttää myös istuntoihin valmistautumista ja niissä suoritettavien tehtävien hoitamista puheenjohtajan antamien ohjeiden mukaan. Notaarien käsittelemät asiamäärät ja asiaryhmät vaihtelevat kärjäoikeuksittain ja kulloisenkin työtilanteen mukaan.

Notaarien ratkaisemat asiat kärjäoikeuksissa

Vuonna 2006 notaarin virkoja oli 202, vuonna 2007 163 ja vuonna 2008 161. Vuonna 2009 notaarin tehtävissä on 151 henkilöä. Viime vuosina tuottavuusohjelman edellyttämät henkilöstövähennykset ovat kohdistuneet juuri notaareihin.

Kirjaamisasioilla tarkoitetaan erityisten oikeuksien kirjaamisasioita sekä kiinnitys- ja lainhuutoasioita. Niitä ratkaistiin vuonna 2008 yhteensä 329 182 asiaa. Kiinteistöjä koskevista kirjaamisasioista notaarit ratkoivat vuonna 2008 noin kymmenen prosenttia ja kärjäviskaalit noin yhden prosentin.

Yleisissä tuomioistuimiin saapuneet riita-asioiden määrät ovat vuosina 2006 ja 2007 kasvaneet voimakkaasti. Tämä johtuu pääosin ns. pikaluotoista. Vuonna 2008 tuli vireille 244 086 riita-asiaa, joista summaarisia oli noin 95 prosenttia. Kasvua edellisestä vuodesta oli 20 prosenttia. Suppeista haastehakemuksista vireille tulleista riita-asioista notaarit ratkaisivat vuonna 2008 noin kuusi prosenttia ja laajoista riita-asioista noin kaksi prosenttia.

Maailmantalouden näkymät ovat syksyllä 2008 heikentyneet aiemmin arvioitua enemmän. Vaikeat taloudelliset ajat heijastuvat viiveellä myös tuomioistuinten työmääriin. Todennäköistä on, että talouskriisi lisää ainakin velkomus- ja konkurssi asioiden, mahdollisesti myös notaarien käsittelemien velkajärjestelyjen määrää kärjäoikeuksissa. Velkajärjestelyasioita saapui kärjäoikeuksiin vuonna 2008 yhteensä 3 652 asiaa. Velkajärjestelyasioista notaarit ratkaisivat vuonna 2008 noin 17 prosenttia. Muita hakemusasioita ratkaistiin yhteensä 35 966 asiaa, joista notaarit ratkaisivat noin 38 prosenttia.

Rikosasioita ratkaistiin yhteensä 74 756 asiaa. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvun 1 §:n tarkoitetut asiat on vastaajan suostumuksella voitu lokakuun alusta 2006 lukien ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta kirjallisessa menettelyssä. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistiin vuonna 2008 yhteensä 21 341 rikosasiaa. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistujen osuus kaikista rikosasioista oli noin 30 prosenttia. Näistä notaarit ratkaisivat noin 35 prosenttia.

Rikosasioiden kirjallisen menettelyn käyttö vaihtelee huomattavasti käräjäoikeuksittain. Kirjallisen menettelyn käytön erot johtuvat osin asiarakenteen eroista. Rikosasioiden kirjallinen käsittely soveltuu tyypillisesti liikenteeseen liittyvien rikosasioiden käsittelyyn, joten liikenne rikosten osuudella rikosasioista on keskeinen vaikutus siihen, miten suuri osa asioista soveltuu kirjalliseen menettelyyn. Esimerkiksi Helsingin ja Espoon käräjäoikeuksissa sekä liikennettä koskevien asioiden osuus että kirjallisen menettelyn osuus kaikista rikosasioista on maan keskiarvoa pienempi.

Yhden tuomarin kokoonpanossa notaari ratkaisi vuonna 2008 yhteensä 6 277 asiaa ja lautamieskokoonpanossa 2 507 asiaa. Notaarin osuus lautamieskokoonpanossa ratkaistuja asioista oli noin yhdeksän prosenttia ja yhden tuomarin kokoonpanossa ratkaistuja asioista noin 37 prosenttia.

Notaarin koulutus

Käräjäoikeuslain 14 §:n mukaan ainoastaan ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittaneelle voidaan järjestää mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun. Ylempi korkeakoulututkinto on nykyisin oikeustieteen maisterin tutkinto, joka on perinteisesti ollut laajapohjainen yleistutkinto. Se on tarjonnut hyvän kokonaiskuvan koko oikeusjärjestelmästä ja sen osien keskinäisistä suhteista. Oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaa vuosittain keskimäärin 450 henkilöä. Yleisesti lakimieskunnasta naisia on 40 prosenttia ja ruotsinkielisiä vajaat kuusi prosenttia.

Notaarin koulutus on perustunut työssä oppimiseen. Notaarille ei ole järjestetty systemaattista koulutusta notaarin tehtäviin. Sen sijaan hän on voinut käräjäoikeudesta riippuen osallistua esimerkiksi tuomioistuimien laatuhankeiden yhteydessä pidettyihin koulutustilaisuuksiin, käräjäoikeuksien sisäisiin koulutuksiin sekä oikeusministeriön ja lakimiesjärjestöjen toteuttamiin lainsäädännön uudistamisen yhteydessä järjestettyihin koulutuksiin.

Varatuomarin arvonimi

Käräjäoikeusasetuksen 20 §:n 1 momentin mukaan hovioikeus voi myöntää hakemuksesta varatuomarin arvonimen harjoittelijalle, joka on toiminut notaarina yhden vuoden ajan ja on sinä aikana hankkinut riittäväksi katsottavan kokemuksen mainitussa asetuksessa säädetyissä tehtävissä. Pykälän 2 momentin mukaan hakemukseen on liitettävä laamannin antama todistus siitä, mitä tehtäviä notaari on suorittanut ja että hän on suorittanut loppuun kaikki hänelle uskotut tehtävät. Käytännössä varatuomarin arvonimi on pääsääntöisesti myönnetty.

Tuomioistuinharjoittelun jälkeinen työ tuomioistuinlaitoksessa

Tuomioistuinharjoittelun päättämisen jälkeen yhtenä vaihtoehtona on ollut hakeutua kärjäoikeuteen kärjäviskaalin tehtäviin. Kärjäviskaalien virkojen määrä vuonna 2009 on yhteensä 25. Kärjäoikeuslain 3 b §:n mukaan kärjäviskaalin toimivalta on sama kuin notaarin. Kärjäviskaali on ilman eri määräystä toimivaltainen suorittamaan kaikkia niitä tehtäviä, joita laamanni voi määrätä notaarin suorittamaan. Kärjäviskaaleiden virkojen perustamisen suunniteltiin syventävän tuomioistuinharjoittelun aikana opittuja taitoja. Tätä tehtävää ne eivät ole täyttäneet. Syynä on ollut ainakin virkojen vähäinen määrä ja se, että kärjäviskaalin tehtävät ovat olleet selkiintymättömiä eivätkä ne ole tosiasiassa yleensä poikenneet notaarin toimenkuvasta. Kärjäviskaalin virkoihin nimetyt henkilöt ovat saattaneet hoitaa määräaikaisen kärjätuomarin tehtäviä useita vuosia.

Harjoittelun suorittaneet ja tuomarinuralle haluavat lakimiehet ovat tuomioistuinharjoittelun suoritettuaan hakeutuneet perinteisesti hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen esittelijän tehtäviin. Tämä on ollut kouluttautumisyhteyttä tuomarinuralle. Esittelijät ovat olleet tärkeää työvoimaa hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa. Tällä hetkellä ei ole systemaattisesti järjestettyä tuomarikoulua eikä esittelijöitä järjestelmällisesti kouluteta tuomarin tehtäviin. Hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on vuonna 2009 esittelijöiden vakinaisia virkoja yhteensä 285.

Asian käsittely hovioikeudessa

Kärjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen. Hovioikeus valmistelee asiat ennen niiden ratkaisemista. Valmistelun laajuus ja muoto riippuvat asian laadusta. Asian valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä, kuten esimerkiksi pääkäsittelyn järjestämisestä, päättää yksi hovioikeuden tuomari. Tarvittaessa tuomarin apuna valmistelussa on esittelijä.

Valmistelussa voidaan valittajaa pyytää täydentämään valitustaan. Tämän jälkeen hovioikeus päättää ensin, otetaanko valitus enempään tutkintaan (seulontamenettely). Jos seulonnan edellytykset eivät toteudu, valituksen tutkimista jatketaan ja valittajan vastapuolelta pyydetään kirjallinen vastaus. Hovioikeus voi myös pyytää asianosaisilta kirjallisen lausuman.

Valmistelun aikana voidaan myös pitää valmisteluistunto, johon kutsutaan asianosaiset kuultaviksi ja jossa suullisesti ja vapaamuotoisesti selvitetään asiaan liittyviä kysymyksiä yleensä pääkäsittelyä varten. Valmistelussa tehdään päätös pääkäsittelyn toimittamisesta. Siinä tehdään myös päätös asiantuntijalausannon hankkimisesta, kirjallisen todisteen esittämisestä, katselmuksen toimittamisesta sekä pääkäsittelyssä kuultavista asianosaisista ja todistajista. Valmisteluun kuuluvat myös käytännön toimet pääkäsittelyjen järjestämiseksi kuten pääkäsittelyn ajankohdasta sopiminen ja asianosaisten ja todistajien kutsuminen tähän tilaisuuteen.

Siinä tapauksessa, että asiassa ei ole tarpeen toimittaa pääkäsittelyä, asia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä. Tällöin esittelijä toimittaa ratkaisuun osallistuville tuomareille perehdyttäväksi kärjäoikeuden ratkaisun, valituksen, vastauksen, oman ratkaisuehdotuksensa ja asiasta tarvittaessa laatimansa muistion sekä asiakirjavihon valmistelusta vastaavalle jäsenelle. Valmistelusta vastaava jäsen tarkastaa asian ennen esittelyä ja tekee muutosehdotukset konseptiin.

Tämän jälkeen tuomarit ja esittelijä kokoontuvat istuntoon, jossa esittelijä selostaa asian suullisesti. Tuomarit keskustelevat asiasta ja ilmoittavat lopuksi kukin mielipiteensä asian ratkaisuksi. Esittelijä tekee saamiensa ohjeiden mukaan korjaukset ratkaisuehdotukseensa, minkä jälkeen konsepti, jos sitä ei heti kirjoiteta taltioksi, kiertää kokoonpanon jäsenillä. Hovioikeus antaa taltion allekirjoittamisen jälkeen ratkaisunsa kansliassa ja kappale ratkaisusta lähetetään asianosaisille.

Hovioikeuden pääkäsittely on menettelyltään soveltuvin osin pitkälti samanlainen kuin kärjäoikeudessa niiltä osin kuin asia on riittävä vielä hovioikeudessa. Pääkäsittelyssä on esitettävä suullisesti kaikki ne seikat, joihin asianosainen haluaa vedota, sillä vain ne otetaan huomioon ratkaisussa. Osapuolet esittelevät kirjalliset todisteensa ja todistajia kuullaan. Käsittely päättyy loppukeskusteluun. Välittömästi istunnon jälkeen pidetään päätösneuvottelu, jonka pohjalta esittelijä laatii tuomioluonnoksen.

Oikeusministeriön asettama toimikunta, jonka tehtävänä oli erityisesti arvioida tarvetta ottaa käyttöön nykyisen seulontajärjestelmän sijasta muutoksenhakulupajärjestelmä valitettaessa kärjäoikeuden ratkaisusta hovioikeuteen jätti mietintönsä kesäkuussa 2008. Mietinnön mukaan ehdotetun lupamenettelyn piiriin kuuluisi toimikunnan karkean arvion mukaan noin puolet hovioikeuksiin saapuvista valituksista.

Asian käsittely hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeus käsittelee eri viranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia ja julkisoikeudellisiin oikeussuhteisiin liittyviä hallintoriita-asioita. Hallinto-oikeudessa käsiteltävät asiat on jaettu niiden laadun perusteella asiaryhmiin, joita pääosin käsitellään kaikissa hallinto-oikeuksissa.

Eräissä asiaryhmissä asiat käsitellään keskitetysti kuitenkin vain yhdessä hallinto-oikeudessa.

- Helsingin hallinto-oikeudessa käsitellään muun muassa kaikki arvonlisäveroa, tulleja ja turvapaikkaa koskevat asiat.
- Vaasan hallinto-oikeuden käsiteltäväksi kuuluu muutoksenhaku vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisista lupa- ja velvoittamispäätöksistä.
- Sekä Rovaniemen että Oulun hallinto-oikeudessa käsitellään porotaloutta koskevia valituksia.

Yleisimpiä hallinto-oikeuden asiaryhmiä ovat asiakirjajulkisuusasiat, kunnallisasiat, kirkollisasiat, ulkomaalaisasiat, maankäyttö- ja rakennusasiat, ympäristönsuojelu ja ym-

päristöluvut, vesitalous- ja luonnonsuojeluasiat, sosiaali- ja terveydenhuolto asiat, elinkeinoasiat, ja erilaiset veroihin ja maksuihin liittyvät asiat.

Joissakin asiaryhmissä asiasta ei voi valittaa hallinto-oikeudelle ennen kuin valitus on käsitelty hallinnon sisäisessä oikaisuvaatimusmenettelyssä. Esimerkiksi veroasioissa haetaan ensin oikaisua verotuksen oikaisulautakunnalta, jonka jälkeen voidaan tarvittaessa hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

Hallinto-oikeudessa asiat ratkaistaan ensisijaisesti kirjallisesti, mutta suullisten käsittelyiden ja katselmusten järjestäminen on viime vuosina yleistynyt. Suulliset käsittelyt ovat yleisimpiä lastensuojelu ja turvapaikka-asioissa. Hallinto-oikeus huolehtii asian selvittämisestä viran puolesta käsittelyn tasapuolisuuden, oikeudenmukaisuuden ja asian laadun edellyttämässä laajuudessa.

Kun asia on tullut vireille hallinto-oikeudessa, esittelijä valmistelee asian. Jos valituskirjelmä tai hakemus on puutteellinen, valittajalle tai hakijalle varataan tilaisuus sen täydentämiseen. Hallinto-oikeuksissa asioiden esittelijöinä toimivat hallinto-oikeussihteerit, notaarit, joskus myös hallinto-oikeustuomarit. Esittelijä hankkii tarvittavat viranomaisten kirjalliset lausunnot tai selvitykset, minkä jälkeen vastapuolelle varataan tilaisuus antaa kirjallinen selityksensä. Asiaa varten voidaan tilata myös muita asian selvittämiseksi tarpeellisia viranomaisen asiakirjoja, esimerkiksi verovalitusta varten asianomaisen henkilön tai yhtiön edellisten vuosien veroilmoituksia.

Asian esittelijä laatii ratkaistavana olevasta asiasta ratkaisuehdotuksen, ja asian laajuudesta riippuen myös muistion. Asiakirjat ja ratkaisuehdotus kiertävät tuomareiden tutkittavana, minkä jälkeen asia ratkaistaan hallinto-oikeuden istunnossa. Istunnossa tehty ratkaisu kirjoitetaan päätökseksi, joka annetaan asian osapuolille tiedoksi allekirjoitusten jälkeen.

Hallinto-oikeus on yleensä päätösvaltainen kolmejäsenisenä. Kahden tuomarin kokoonpanossa esittelystä voidaan ratkaista tietyt laissa erikseen luetellut asiat tietyissä tapauksissa. Yksi tuomari voi ratkaista muun muassa pysäköintivirhemaksua, ajoneuvon siirtoa, ajokorttiasioita, joukkoliikenteen tarkastusmaksua ja televisiolupamaksua koskevia valituksia.

Hallinto-oikeudessa voidaan tarvittaessa pitää suullinen käsittely, jossa voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita tai esittää kirjallisia todisteita. Hallinto-oikeus kutsuu suulliseen käsittelyyn asianosaiset, valituksenalaisen päätöksen tehneen viranomaisen edustajan ja muut henkilöt, joiden kuulemista pidetään tarpeellisena. Suullinen käsittely on osa asian selvittämistä ja valmistelua, jota voidaan jatkaa vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin. Välittömästi istunnon jälkeen pidetään yleensä päätösneuvottelu, jonka perusteella esittelijä tekee päätösluonnoksen.

Esittelijän tehtävät hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa

Hovioikeuksissa esittelijät ovat viskaaleja tai asessoreita. Hovioikeuslain (56/1994) 6 §:n 1 momentin mukaan kelpoisuusvaatimuksena viskaalin ja asessorin sekä hallinto-oikeuslain (430/1999) 10 §:n 1 momentin mukaan hallinto-oikeussihteerin virkaan on oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Esittelijöinä hallinto-oikeudessa voivat toimia myös notaarit. Kelpoisuusvaatimuksena notaarin virkaan on edellä mainitun pykälän mukaan soveltuva korkeakoulututkinto.

Esittelijän tehtävät sekä hallinto- että hovioikeudessa ovat asioiden itsenäistä valmistelua eli muistioiden, ratkaisuehdotusten ja toimituskirjojen luonnosten laatimista tuomarijäsenistä koostuvalle kokoonpanolle. Eri tuomioistuintyypeissä esittelijöiden tehtävät ja työmenetelmät vaihtelevat, mutta perimmältään esittelijän työssä on kysymys merkityksellisen ratkaisuaineiston kokoamisesta ja valmiudesta soveltaa oikeusohjeita ja oikeustapauksia käsiteltävänä olevaa asiaan. Tavoitteena on, että asia voidaan tuomarikokoonpanossa päättää esittelijän tekemän ratkaisuehdotuksen pohjalta. Esittelijällä on virkavastuu hänen esittelystään tehdystä ratkaisusta, ellei hän ole jättänyt eriävää mielipidettään. Sen sijaan pääkäsitelyssä esittelijä toimii valmistelijan ominaisuudessa eikä hän voi lausua eriävää mielipidettä toisin kuin kirjallisessa menettelyssä.

Hovioikeuslain 9 §:n mukaan hovioikeus voi ratkaista eräitä asioita kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä ja asian esittelijä, jos hän on hovioikeuden asessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai kärjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Vanhemmat esittelijät ovat saaneet määräyksiä toimia hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa määräaikaisina jäseninä, jolloin he ovat osallistuneet asioiden ratkaisemiseen.

Esittelijöiden työkokemuksen monipuolistamiseksi Turun hovioikeus ja Turun hallinto-oikeus ovat kokeilleet keskinäistä esittelijöiden virkamiesvaihtoa tuomioistuinten välillä. Vastaavaa toimintaa on kokeiltu myös Helsingissä ja Kuopiossa hallinto-oikeuden ja hovioikeuden välillä. Parhailtaan on suunnitteilla korkeimman oikeuden toimesta yhteistyössä hovioikeuksien kanssa järjestettävää hovioikeuksien esittelijöille tarkoitettua koulutusta. Koulutus on tarkoitus aloittaa syksyllä 2009. Vastaavasti hallinto-oikeuden esittelijöille on suunnitteilla korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien yhteistyössä oikeusministeriön kanssa järjestämää koulutusta.

Tuomareiden täydennyskoulutus ja nimityskäytäntö

Tuomioistuinharjoittelu ei muodollisesti kuulu tuomarin viran kelpoisuusvaatimukseen, mutta käytännössä sitä on yleensä edellytetty ja tuomareiksi nimitetyt ovat sen pääsääntöisesti suorittaneet. Tuomareiden nimittämisestä annettua lakia (205/2000) sovelletaan täytettäessä tuomarin virkaa ja nimitettäessä tuomaria määrääjäksi. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n mukaan tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtäväänsä sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean on mietinnössään (komiteanmietintö 2003:3 s.333) todennut, että tuomarilta vaadittavia perustavaa laatua olevia henkilökohtaisia ominaisuuksia ovat oikeamielisyys ja itsenäisyys. Kaikille tuomareille yhteiseksi osaamisen ydinalueeksi komitea määrittää kyvyn tunnistaa ja analysoida oikeudellisia ongelmia, hankkia ongelmien ratkaisemiseksi tarvittava tieto, ratkaista asia sekä ilmaista selkeästi ratkaisun lopputulos ja siihen johtaneet syyt. Komitean mukaan koulutuksella voidaan varmistaa, että työntekijöiden ydinosaaminen on riittävä.

Oikeusministeriö järjestää tuomareiden täydennyskoulutusta vuosittain oikeusministeriön koulutusyksikön laatiman koulutussuunnitelman mukaisesti. Tuomioistuimet ovat lisäksi itse järjestäneet laatuhankeita hovioikeuspiireittäin yhteistyössä yliopistojen kanssa sekä järjestäneet virastojen sisäisiä koulutuksia. Oikeusministeriössä on parhailaan pohdittavana yhdessä yleisten ja hallintotuomioistuinten kanssa se, miten tuomareiden täydennyskoulutus tulevaisuudessa tulisi järjestää tuomioistuinten riippumattomuus huomioon ottaen. Tarkoituksena on perustaa tuomioistuinten edustajista koostuva ohjausryhmä pohtimaan tuomareiden täydennyskoulutuksen sisältöä.

Koulutuksen lisäksi tuomareiden monipuoliseen työkokemukseen on alettu kiinnittää huomiota. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (komiteanmietintö 2003:3 s. 360) on arvioinut mietinnössään, että tuomareiden työkokemuksen monipuolisuutta voidaan parantaa lisäämällä liikkuvuutta eri tuomioistuinasteiden välillä ja luomalla virkamiesvaihtoa myös tuomioistuinlinjojen (yleiset tuomioistuimet, hallintotuomioistuimet, erityistuomioistuimet) välille. Vaihdoista kiinnostuneet lakimiehet voisivat vaihtaa tehtäviään määräjäksi. Tällaisia vaihtoja on jo tehty, mutta niiden toteuttaminen on pitkälti ollut asianosaisten oman aloitteellisuuden varassa. Virkamiesvaihto voitaisiin laajentaa koskemaan ainakin syyttäjän ja julkisen oikeusavustajan virkoja, mutta mahdollisesti myös muita valtion ja kuntien lakimiestehtäviä.

Viime aikoina nimityskäytännössä on lisääntyvässä määrin etäännytty virkaikäajattelusta ja korostettu monipuolisempaa työkokemusta. Tuomarin virkaan on nimitetty ainakin joitakin asianajajan, oikeusavustajan tai syyttäjän taustan omaavia henkilöitä.

Oikeuslaitoksen muita toimijoita

Yleistä. Syyttäjät ja kihlakunnanvoudit kuuluvat itsenäisenä osana ja lainkäyttäjinä oikeuslaitokseen. Myös asianajolaitos muodostaa keskeisen oikeudenhoidon organin. Syyttäjien ja kihlakunnanvoutien virkaa tavoitteleville on voimassa oleva harjoittelujärjestelmä.

Apulaissyöttäjien harjoittelujärjestelmä

Valtakunnansyyttäjänviraston ohjaus- ja kehittämissyksikkö vastaa syyttäjälaitoksen koulutuksesta. Apulaissyöttäjien harjoittelujärjestelmän tarkoituksena on tutustuttaa nuori lakimies syyttäjälaitokseen ja kouluttaa hänestä syyttäjä, joka kykenee harjoitteluvuotensa jälkeen toimimaan kihlakunnansyyttäjänä kaikissa syyttäjäyksiköissä. Apulaissyöttäjien harjoittelujärjestelmä käynnistyi vuoden 1999 alussa.

Harjoittelu noudattaa valtakunnansyyttäjän vahvistamaa tavoite-, periaate- ja koulutusohjelmaa. Harjoittelujärjestelmän tavoitteena on pätevän työvoiman saatavuuden varmistaminen, ohjattu koulutus ja yksilöllinen seuranta, arvioinnin yhteismitallisuus ja harjoittelun mielekkyys. Vaikka järjestelmä tarjoaa mahdollisuuden sekä laajan hakijajoukon kilpailuttamiseen että hakijoiden keskinäiseen arviointiin, sillä ei kuitenkaan ole tarkoitus poistaa mahdollisuutta rekrytoitua syyttäjälaitokseen muutakin kautta.

Apulaissyyttäjien virat on sijoitettu 14 paikalliseen syyttäjäyksikköön, joiden päälliköt valtakunnallisen haun jälkeen valitsevat apulaissyyttäjät puolentoista vuoden pituiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen. Valinnassa eduksi luettaviksi seikoiksi katsotaan erityisesti suoritettu tuomioistuinharjoittelu, esiintymis- ja ilmaisutaito, päätöksentekokyky, kotimaisten kielten hyvä suullinen ja kirjallinen hallinta, muu kielitaito, hyvä opintomenestys ja syyttäjäntoimen kannalta sopiva suuntautuminen, ammatillinen kokemus sekä mahdollinen puoltava lausunto tuomioistuinharjoittelupaikan syyttäjältä ja/tai laamannilta.

Apulaissyyttäjien harjoittelujärjestelmä on luonteeltaan työssä oppimista, joten pääasiallinen koulutusvastuu on paikallisyksiköissä. Koulutusohjelma järjestetään siten, että se tukee edellä esitettyjä tavoitteita. Johtava kihlakunnansyyttäjä vastaa koko harjoittelukauden ajan apulaissyyttäjän kehittymisen seurannasta, monipuolisten tehtävien järjestämisestä ja niiden vaativuuden nousujohteisuudesta sekä siitä, että apulaissyyttäjä saavuttaa syyttäjältä edellytettävät valmiudet.

Jokaiselle apulaissyyttäjälle nimetään vastuulliseksi ohjaajaksi (tutoriksi) riittävän kokenut, vakituinen kihlakunnansyyttäjä, joka on halunnut tehtävään. Tutor vastaa tehtävien käytännön järjestämisestä sijoitusyksikössä ja toimii harjoittelun koordinaattorina. Hän seuraa apulaissyyttäjän tekemiä päätöksiä ja huolehtii siitä, että apulaissyyttäjä saa riittävän laajan kuvan yksikössä noudatettavista erilaisista työtavoista ja linjauksista. Tutor pitää huolen siitä, että apulaissyyttäjä saa tarvittavat kontaktit erilaisiin sidosryhmiin sekä seuraa ja valvoo omalta osaltaan apulaissyyttäjän valmiuksien kehittymistä.

Harjoittelu sijoitusyksikössä vaiheistetaan vuosineljänneksittäin:

Ensimmäinen vuosineljännes

orientointi syyttäjän toimintaympäristöön,

kansliatyöskentely, rangaistusvaatimus ja muuntorangaistus,

valmistautuminen istuntosalityöskentelyyn sekä kihlakunnansyyttäjän avustaminen.

Toinen vuosineljännes

syyteharkinta ja istuntosalityöskentely

Kolmas vuosineljännes

itsenäinen työskentely ja muutoksenhaku.

Neljäs vuosineljännes

itsenäinen työskentely ja esitutkinta. Tavoitteena on, että apulaissyyttäjä saa kuhunkin jaksoon kuuluvista asioista ja tehtävistä hyvät tiedot ja että hänen työskentelynsä muodostuu vaativuudeltaan nousujohteiseksi hänen kykyjään ja taitojaan vastaavasti.

Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää apulaissyyttäjille vuosittain kymmenkunta koulutuspäivää, joilla käsitellään keskeisiä syyttäjän toiminnan osa-alueita. Koulutuspäiviä varten Valtakunnansyyttäjänvirastoon hankitaan muun muassa näytteitä apulaissyyttä-

jien laatimista ratkaisiasiakirjoista. Harjoitteluun sisältyy loppukoe- ja palautepäivä. Loppukokeella pyritään selvittämään apulaissyöttäjien omaksumia, kihlakunnansyöttäjältä edellytettäviä tietoja ja taitoja. Kokeeseen sisältyy suullinen ja kirjallinen osuus.

Suullisessa osuudessa tehtävänä on ollut syytteen esittäminen ja asiaesittelyn pitäminen koetilaisuudessa annetun esitutkintapöytäkirjan pohjalta. Jokainen apulaissyöttäjä on pitänyt esityksensä "tuomioistuimena" toimivalle arvosteluraadille, jossa ovat tuomioistuimen, syyttäjälaitoksen ja asianajajakunnan edustajat. Kokeen kirjallisessa osuudessa on ollut teoreettisia, periaatteellisia tai essee-kysymyksiä sekä oikeudellisten ongelmien hahmottamista ja ratkaisukykyä mittaavia tehtäviä.

Osoitukseksi harjoittelun ja loppukokeen hyväksytystä suorittamisesta sekä kihlakunnansyöttäjän virkaan kelpoisuusvaatimuksena olevasta syyttäjän tehtävän hoitamiseen tarvittava taidosta kukin apulaissyöttäjä saa todistuksen, jossa hänen todetaan olevan "Syyttäjäksi kelpoinen". Todistuksen saaminen edellyttää: toimimista apulaissyöttäjänä puolentoista vuoden ajan, harjoittelujärjestelmän mukaista työskentelyä, sijoitusyksikön johtavan kihlakunnansyöttäjän ja tutorin puoltavaa lausuntoa sekä osallistumista koulutusohjelman mukaiseen koulutukseen ja loppukokeen suullisen ja kirjallisen osuuden hyväksyttävää suorittamista.

Lähes 60 % harjoittelujärjestelmän suorittaneista on sijoittunut syyttäjälaitoksen palvelukseen. Apulaissyöttäjiltä, tutoreilta ja syyttäjäyksiköistä saadun palautteen sekä muun kokemuksen perusteella harjoittelujärjestelmä on osoittautunut toimivaksi ja tarpeelliseksi niin syyttäjälaitoksen kuin apulaissyöttäjien kannalta.

Apulaisvoutien harjoittelujärjestelmä

Kihlakunnanvouti on ulosottoasioissa ratkaisija, jonka yksinomaiseen toimivaltaan on ulosottokaareissa määrätty lukuisia sellaisia lainkäyttötehtäviä, joiden hoitaminen edellyttää laaja-alaista perehtyneisyyttä oikeusjärjestykseen ja juridiseen ajatteluun.

Apulaisvoutien harjoittelujärjestelmän tarkoituksena on tuottaa vuosittain tarpeen mukaan noin 10 - 15 ulosottomenettelyyn perehtynyttä lakimiestä. Tavoitteena on antaa harjoittelijoille hyvä perehtyneisyys ulosottoon. Määräaikaisen koulutus- ja harjoittelujakson jälkeen koulutetuilla olisi hyvät edellytykset ulosoton lakimiestehtävissä toimimiselle. Koulutuksesta olisi kuitenkin hyötyä myös muissa lakimiestehtävissä.

Tällä hetkellä kihlakunnanvoudiksi rekrytoidutaan pääasiassa ulosoton organisaatiosta. Kihlakunnanulosottomiehinä toimivia juristeja nimitetään ensin ylitarkastajan tai määräaikaisen kihlakunnanvoudin tehtäviin. Tätä kautta hankitaan käytännön kokemusta, jotta edellytykset kihlakunnanvoudiksi nimittämiseksi täyttyisivät. Uuden ulosottokaaren myötä kihlakunnanvoudiksi nimittämisen edellytyksiä muutettiin joustavammiksi. Nyt kihlakunnanvoudiksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tai oikeustieteen masterin tutkinnon suorittanut Suomen kansalainen, joka on hyvin perehtynyt ulosotto-toimeen tai joka on saavuttanut muissa tehtävissä viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämän taidon ja jolla on tehtävään tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Tä-

mä mahdollistaa voutien rekrytoimisen myös ulosoton ulkopuolelta, mutta ulosottokokemus on siitä huolimatta säilyttänyt asemansa keskeisenä kelpoisuusvaatimuksena.

Apulaisvoutien valinta tapahtuu valtakunnallisen haun jälkeen. Harjoittelupaikat on sijoitettu seitsemästä kahdeksaan paikalliseen ulosottovirastoon, joiden päälliköt valitsevat apulaisvoudit vuoden pituiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen. Hakijan eduksi luetaan suoritettu tuomioistuinharjoittelu, hyvä päätöksentekokyky, kotimaisten kielten hyvä suullinen ja kirjallinen hallinta, muu kielitaito, hyvä opintomenestys, esiintymis- ja ilmaisutaito sekä ammatillinen kokemus. Henkilöltä edellytetään myös tehtävään tarvittavia henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Harjoittelujärjestelmä perustuu paljolti työssä oppimiseen, joten koulutusvastuu on ulosottovirastossa. Harjoittelija osallistuu myös ulosoton koulutusohjelman mukaisiin koulutuksiin. Sijoitusvirastosta nimetään harjoittelijalle tai harjoittelijoille vastuulliseksi ohjaajaksi (tutorvoudiksi) kokenut kihlakunnanvouti. Tutorvouti vastaa tehtävien käytännön järjestelyistä sijoitusvirastossa ja toimii harjoittelun koordinaattorina.

Harjoittelu-aika jakaantuu kolmeen kokonaisuuteen seuraavassa järjestyksessä:

1. Orientointi, asian vireille tulo, täytäntöönpanoperusteet, kirjaus, tietojärjestelmät, 1 kk

- a. täytäntöönpanoperusteiden tarkistaminen
- b. ulosoton tietojärjestelmän ja toimiston roolin sisäistäminen
- c. ulosoton sisäisen prosessin oppiminen

2. Kihlakunnanulosottomiehen tehtävät, 3 kk

- a. asia- ja asiakashallinta
- b. Ulosoton tietojärjestelmät kihlakunnanulosottomiehen työvälineinä
- c. ulosmittaukset
- d. velallisselvitys
- e. rangaistusten täytäntöönpano
- f. erikoisperintä/vaativa perintä
- g. irtaimen realisointi

3. Kihlakunnanvoudin ja ylitarkastajan tehtävät, 8 kk

- a. päätöksien valmistelu
- b. ulosottovalituksiin annettavien lausuntojen valmistelu
- c. kiinteistöjen, asunto-osakkeiden, pantatun omaisuuden ja kiinnitettävien ajoneuvojen realisointi
- d. koulutustehtävät
- e. täytäntöönpanoon liittyvät johtamistehtävät

Harjoittelija laatii tutorvoudille kuukausittain kirjallisen raportin. Raportti auttaa tutorvoutia harjoittelijan ohjauksessa ja sen varmistamisessa, että harjoittelijalle tulee kattava kokemus kaikista ulosoton osa-alueista. Harjoitteluun kuuluu myös loppukoe, jossa mitataan harjoittelijan ulosottolainsäädännön ja siihen liittyvän lainsäädännön tuntemusta, ulosottokäytännön osaamista sekä ennen kaikkea oikeudellista ajattelua ja kykyä oikeudelliseen ratkaisutoimintaan.

Kullekin harjoittelijalle annetaan harjoitteluohjelman ja loppukokeen hyväksytystä suorittamisesta todistus. Todistuksen saaminen edellyttää toimimista apulaisvoutina vuoden

ajan, harjoittelujärjestelmän mukaista työskentelyä, tutorvoudin puoltavaa lausuntoa, osallistumista koulutusohjelman mukaiseen koulutukseen ja loppukokeen hyväksyttävää suorittamista.

Asianajajien koulutus

Asianajajien merkitys oikeudenkäynnissä on kasvanut etenkin riita- ja rikosasioissa mutta lisääntyvästi myös hallintolainkäyttöasioissa. Asianajaja on se, joka on maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsenenä merkitty asianajajaluetteloon. Suomessa laissa tarkoitettuna asianajajayhdistyksenä toimii Suomen Asianajajaliitto (Finlands Advokatförbund). Asianajajaliitto on julkisoikeudellinen yhdistys. Sen säännöt ja niiden muutokset vahvistaa oikeusministeriö.

Asianajajaksi hyväksymisen edellytykset määritellään asianajajista annetussa laissa (496/1958) ja yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta annetussa oikeusministeriön päätöksessä (191/1959). Asianajajaksi hyväksyttävän on muun muassa oltava suorittanut tuomarin virkaa varten säädetyt opinnäytteet eli oikeustieteen maisterin tutkinnon ja saavuttanut asianajajan toimessa tarvittavan taidon ja käytännöllisen kokemuksen toimimalla vähintään neljän vuoden ajan oikeudenhoidon alalla. Työskentely on pitänyt kestää vähintään kaksi vuotta asianajajan apulaisena, julkisena oikeusavustajana tai itsenäisenä asianajotehtävien hoitajana tai muussa sellaisessa toimessa, jossa hän on vastaavassa määrin hoitanut asianajotehtäviä.

Suomen Asianajajaliiton jäseneksi pyrkivän tulee lisäksi osoittaa riittävästi tuntevansa asianajotoiminnan perusteita koskevat säännökset ja ohjeet sekä hyvän asianajajatavan vaatimukset suorittamalla oikeusministeriön hyväksymässä järjestyksessä erityinen tutkinto (asianajajatutkinto). Asianajajaksi hyväksymisen edellytyksistä silloin, kun henkilöllä on ammattipätevyys asianajajan toimen harjoittamiseen jossakin muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, on laissa omat säännöksensä.

Asianajajaliitto on hyväksynyt kesäkuussa 2005 uudet ohjeet asianajajien täydennyskoulutuksesta. Niiden mukaan asianajajan tulee osallistua täydennyskoulutukseen vuosittain vähintään 18 tunnin ajan. Asianajajan on tarvittaessa pystyttävä osoittamaan vuotuinen kouluttautumisensa. Asianajajaliitto valvoo täydennyskoulutusvelvollisuuden täyttymistä. Asianajajaliiton koulutusvaliokunta suunnittelee, valmistelee, kehittää ja järjestää yhteistyötahojen kanssa asianajajille suunnattua täydennyskoulutusta vuosittain laatimansa koulutussuunnitelman mukaisesti.

1.2 Kansainvälinen vertailu

Yleistä

Suomalaista vastaava auskultointijärjestelmä esiintyy lähinnä Ruotsissa ja Itävallassa, missä sitä pidetään tuomarin uraan liittyvänä alkuharjoitteluna, jonka perusteella valitaan varsinaiset tuomariharjoittelijat. Tuomarit nimitetään pääosin erityisen useamman vuoden kestävän tuomarikoulutuksen suorittaneiden henkilöiden piiristä lisäksi esimerkiksi Espanjassa ja Ranskassa. Toisessa mallissa tuomarit valitaan kokeneiden lakimiesten, usein asianajajien, joukosta kuten Norjassa ja Englannissa.

Ruotsi

Ruotsissa tuomioistuinharjoittelun luonne on selkeästi koulutuksellinen. Auskultointi tähtää antamaan yliopisto-opintoja täydentäviä valmiuksia oikeuslaitoksessa työskentelyyn. Notaarin nimittämistä, koulutusta ja asemaa on pääasiallisesti säännelty käräjäoikeutta koskevassa asetuksessa (förförordning 1996:381 med tingsrättsinstruktion), lääninoikeutta koskevassa asetuksessa (förförordning 1996:382 med länsrättsinstruktion) ja notaariasetuksessa (notarieförordning 1990:469).

Hyväksytty auskultointi on muodollisena vaatimuksena tuomareiden, syyttäjien ja kihlakunnanvoutien virkaan. Tuomioistuinvirasto (Domstolverket) nimittää notaarit hakijoiden tutkintotodistuksen ja muiden ansioiden perusteella. Valinnasta on valitusoikeus tuomioistuinviraston yhteydessä toimivalle lautakunnalle (notarienämnd).

Auskultointi kestää kaksi vuotta. Harjoittelun voi suorittaa joko käräjäoikeudessa tai lääninoikeudessa tai molemmissa. Siinä tapauksessa, että harjoittelu suoritetaan sekä käräjäoikeudessa että lääninoikeudessa, harjoittelu-aika on kaksi vuotta ja kuusi kuukautta. Myös Kruununvoudinvirastossa, Oikeuskanslerinvirastossa, Verovirastossa tai yleisissä valituslautakunnissa (vid Kronofogdemyndigheten, Justitiekanslern, Skatteverket eller Allmänna reklamationsnämnden) hankittu työkokemus voidaan liittää osaksi auskultointia. Niin kutsutussa pakettiharjoittelussa työskennellään jossakin edellä mainituista virastoista kuusi kuukautta ennen yhden vuoden ja kuuden kuukauden pituista tuomioistuinharjoittelua. Myös työskentely asianajotoimistossa saatetaan hyväksyä kuuden kuukauden osalta osaksi tuomioistuinharjoittelua.

Ruotsissa oli aikaisemmin säännelty missä vaiheessa notaarille voitiin antaa määräys suorittaa tiettyjä tehtäviä. Nytemmin sääntelyä ei ole muualla kuin lääninoikeudessa. Organisaatiot, työolosuhteet sekä notaarien henkilökohtaiset ominaisuudet vaihtelevat tuomioistuinten kesken siinä määrin, että on katsottu paremmaksi, että jokainen tuomioistuin voi itse päättää missä vaiheessa notaari tekee mitään tehtäviä.

Yleisesti notaari osallistuu jutun valmisteluun ja valmistelee omalla vastuullaan riita- ja rikosasioita. Käydessään läpi uuden jutun hän voi tehdä ehdotuksen siitä, mitä toimenpiteitä juttu edellyttää. Hän voi ottaa kantaa muodollisiin edellytyksiin kuten valtuutukseen ja asianosaiskelpoisuuteen sekä myös materiaaliin kysymyksiin kuten vaatimus-

ten muotoiluun, perusteisiin ja todisteluun. Tarvittaessa hän voi laatia myös täydennyskehotuksen, hankkia henkilöselvityksen rikosasiassa, osallistua suurempien pääkäsitelyjen suunnitteluun, pitää pöytäkirjaa suullisessa valmisteluistunnossa, vangitsemisistunnossa ja pääkäsitelyssä. Hän voi päätösneuvottelussa sanoa mielipiteensä kuinka asia tulisi ratkaista sekä kirjoittaa tuomio- tai päätösehdotuksen ja tehdä selvityksiä oikeudellisista kysymyksistä. Hän voi omalla vastuullaan käsitellä perheoikeudellisia asioita, jotka eivät ole riitaisia, sakkojuttuja, konkurssiasioita ja muita notaarille soveltuvia juttuja sekä toimittaa suullisen valmistelun.

Lääninoikeudessa auskultoitaessa on säännelty missä vaiheessa notaari voi tehdä mitään tehtäviä. Kuitenkin määräykset käytännössä ovat vain ohjeellisia riippuen lääninoikeuden työtilanteesta ja notaarin omaisuuksista. Avustavat tehtävät ovat samantyyppisiä kuin käräjäoikeudessaakin. Lisäksi hän hoitaa kirjelmien vaihtoa. Notaari voi omalla vastuullaan käsitellä ajokorttiasioita, opintotukiasioita, avustus- ja tuloveroasioita. Sopivassa jutussa hän voi toimittaa myös suullisen käsittelyn. Harjoittelun kannalta on pidetty tärkeänä, että notaari saisi myös lääninoikeudessa toimia puheenjohtajana. Harjoitteluun kuuluu myös teoreettista koulutusta kolmessa eri jaksossa. Harjoittelun päätyttyä notaarit saavat todistuksen arvosanoineen.

Tuomareiden rekrytointia koskevan hallituksen esityksen (SOU 2007/8:113) mukaan mahdollisuutta suorittaa auskultointi ehdotettiin laajennettavaksi myös muissa valtion virastoissa vaikka auskultointi pääasiallisesti suoritettaisiin tuomioistuimissa. Monipuolisen työkokemuksen hankkimista jo auskultointiaikana pidetään tärkeänä. Ehdotus suorittaa auskultointi myös joittenkin suurten yksityisten työnantajien palveluksessa ja ehdotus lyhentää auskultointiaikaa vuoteen ja kuuteen kuukauteen ei saanut kannatusta. Ehdotuksilla pyrittiin luomaan lisää auskultointipaikkoja.

Pääsyvaatimuksena tuomarikoulutukseen on kahden vuoden tuomioistuinharjoittelu. Edellä mainitussa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että ylioikeudet voisivat yksittäistapauksessa poiketa vaatimuksista siten, ettei auskultointi olisi edellytyksenä tuomarikoulutukseen hyväksymiselle. Tuomarikoulutukseen hyväksytty hakija määrätään hovioikeuteen hovioikeudenviskaaliksi (*hovrättsfiskal*) tai kamarioikeuteen kamarioikeudenviskaaliksi (*kammarrättsfiskal*) kuuden kuukauden koeajalla. Jos koeaika suoritetaan hyväksytysti, viskaali nimitetään toistaiseksi hovioikeuteen tai kamarioikeuteen. Vähintään vuoden palveluksen jälkeen koulutettava jatkaa tuomarikoulutustaan käräjäoikeudenviskaalina (*tingsfiskal*) tai lääninoikeudenviskaalina (*länsrättsfiskal*) kahden vuoden ajan. Viskaalit toimivat asianomaisissa tuomioistuimissa tuomareina ja käsittelevät juttuja samaan tapaan kuin vakinaiset tuomarit.

Tuomarikoulutuksen viimeisessä vaiheessa viskaali palaa takaisin hovioikeuteen tai kamarioikeuteen toimiakseen näissä vähintään vuoden tuomarina. Hyväksytysti suoritetun koulutuksen jälkeen viskaali nimitetään hovioikeuden- tai kamarioikeuden asessoriksi (*hovrätts-/kammarrättsassessor*). Tällöin tuomarikoulutus on suoritettu loppuun. Jos asessori haluaa koulutuksen läpäistyään saada nimityksen vakinaiseksi tuomariksi, hän työskentelee tavallisesti ensin tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella joitakin vuosia hankkiakseen muuta kokemusta, jotta pystyisi lopulta kilpailemaan nimityksestä vakinaiseksi tuomariksi.

Notaarin määrät vaihtelevat vuoden aikana mutta notaarin tehtävissä vuonna 2008 oli keskimäärin noin 950 eli noin puolet virassa toimivien tuomareiden määrästä. Notaarien määrää lisättiin vuosina 2005–2006 noin 150:llä mutta jatkossa määrää on tarkoitus vähentää.

Itävalta

Itävallassa jokaisella oikeustieteen tutkinnon suorittaneella on mahdollisuus suorittaa yhdeksän kuukauden pituinen tuomioistuinharjoittelu (gerichtspraxis), johon osallistuminen on yleistä. Harjoittelu sisältyy oikeustieteelliseen koulutukseen. Vuonna 2009 harjoittelijoita on yhteensä 800. Suoritettu tuomioistuinharjoittelu on pätevyysvaatimuksena tuomarin, syyttäjän ja asianajajan tehtävään, mutta sitä pidetään hyödyllisenä kokemuksena myös muissa tehtävissä kuten pankki- ja vakuutustoimen sekä yrityselämän alalla.

Harjoittelija toimii kolmessa kolmen kuukauden jaksossa kolmen eri tuomarin apuna avustavissa tehtävissä eri oikeudenaloilla. Tehtäviin kuuluu muun muassa tutkia oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta ja valmistella istuntoja. Harjoittelujaksoon kuuluu myös kursseja ja seminaareja. Kukin harjoittelijaa ohjannut tuomari antaa harjoittelijasta lausuntonsa kolmen kuukauden jälkeen, jota käytetään muun muassa valittaessa harjoittelijoita tuomariharjoittelijoiksi.

Tuomariksi pyrkivän on haettava tuomariharjoittelijaksi. Liittovaltion oikeusministeri nimittää vuosittain hakemuksesta tuomarikokelaat, joiden kelpoisuus tutkitaan muun muassa suorittamalla psykologiset soveltuvuustestit ja jossa tuomareiden edustajat voivat esittää mielipiteensä virkoihin valittavista. Tuomareiden käytännön harjoittelu mukaan luettuna tuomioistuinharjoittelu kestää periaatteessa neljä vuotta ja se suoritetaan alioikeudessa, syyttäjänvirastossa, vapausrangaistusten täytäntöönpanosta vastaavassa laitoksessa sekä asianajotoimistossa tai julkisen notaarin toimistossa. Osa harjoittelusta voidaan suorittaa myös muun muassa hovioikeudessa (Oberlandesgericht) tai korkeimmassa oikeudessa (Oberster Gerichtshof) taikka liittovaltion oikeusministeriössä. Harjoittelun päätteeksi suoritetaan tuomarin tutkinto.

1.3 Nykytilan arviointi

Tuomioistuinharjoittelijat ovat muodostaneet tärkeän käräjäoikeuksia avustavan henkilöstövoimavaran. Tällä hetkellä harjoittelijoiden työtehtävät käräjäoikeuksissa muodostuvat pääasiassa kiinteistöasioiden, summaaristen asioiden ja hakemusasioiden käsittelemisestä ja ratkaisemisesta käräjäoikeuden kansliassa tai istunnossa sekä tuomareiden avustamisesta ennen istuntoa. Lisäksi harjoittelijat ovat toimineet tietyissä rikosasioissa käräjäoikeuksien puheenjohtajina istunnossa yhden tuomarin kokoonpanossa ja lautamieskokoonpanossa sekä ratkaisseet rikosasioita käräjäoikeuden kansliassa kirjallisessa menettelyssä. Alioikeusuudistuksen myötä erityisesti vaikeita juttuja on kuitenkin siirretty notaareilta pois ja alkuperäinen tehtävä toimia tuomarin sijaisena on menettänyt merkitystään.

Suomen Lakimiesliitto ry:n yhteistyössä Nuoret Lakimiehet ry:n kanssa vuonna 2004 tekemän kyselytutkimuksen mukaan notaarien koulutus ja perehdyttäminen tehtäviin on ollut usein puutteellista ja lisäksi epäyhtenäistä. Koulutuksen järjestäminen ja sen sisältö ovat vaihdelleet käräjäoikeuksittain. Uuden notaarin perehdyttäminen tehtäviin on jäänyt monesti virkaiältään vanhemman notaarin tehtäväksi ilman että notaarille olisi määrätty omaa tutortuomaria. Tutkimuksen mukaan epäkohtia ovat lisäksi olleet muun muassa työtehtävien yksipuolisuus, liian suuri työmäärä, huono palkkaus sekä virkamieslainsäädännön ja vuosilomalain soveltamisen epäyhtenäisyys notaarien palvelusuhteisiin. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös Nuoret Lakimiehet ry:n vuonna 2007 tekemässä kyselytutkimuksessa.

Edellä esitetyn kyselytutkimuksen tulokset tukevat työryhmän käsityksiä siitä, että harjoittelun sisältö on ollut erilainen eri käräjäoikeuksissa eikä harjoittelu ole aina antanut harjoittelijalle tavoitteena olevaa monipuolista kuvaa lainkäyttötehtävistä käräjäoikeudessa. Harjoittelun tavoitteet ovat saattaneet olla selkiytymättömiä ja epäyhtenäisiä. Joissakin käräjäoikeuksissa harjoittelijoiden yksipuolinen ja suuri työmäärä on estänyt oma-aloitteisenkin tutustumisen lainkäyttötehtäviin riittävän laajasti.

Notaarin ohjaukseen ovat osallistuneet pääasiassa virkaiältään vanhemmat notaarit, jolloin mahdollisesti virheellisesti omaksuttuja käytäntöjä on siirtynyt seuraavalle notaarille. Notaarin työssä oppimisen ja ohjaamisen tukeminen on ollut hajanaista, epäyhtenäistä ja paikoin riittämätöntä sekä perustunut pitkälti harjoittelijan oman aktiivisuuden varaan. Notaareille ei ole järjestetty yhtenäistä työhön perehdyttämistä eikä annettu systemaattista koulutusta. Heitä ei ole myöskään virallisesti arvioitu suoriutumisestaan. Notaarin mahdollisuudet osallistua harjoitteluaikanaan lainkäyttöhenkilöstölle suunnattuun koulutukseen on ollut epäyhtenäistä.

Joissakin käräjäoikeuksissa käräjäoikeuden laamanni on valinnut oman käräjäoikeutensa harjoittelijat yhdeksi tai useammaksi vuodeksi kerrallaan. Harjoittelijaksi haluavat ovat puolestaan voineet tulla valituiksi useampaan käräjäoikeuteen. Tämän johdosta harjoittelija on saattanut unohtaa peruuttaa toisessa käräjäoikeudessa hänelle varatun paikan, mikä on aiheuttanut hankaluuksia rekrytoinnissa tässä toisessa käräjäoikeudessa. Harjoittelijaksi pääsy on voinut olla sattumanvaraista. Tällainen hajautunut valintamenettely ei ole koko auskultointijärjestelmän toimivuuden kannalta paras mahdollinen.

Notaarien tehtäviin vaikuttaa myös se, että tuomioistuimissa sovellettavien säädösten määrä kasvaa jatkuvasti ja aineellinen lainsäädäntö muuttuu yhä nopeampaan tahtiin. Vaatimukset henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon suhteen tulevat jatkossakin kasvamaan. Laadullisten vaatimusten ohella myös notaareihin kohdistuu tehokkuusvaatimuksia, jotka ovat edelleen korostuneet.

Myös notaarien ratkaisutoiminnassa edellytetään Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kuten EU-oikeuden ja useiden kansainvälisten sopimusten vaatimusten tiedostamista ja tuntemista. Samoin ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien asianmukainen toteutuminen varmistuu yhteiskunnassa viime kädessä riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuinlaitoksen kautta, jollaisia ulottuvuuksia saattaa ilmetä myös notaarien käsittelemissä jutuissa.

Notaarin toimivaltaan käräjäoikeudessa kuuluu toimia oikeuden puheenjohtajana käräjäoikeuden istunnossa. Oikeudenmukainen puheenjohtaja on riippumaton ja yksittäisessä tapauksessa objektiivinen eli puolueeton, jolloin myös notaarin edellytetään noudattavan samoja periaatteita. Vaikka ratkaisun tekeminen olisi yksittäisessä tapauksessa hankalaa, on notaarilla tällöinkin ratkaisupakko. Erityisesti tuomioiden perustelemisessa korostuu oikeudellisen ajattelun taito. Tällainen ratkaisuvalmius edellyttää aineellisten ja menettelyllisten säännösten tuntemusta. Lisäksi on tunnettava kantavat oikeusperiaatteet ja periaatteiden järjestelmä. Käytännössä tuomioharkinta ja perustelemisprosessi eivät noudata selvää järjestystä. Ratkaisuun päätyminen, johtopäätökset ja perustelemisen edellyttävät kokonaisvaltaista otetta, mutta kokonaisuuksien hahmottaminen kehittyi vain elementtien erottamiskyvyn kautta.

Tuomioistuimen legitimitietin on perinteisesti katsottu perustuvan lainmukaisiin ratkaisuihin, jotka koetaan samalla oikeudenmukaisiksi. On korostettu erityisesti ratkaisujen huolellisen perustelemisen merkitystä legitimitietin ja uskottavuuden muodostumisessa. Ratkaisujen taustalla olevaa tuomioistuimen harkintaa on pyritty saamaan näkyväksi esittämällä vaatimuksia tuoda avoimesti esiin sekä tehtyä päätöstä tukevia että sitä vastaan puhuvia argumentteja. Oikeuden ja oikeudenmukaisuuden syntyminen ei ole pelkästään oikeudellinen prosessi vaan perimmältään se edellyttää osapuolten yhteistoimintaa ja neuvottelua konfliktin selvittämistä asian eri vaiheissa sekä mahdollista esiintymistä oikeuden istunnossa. Suullisessa prosessissa tämä edellyttää oikeuden puheenjohtajalta juridisen osaamisen lisäksi myös sosiaalisia taitoja, ilmaisu- ja prosessinjohtotaitoa.

Asianosaisnäkökulmasta oikeudenkäynnin lopputulokseen tyytymiseen ja sitoutumiseen vaikuttaa ratkaisuperustelujen ohella keskeisesti se menettely, jolla lopputulokset tuotetaan. Oikeudenkäyntimenettelyn kokeminen oikeudenmukaiseksi edellyttää, että prosessi on ymmärrettävää, ja että asianosaisilla itsellään on halutessaan mahdollisuus aidosti osallistua asiansa käsittelyyn ja mahdollisuus kokea tullessa kuulluksi. Koetun oikeudenmukaisuuden synnyttäminen tulee nähdä oikeudenkäynnin yhtenä keskeisenä tavoitteena.

Yhteistä notaarien toimenkuvalla on auskultointipaikasta ja sen järjestämisestä riippumatta oikeudellisten ongelmien ratkaiseminen ja oikeudellisten ratkaisujen tekeminen. Yleisesti voidaan todeta, että auskultoimaan tulevilla on vähän kokemusta oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta, tuomioistuimen käytännöistä ja tuomioistuimen toimintaperiaatteista. Opiskeluaikana yhteydet tuomioistuinlaitokseen jäävät vähäisiksi ja oikeudenkäyntien seuraamista kuuluu pakollisiin opintovaatimuksiin vähän. Tuomioistuinharjoittelun kautta saatava oppi tuomioistuinlaitoksesta rajoittuu nykyisellään vain käräjäoikeuksien toimintaan. Siinä ei saada kokemusta muista oikeudenhoidon alueista.

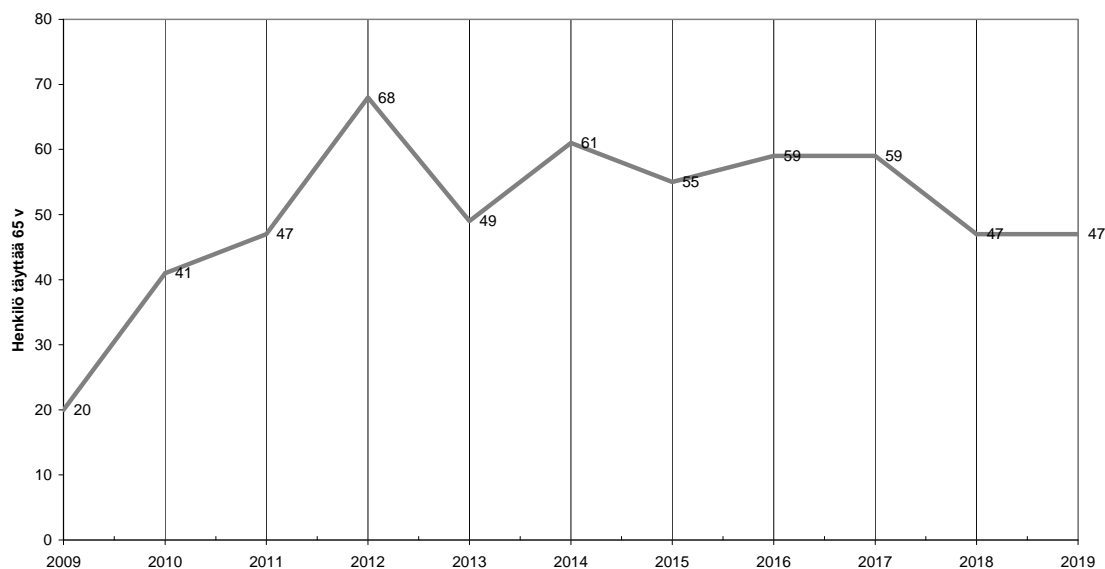
Käytännössä yliopisto-opetus ei varsinaisesti harjaannuta notaareja sellaisen oikeudellisen aineksen hallintaan, jota asian käsittely oikeudenkäynnissä ja lainkäyttötehtävissä edellyttää. Perustutkintoon johtava koulutus ei välttämättä anna notaareille riittäviä käytännön valmiuksia lainsoveltamistehtäviin ja valmiuksia prosessinjohtamiseen, oikeudelliseen argumentaatioon ja oikeudellisen problematiikan hahmottamiseen oikealla tavalla. Auskultoinnilla tätä puutetta on pyritty poistamaan. Tuomioistuinharjoittelun

jälkeiseen esittelijän tehtävään ei myöskään tällä hetkellä sisälly systemaattista koulutusta.

Kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirto Maanmittauslaitokselle vuoden 2010 alusta vähentää tuomioistuinharjoittelijoiden nykyisiä työtehtäviä käräjäoikeuksissa. Oikeusministeriön käräjäoikeuksiin lähetettävän kyselyn perusteella tällä hetkellä noin 23 notaarin henkilötyövuotta sitoutuu näihin pois siirtyviin kiinteistöasioihin. Toisaalta käräjäoikeuksien yksikkökokojen suurentaminen samaan aikaan siten, että nykyisistä 51 käräjäoikeudesta muodostuu 27 käräjäoikeutta, antaa todennäköisesti paremmat mahdollisuudet kehittää myös harjoittelijoiden tehtäviä.

Koko tuomioistuinlaitoksen henkilöstörekrytointi on seuraavana vuosikymmenenä haasteen edessä. Vuoteen 2019 mennessä huomattava osa oikeuslaitoksen lakimiestehtävissä työskentelevistä henkilöistä tulee siirtymään eläkkeelle.

Om:n hallinnonalan tuomarien eläkkeelle siirtymisen oletama
(syyskuu -08 tietojen perusteella; käytetty tuomarien kokonaismäärä 937)

Oheinen kaavio esittää koko oikeusministeriön hallinnonalan tuomarien eläkkeelle siirtymisen oletamaa syyskuun 2008 tietojen perusteella. Laskennan perusteena on käytetty vuoden 2008 tuomarien kokonaismäärää 937. Eläköityminen näyttää vuoden 2012 huipun jälkeen tasoittuvan vakaalle tasolle. Tuomareita ennustetaan siis 10 vuoden aikana jäävän eläkkeelle 553 eli yli puolet vuoden 2008 tuomareiden kokonaismäärästä. Tuomioistuinlaitos joutuu tulevaisuudessa kilpailemaan pätevistä työvoimasta. Työryhmän käsityksen mukaan auskultointijärjestelmän kehittäminen valtakunnallisesti yhtenäiseksi, entistä selvemmin koulutuksellisia elementtejä sisältäväksi ja tuomioistuintyöhön aiempaa monipuolisemmin valmentavaksi helpottaisi osaltaan myös tuomioistuinlaitoksen tulevaisuuden rekrytointeja sekä tuomioistuinharjoittelijoiden että varsinaisen lainkäyttöhenkilöstön osalta.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Tämän esityksen tavoitteena on tuomioistuinharjoittelun systemaattisen perehdyttämisen, koulutuksen, arvioinnin ja niitä koskevien menettelytapojen kehittäminen siten, että harjoittelun suorittaneet saisivat nykyistä paremmat edellytykset toimia harjoittelun jälkeisissä lakimiestehtävissä oikeuslaitoksen palveluksessa. Tuomioistuinharjoittelu ei edelleenkään olisi edellytys tuomarin virkaan.

Tavoitteena on lisätä harjoittelun monipuolisuutta tarjoamalla mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun käräjäoikeuden lisäksi myös hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa. Harjoittelun suorittaminen kahdessa eri tuomioistuimessa avaisi monipuolisemman näkökulman tuomioistuintyöhön, minkä voidaan arvioida ohjaavan entistä paremmin tämän tyyppisestä työstä kiinnostuneita hakeutumaan tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Tuomioistuinharjoittelun suorittaneista osa työllistyisi tuomioistuinlaitoksen palvelukseen ja osa muihin lakimiestehtäviin oikeuslaitoksen toimintakentässä (esim. syyttäjät ja asianajajat). Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle työllistyneet tuomioistuinharjoittelun suorittaneet tuntisivat tuomioistuinten toimintatavat, mikä helpottaisi asiointia ja tuomioistuinten toimintaa. Auskultointi palvelisi ensisijaisesti lainkäyttöön liittyviä koulutuksellisia tarpeita. Oppimisen ja perehdyttämisen kannalta mielekkäästi järjestetty auskultointi tuo samalla myös lisäpanosta asioiden käsittelykapasiteettiin.

Ammatilliset tavoitteet

Esityksen tavoitteena on luoda kaikille lakimiehille avoin järjestelmä, joka perehdyttää asianomaisia harjoittelijoita tuomioistuintyöhön ja tuomarin taitoihin. Keskeistä on tuomarin roolin omaksuminen. Tuomioistuinharjoittelun yhtenä tavoitteena on, että harjoittelija saisi kipinän tuomioistuinuralle. Tuomioistuinharjoittelusta tulisi sisällöllisesti muodostua tuomioistuinlaitoksen ammatillisista tarpeista lähtevä ja lähtökohtaisesti työssä oppimiseen perustuva koulutusjakso. Tavoitteena on ensisijaisesti pyrkiä opettamaan nuoria lakimiehiä tuomioistuinlaitoksen lainkäyttötehtäviin ja perehdyttää heitä kypsään ja vastuulliseen ratkaisutoimintaan sekä antaa monipuolinen kuva tuomioistuinlaitoksen toiminnasta. Harjoittelijat saisivat koulutusta jo tuomioistuinharjoitteluvaiheen aikana tuomarin tehtävissä vaadittavissa oikeudenkäynnin johtamisessa, oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa ja ratkaisun perustelemisessä. Kaikki edellä mainitut taidot ovat hyödyllisiä myös asianajajan, syyttäjän ja julkisen oikeusavustajan tehtävissä, mutta myös muissa lakimiestehtävissä.

Koulutukselliset tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan, että samalla kertaa aloittaville harjoittelijoille pyrittäisiin luomaan sisällöllisesti samanlainen koulutusohjelma. Tavoitteena olisi harjoittelun aikana antaa lainkäyttötehtävissä vaadittavaa syventävää käytännöllistä ja teoreettista koulutusta. Teoreettisen koulutuksen jaksoihin sisältyisi kaikille harjoittelijoille yhteistä tuomio-

istuinlaitoksen lainkäyttötehtäviin perehdyttävää kokopäiväistä opetusta. Yhteisillä koulutusjaksoilla pyrittäisiin varmistamaan harjoittelujakson laadukkuus sekä menettelyllinen yhdenmukaisuus.

Kuhunkin harjoittelujaksoon tulisi sisältyä teoriaopetusta luonnollisina osina sopivissa vaiheissa esimerkiksi johdattaen harjoittelijaa seuraavaan harjoittelujaksoon. Mahdollisesti ennen uuden harjoittelujakson alkua harjoittelijan tulisi osallistua kaikille yhteiseen johdattavaan opetuskokonaisuuteen. Koulutuksen tulisi painottua opitun teorian ja tiedon soveltamiseen ja lainkäyttötehtävissä vaadittaviin erityistaitoihin. Tällaisia erityistaitoja ovat esimerkiksi prosessinjohtamisen taito oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden mukaisesti. Koulutukseen osallistuminen olisi pakollista harjoittelijoiden asianmukaisten valmiuksien turvaamiseksi. Koulutuksen tavoitteena olisi myös antaa tuomioistuinlaitoksesta monipuolinen kokonaiskuva. Koulutukseen osallistuminen olisi myös edellytys hyväksyttävän tuomioistuinharjoittelun suorittamiselle.

Koulutuksen tuottajina voisivat tarpeen mukaan toimia muun muassa harjoittelupaikkoina toimivat tuomioistuimet esimerkiksi kaksi hovioikeuspiiriä yhdessä, oikeusministeriö tai yliopistot. Koulutuksen järjestämisessä tulisi ottaa huomioon apulaissyöttäjien ja apulaismuutien harjoittelujärjestelmästä saadut kokemukset. Tärkeää olisi, että harjoittelijat kokoontuisivat ajoittain yhteisiin opetusjaksoihin. Teoriaopintojen kytkeminen käytännön harjoitteluun ja harjoittelijan kulloisiinkin työtehtäviin on tärkeää.

2.2. Toteuttamisvaihtoehdot

Valmistelutyön aikana työryhmä pohti useita vaihtoehtoisia tuomioistuinharjoittelun kehittämistapoja. Työryhmässä harkittiin mahdollisuutta suorittaa osa tuomioistuinharjoittelusta Maanmittauslaitoksessa. Kiinteistöasioiden siirtyessä Maanmittauslaitokselle vuoden 2010 alusta ei tuomioistuinharjoitteluun tule sisältymään enää kirjaamisasioiden käsittelyä. Kirjaamisasioihin on liittynyt paljon myös muuta siviilioikeutta kuten perinnönjakoon, aviovarallisuussuhteisiin ja yhtiöoikeudellisiin kysymyksiin liittyviä ongelmia. Tämän vuoksi auskultoinnin suorittaminen Maanmittauslaitoksessa olisi perusteltua. Kuitenkin tuomioistuinharjoittelu Maanmittauslaitoksessa voidaan nähdä tässä vaiheessa ongelmallisena, kun kirjaamisasioiden käsittelytavat eivät siellä vielä ole vakiintuneet ja harjoittelijoiden perehdyttämiseen tarvittaisiin riittävästi lakimiehiä.

Työryhmässä harkittiin harjoittelupaikkoina myös erityistuomioistuimia eli markkinaoikeutta, työtuomioistuinta ja vakuutus oikeutta. Työryhmä päätyi kuitenkin siihen, että erityistuomioistuimissa korostuu erityislainsäädännön soveltaminen, joten ne eivät auskultoinnin tavoitteiden kannalta olisi harjoittelun alkuvaiheessa ensisijaisia vaihtoehtoja. Ottaen huomioon että auskultoinnin on tarkoitus perehdyttää nimenomaan tuomioistuinlaitoksen lainkäyttötehtäviin, sen suorittamista syyttäjä- tai ulosottoorganisaatioissa ei nähty mielekkääksi. Sen sijaan apulaissyöttäjien ja apulaismuutien harjoittelujärjestelmästä saatuja kokemuksia voitaisiin hyödyntää myös tuomioistuinharjoittelun harjoitussuunnitelmaa laadittaessa.

Työryhmässä voimakkaammin tulivat esille kaksi linjaa, joista toisessa korostui nykyisen tuomioistuinharjoittelun säilyttäminen yhden vuoden pituisena käräjäoikeudessa.

Harjoitteluun liitettäisiin kuitenkin systemaattisempaa koulutusta ja ohjausta. Puolen vuoden pituinen harjoittelu käräjäoikeudessa nähtiin oppimisen kannalta riittämättömänä. Työryhmässä on aiheuttanut huolta tuomioistuinten resurssien turvaaminen ja se, voidaanko nykyinen notaarimäärä säilyttää. Toinen linja pyrki korostamaan harjoittelun monipuolisuutta siten, että myös hallinto-oikeudet ja hovioikeudet olisivat yhden vuoden pituisessa harjoittelussa mukana. Näin harjoittelijalle muodostuisi kokonaisvaltaisempi käsitys tuomioistuinlaitoksesta ja sen tarjoamista eri tehtävistä kuten esittelijän tehtävistä sekä hallinto- että hovioikeudessa. Hallinto-oikeutta ei nähty perusteltuna yksinomaisena harjoittelupaikkana. Hallinto-oikeuksien mukaantulo lisäisi kaivattua vaihtoa yleisten ja hallintotuomioistuinten välillä.

2.3. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinharjoittelusta. Laissa säädettäisiin tuomioistuinharjoitteluun hakeutumisesta, sen keskeisestä sisällöstä sekä harjoittelijoiden tehtävistä, toimivallasta ja asemasta. Harjoitteluun liittyvän harjoittelijan arvioinnin ja palautteen antamisen perusteet ja menettelytavat määrittäisi tarkemman tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä.

Harjoittelijat olisivat harjoittelupaikoissa määräaikaissa virkasuhteissa. Notaarin virkanimeke korvattaisiin kärjänotaarin virkanimikkeellä. Nimikkeen alkuun otettaisiin kärjä-etuliite sen vuoksi, että edelleen kaikki suorittaisivat harjoittelunsa alkuosan käräjäoikeudessa. Myöskään ei syntyisi sekaannusta hallinto- ja hovioikeuksissa virassa notaarin nimekkeellä toimivien esittelijöiden ja osastosihteerien kanssa. Hakijalle voitaisiin hyväksytysti suoritettun harjoittelun päätyttyä myöntää edelleen varatuomarin arvonimi.

Työryhmä katsoo, että tuomioistuinharjoittelu on tarkoituksenmukaista säilyttää edelleen käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeuksien toimintakyvyn turvaaminen edellyttää kärjätuomarin ohella myös kärjänotaarin työpanosta. Tärkeisiin tuomarin taitoihin kuten prosessinjohtamiseen ja itsenäiseen ratkaisutoimintaan perehdyttäminen tapahtuisi edelleen parhaiten käräjäoikeudessa. Harjoittelun kokonaispituus, yksi vuosi, olisi harjoittelun tavoitteiden kannalta riittävä. Toisaalta tuomioistuinharjoittelun monipuolisuuden lisäämiseksi osalle harjoittelijoista tulisi antaa mahdollisuus suorittaa osan harjoittelustaan joko hallinto- tai hovioikeudessa. Harjoittelulinjan valinnalla ei olisi vaikutusta mahdollisuuteen hakeutua harjoittelun jälkeen tuomioistuimen palvelukseen kuten esimerkiksi esittelijän tehtäviin hovi- tai hallinto-oikeuteen. Käräjäoikeudessa kokonaan harjoittelunsa suorittaneilla olisi vahvuutenaan pitkä ja itsenäisiä työtehtäviä sisältänyt koulutusjakso.

Harjoittelu käräjäoikeudessa

Esityksessä ehdotetaan, että harjoittelu aloitettaisiin aina käräjäoikeudesta. Ensimmäisen jakson jälkeen harjoittelija jatkaisi kuusi kuukautta joko samassa käräjäoikeudessa, taikka siirtyisi hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen. Noin puolella harjoittelijoista olisi mahdollisuus suorittaa harjoittelu edelleen kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Haki-

jan tulisi hakemuksessaan esittää toivomuksena haluaako hän syventää harjoitteluaan kuuden kuukauden jälkeen kärjäoikeudessa vai hakeutuuko hän hallinto- tai hovioikeuteen. Vuoden mittainen harjoittelu kärjäoikeudessa mahdollistaisi sen, että harjoittelija saa enemmän istuntokokemusta eri kokoonpanoissa ja kokemusta itsenäisestä ratkaisutoiminnasta. Myös kärjäoikeuden töiden järjestelyn kannalta on helpompaa, että osa harjoittelijoista on kärjäoikeudessa pidempään. Tällöin harjoittelijalla olisi paremmat mahdollisuudet osallistua riita-asian käsittelyn vaiheisiin alusta jutun ratkaisemiseen saakka. Myös kokemusta lautamieskokoonpanon puheenjohtajana kertyisi enemmän.

Työryhmä katsoo, että kärjäoikeuksissa harjoittelijat voisivat nykyiseen tapaan toimia tuomarin työparina ja laatia erilaisia asiakirjoja ja toimia pöytäkirjanpitäjinä istunnoissa, tehdä selvityksiä oikeudellisista kysymyksistä sekä avustaa tuomioluonnosten kirjoittamisessa ja näin harjaantua oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa. Harjoittelijalle on tarjottu antaa käsiteltäväksi sellaisia rutiiniasioita, joita kansliahenkilökunta voi ratkaista. Tehtävien tulee painottua juridisiin tehtäviin ja niiden tulisi olla koulutusellisessa tarkoituksessa riittävän vaativia.

Kirjallinen rikosprosessi on vähentänyt istunnossa käsiteltävien juttujen määrää. Myös vuoden 2009 alusta voimaan tullut kärjäoikeuksien kokoonpanoa koskevien säännösten uudistaminen supistaa lautamieskokoonpanon käyttöalaa edelleen. Harjoittelijan toimenkuva tulee myös tätä kautta ohjautumaan enemmän tuomareita avustaviin tehtäviin. Tällöin harjoittelijat voisivat kärjäoikeuksissa toimia myös esittelijän tehtävien luonteisissa valmistelutehtävissä vaikeahkoissa jutuissa. He voisivat tehdä taustaselvityksiä sekä perusteellisia selvityksiä oikeuskysymyksistä. Harjoittelijasta tulisi kärjäoikeuksissa nykyistä selkeämmin tuomareita avustava ja tuomareiden ratkaistavia asioita valmisteleva henkilö.

Auskultoinnin suuria anteja on ollut mahdollisuus kehittää oikeudellisen ratkaisun perustelemistaitoa. Oikeudellisten ilmiöiden ja kestävästi perustellun oikeudellisen ratkaisun hahmottaminen, ymmärtäminen ja siinä onnistuminen edellyttävät harjoittelijalta oikeudellisia taitoja ja kypsyyttä. Tämä tavoite voidaan parhaiten saavuttaa tukemalla ja mahdollistamalla myös harjoittelijan mahdollisuutta itsenäiseen ratkaisutoimintaan. Vastaavanlaista itsenäistä ratkaisuvalltaa ei ole hovi- tai hallinto-oikeudessa. Kärjäoikeudessa opitaan myös näkemään jutun kaarta alusta alkaen ensimmäisenä asteena, tuomarin roolia sekä kohtaamaan ihmisiä asiakaspalvelussa. Tuomioistuimilla tulee olla vapautta järjestellä harjoittelijan työtehtäviä ja työn jaksotusta parhaaksi katsomallaan tavalla ottaen huomioon yksikön työtilanne. Juttujen jaon ja istuntopäivien organisoiminen tulisi olla toimiva, ennustettava ja tasapuolinen.

Esityksessä ehdotetaan, että kärjäoikeudessa kärjänotaarin ratkaisutoimivaltaa tulisi aikaistaa yhdellä kuukaudella. Kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvien kärjäsihteerien ratkaisutoimivalta käsittää tuomiovallan käyttöä yksinkertaisissa hakemusasioissa ja riidattomissa velkomusasioissa. Tähän nähden ei ole perusteltua, että harjoittelija joutuisi odottamaan kaksi kuukautta ennen kuin hän on kelpoinen ratkaisemaan esimerkiksi summaarisia riita-asioita ja yksinkertaisia hakemusasioita, joita kärjäsihteerit ovat kelpoisia ratkaisemaan. Harjoitteluun sisältyvän koulutuksen ja ohjauksen lisääminen parantaisi harjoittelijoiden valmiuksia ratkaista kärjäoikeuslain 17 §:ssä mainittuja asioita.

Harjoittelu hallinto- tai hovioikeudessa

Esityksen mukaan monipuolisuuden lisäämiseksi harjoittelu olisi syytä laajentaa hallinto- ja hovioikeuteen. Näin vastavuoroista tuntemusta yleisen tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyn ja hallintolainkäyttömenettelyn välillä voitaisiin lisätä. Myös tuomarin uralla on korostettu monipuolisen työkokemuksen tärkeyttä. Hallinto- ja hovioikeuksissa harjoittelijat työskentelisivät nykyisiä esittelijäntehtäviä vastaavissa tehtävissä valmistellen asioita monipuolisesti. Tehtävien vaativuutta voitaisiin vähitellen lisätä portaittain harjoittelun edetessä.

Harjoittelijalla olisi mahdollisuus saada kokemusta kahdesta erilaisesta prosessista eli kokemusta yleisen tuomioistuimen menettelystä käräjäoikeudessa ja hallintoprosessista hallinto-oikeudessa tai vaihtoehtoisesti muutoksenhakuprosessista hovioikeudessa. Hovioikeudessa käsiteltävissä asioissa juridinen ongelmanasettelu saattaa olla korostuneempaa sinne saapuvien juttujen valikoitumisen vuoksi, koska esimerkiksi massarikosasioista suurin osa tulee lainvoimaisiksi jo käräjäoikeudessa. Harjoittelijalle avattaisiin mahdollisuus laajentaa osaamistaan hovioikeudessa, jossa olisi paremmat mahdollisuudet esimerkiksi seurata vaativankin asian käsittelyä esittelyyn tai pääkäsittelyyn valmistautumisesta tuomion antamiseen saakka. Hovioikeudessa tutortuomari voisi valita harjoittelijaa varten joukon monipuolisia asioita, jotka harjoitteli sitten esittelisi kirjallisessa menettelyssä tai toimisi valmistelijana pääkäsittelyyn menevissä asioissa. Kun harjoitteli ei hovioikeudessa voisi saada itsenäistä ratkaisuvalltaa, mitä hänellä olisi jo käräjäoikeudessa ollut, hän voisi hovioikeudessa päästä tutortuomarinsa pääkäsittelyvaiheeseen saakka valmistelemissä asioissa mukaan pääkäsittelyyn valmistelijaksi vaikeammassa ja merkittävämmässä asioissa kuin mitä hän on voinut ratkaista käräjäoikeudessa.

Näin harjoittelijalla olisi valintansa mukaan mahdollisuus saada kokonaisvaltaisempi käsitys yleisten tuomioistuinten tarjoamasta oikeussuojasta. Hovioikeudesta saatu työkokemus auttaisi ymmärtämään laajemmasta näkökulmasta myös käräjäoikeuden toimintaa. Toisaalta käräjäoikeusmenettelyn hyvä tuntemus helpottaisi työskentelyä hovioikeudessa.

Työryhmä katsoo, että oikeudenkäyntimenettelyiden eroavaisuuksista johtuen hallinto-oikeus ei soveltuisi ainoaksi harjoittelupaikaksi. Lisäksi harjoittelijalle ei hallinto-oikeudessa voida järjestää itsenäistä päätöksentekovaltaa ilman, että samalla vakinaisessa virassa olevien esittelijöiden toimivaltaan tehtäisiin muutoksia.

Monipuolisempi auskultointi avaisi harjoittelijalle jatkossa laajemmat mahdollisuudet hakeutua tuomioistuinlaitoksen eri työtehtäviin ja osaltaan helpottaisi myös harjoittelijan omaa uravalintaa. Työryhmän arvion mukaan tässä yhteydessä voisi olla mahdollista myös hyödyntää suunnitteilla olevaa hallinto- ja hovioikeuksien esittelijöille tarkoitettua koulutusta. Käräjäoikeudessa koko harjoittelunsa suorittaneita käräjänotaareita ei tulisi asettaa eri asemaan heidän hakiessaan harjoittelun jälkeen esimerkiksi esittelijän virkoja.

Harjoittelijoiden valintamenettely

Esityksen mukaan tavoitteena olisi valita harjoitteluun lahjakkaita oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, joilla parhaassa tapauksessa olisi jo monipuolista työkokemusta ja joilla harjoittelun jälkeen olisi käytännössä mahdollisuus työlistyä tuomioistuinlaitoksessa. Koulutukseen pyrittäisiin valitsemaan sellaisia hakijoita, joilla oletetaan olevan tuomioistuinlaitoksen lakimiestehtävissä vaadittavia ominaisuuksia ja motivaatio oppia tuomioistuinlaitoksen lakimiestehtäviin liittyviä perustaitoja ja –tietoja sekä kehittyä niiden osajina.

Valintamenettelyä yhdenmukaistettaisiin ja selkeytettäisiin. Harjoittelupaikkoihin olisi kerran vuodessa keskitetty haku. Keskitetty hakumenettely takaisi sen, että koulutettavat valittaisiin yhtenäisten perusteiden mukaisesti. Haku järjestettäisiin kerran vuodessa siten, että samalla kertaa valittaisiin käräjänotaarit 1 päivänä maaliskuuta ja 1 päivänä syyskuuta aloittaville jaksolle. Oikeusministeriö julistaisi vuosittain harjoittelupaikat haettaviksi. Harjoittelijoita valittaessa hyödynnettäisiin Heli -rekrytointijärjestelmää. Harjoittelijalla tulisi olla tieto pääsystä toisen vaiheen harjoittelupaikkaan jo siinä vaiheessa kun harjoittelu käräjäoikeudessa alkaa.

Käräjäoikeuksia tulee vuoden 2010 alusta olemaan yhteensä 27 (Liite 1). Lisäksi 9 paikkakunnalla tulee olemaan käräjäoikeuden lisäksi hallinto- tai hovioikeus tai molemmat. Työryhmän arvion mukaan ainakin kuudelta käräjäoikeuspaikkakunnalta (Espoo, Hyvinkää, Lahti, Porvoo, Tuusula ja Vantaa) voidaan katsoa olevan mahdollisuus päivittäiseen työssäkäyntiin lähialueen hallinto- tai hovioikeudessa. Kun auskultointi esitetään suoritettavaksi edelleen kaikissa 27 käräjäoikeudessa, joutuisi harjoittelija muuttamaan tietyissä käräjäoikeuksissa suoritettun ensi vaiheen osalta toiselle paikkakunnalle, jos hän ei suorittaisi koko harjoitteluaan käräjäoikeudessa tai samalla paikkakunnalla sijaitsevassa hallinto- tai hovioikeudessa.

Tutorohjauksen järjestäminen

Esityksessä ehdotetaan, että kaikille harjoittelijoille nimettäisiin jokaisessa harjoittelupaikassa tehtävään suostunut tutortuomari, joka vastaisi yhdessä viraston päällikön kanssa koulutettavan ohjauksesta ja arvioinnista sekä siitä, että harjoittelu etenee harjoittelusuunnitelman mukaisesti. Näin harjoittelijalla olisi nimetty henkilö, jonka puoleen hän voisi kääntyä erilaisissa kysymyksissä. Yhdellä tutortuomarilla voisi olla ohjattavanaan useampia harjoittelijoita. Siinä tapauksessa, että tutortuomari on vain rikos tai riita-asioita käsittelevä tuomari, olisi toivottavaa, että harjoittelijalla olisi tällöin kaksi tutortuomaria. Käytännössä virastokohtainen tutortuomareiden määrä jäisi viraston harjintaan.

Tutortehtävään tulisi valita harjoittelijoiden ohjaukseen parhaiten soveltuvia, koulutus-tehtävistä kiinnostuneita päteviä henkilöitä. Ohjaavien tuomareiden tulisi erityisesti kytä välittämään käytännön taitoja harjoittelijoille. Lisäksi tutoreilta edellytettäisiin kokonaiskuvaa työssä oppimisen ohjaamisesta tuomioistuinharjoitteluun liittyen. Tuomioistuinharjoittelijoita ohjaavilla tutortuomareilla tulisi olla valmiuksia erilaisin tavoin edistää, ohjata ja arvioida harjoittelijoiden oppimista. Tutoreilla tulisi olla myös valmiuksia

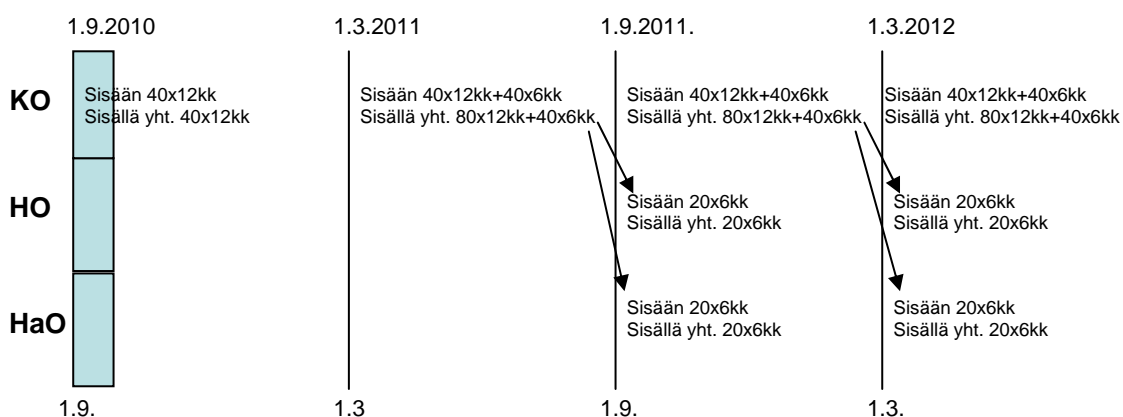
palautteen antamiseen ja haastavien ohjaustilanteiden käsittelyyn. Vaikka tutorit olisivat ainakin käräjäoikeuksissa lähtökohtaisesti tuomareita, tulisi harjoittelupaikkojen muunkin henkilöstön tarvittaessa osallistua harjoittelijoiden neuvontaan ja ohjaukseen. Hovi- ja hallinto-oikeuksissa vanhemmat esittelijät voisivat hyvin opastaa käytännön järjestelyissä ja työskentelytavoissa.

Oikeusministeriön tulisi järjestää tutoreille ja viraston päälliköille tuomioistuinharjoittelun toteuttamiseen ja ohjaukseen tarvittavaa koulutusta, jolla turvattaisiin myös koulutuksen yhdenmukaisuutta.

Harjoittelijoiden määrät

Työryhmän mielestä harjoittelijoiden määrän tulee olla riittävä, jotta tuomioistuinlaitoksen kilpailukykyä nuorten, lahjakkaiden lakimiesten työnantajana pystytään kehittämään ja tuomarinura voidaan säilyttää avoimena. Kerralla harjoittelussa olisi noin 160 lakimiestä. Arviolta vuodessa 120 henkilötyövuotta säilyisi käräjäoikeuksissa ja 20 henkilötyövuotta tulisi hallinto-oikeuksiin ja 20 henkilötyövuotta hovioikeuksiin. Näin ol- len käräjäoikeuksissa työskentelisi kerralla noin 120 harjoittelijaa ja hallinto- ja hovi- oikeuksissa kummassakin noin 20 harjoittelijaa. Tämä tarkoittaisi sitä, että käräjäoi- keuksissa olisi vuoden aikana samanaikaisesti noin 120 harjoittelijaa, joista noin 80 har- joittelijaa yhden vuoden pituisessa harjoittelussa ja noin 40 harjoittelijaa kuuden kuu- kauden pituisessa harjoittelussa. Puolen vuoden jälkeen käräjäoikeuksissa aloittaisi seu- raavat noin 40 harjoittelijaa, joiden tarkoituksena on jatkaa toinen osa hallinto- tai hovi- oikeudessa kuten edelliset noin 40 harjoittelijaa.

Vuoden pituista harjoittelua käräjäoikeuksissa suorittavat tulisi jakaa siten, että käräjä- oikeuksissa olisi aina ratkaisukelpoisuuden omaava käräjänotaari. Tämä voitaisiin hoi- taa esimerkiksi siten, että vuoden harjoittelun käräjäoikeudessa suorittavat aloittaisivat kahdessa erässä eli 80:sta 40 olisi aloittanut jo puoli vuotta aikaisemmin.

Kaavion mukaan uudistuksen alussa 1 päivä syyskuuta 2010 aloittaisi noin 40 yhden vuoden harjoittelijaa ja 1 päivä maaliskuuta lukien noin 80 joista noin 40 yhden vuoden harjoittelijaa ja näin jatkuen. Harjoittelijoista siis vuosittain puolet suorittaisi yhden

vuoden harjoittelun käräjäoikeudessa. Hallinto- ja hovioikeuksien osalta tämä tarkoittaisi, että kerralla hallinto-oikeuksissa ja hovioikeuksissa aloittaisi kummassakin noin 20 harjoittelijaa eli vuoden aikana olisi mahdollisuus tarjota yhteensä noin 80:lle harjoittelupaikka näissä viimeksi mainituissa tuomioistuimissa.

Tavoitteena tulisi olla, että harjoittelupaikkojen määrät olisivat mahdollisimman kiinteitä, jolloin tuomioistuimet voisivat suunnitella toimintaansa ennustettavasti, etenkin kun osa harjoittelijoista toimisi harjoittelupaikoissa vain kuusi kuukautta.

Harjoittelupaikkojen jakautumisessa tulisi ottaa huomioon ruotsinkielisten palvelujen turvaaminen ja ruotsinkielisen lainkäyttöhenkilöstön tarve. Lisäksi määrää harkittaessa tulisi ottaa huomioon, että osa harjoittelijoista siirtyy muihin tehtäviin kuin oikeuslaitoksen palvelukseen. Toivottavaa kuitenkin olisi, että heistäkin mahdollisimman moni palaisi uransa myöhemmässä vaiheessa takaisin tuomioistuinlaitoksen tehtäviin.

Jatkoharjoittelu ja kärjäviskaalin asema

Esityksessä ei ehdoteta säännöksiä jatkoharjoittelun osalta. Tuomioistuinharjoittelun jälkeinen jatkoharjoittelu tuomarin tehtäviin tapahtuisi edelleen hakeutumalla esimerkiksi esittelijän tehtäviin hallinto- tai hovioikeuteen.

Työryhmän käsityksen mukaan nykyiset kärjäviskaalin virat tulisi niiden vapauduttua muuttaa kärjätuomarin viroiksi siltä osin kuin niitä ei muutettaisi kärjänotaarin viroiksi.

Harjoittelusuunnitelma

Esityksessä ehdotetaan tuomioistuinharjoittelijoille laadittavaa yhteistä harjoittelusuunnitelmaa. Harjoittelusuunnitelma pitäisi sisällään harjoittelun tavoitteet kussakin harjoittelujaksossa, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, palautteen antamisen perusteet ja menettelytavat sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat.

Harjoittelusuunnitelma jakautuisi karkeasti kolmeen pääasialliseen osaan, jotka käytännössä kuitenkin muodostaisivat kiinteän ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Ensimmäinen osa koostuisi niin sanotusta työssä oppimisen kehityssuunnitelmasta. Tämä pitäisi sisällään esimerkiksi kussakin harjoittelujaksossa ratkaistavien asioiden laadullisia ja määrällisiä tavoitteita. Pääasiassa harjoittelija tutustuisi ja perehtyisi tuomarin ja esittelijän työssä vaadittaviin tietoihin ja taitoihin osallistumalla ja ratkaisemalla lainkäyttöasioita.

Toiseksi työssä oppimisen ohella harjoittelijoille annettaisiin yhteistä teoriakoulutusta, joka olisi oikeuslaitoksen tarpeita palvelevaa opetusta. Koulutuksen tulisi sisällöllisesti antaa kattava kuva lainkäyttötehtävissä vaadittavista tiedoista, taidoista ja valmiuksista. Yhteinen koulutus olisi luonteeltaan harjoittelijan työnohjausta täydentävää koulutusta. Koulutuksen pääpaino olisi sellaisissa aihealueissa, joihin yliopisto-opinnot eivät

valmenna eli käytännön lainkäyttötoimintaa painottavia. Koulutusohjelma tulisi olla joustavasti muokattavissa tarpeen mukaan. Koulutuksen tulisi olla tehokasta ja riittävän monipuolista ja laajaa. Koulutus voisi esimerkiksi koostua noin kolmesta kahden tai kolmen päivän sisällöllisesti itsenäisestä jaksosta.

Yhteistä koulutusta suunnittelemaan asetettaisiin ohjausryhmä. Koska kysymyksessä olisi yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten omista tarpeista lähtevä koulutus, vastuu koulutuksen suunnittelusta olisi tuomioistuimilla itsellään. Ohjausryhmässä olisi käräjäoikeuden, hallinto-oikeuden, hovioikeuden sekä koulutuksen käytännön toteutuksesta huolehtivan oikeusministeriön edustus. Ohjausryhmän tulisi seurata yhteisen koulutuksen tavoitteiden toteutumista. Se vastaisi myös yhteisen koulutuksen jatkokehittämisestä.

Koulutuksessa tulisi mahdollisimman suuressa määrin käyttää kouluttajina tuomioistuinlaitoksen (käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeudet) omia asiantuntijoita sekä hankkia muu tarvittava asiantuntemus lähinnä yliopistoilta. Samalla tulisi huolehtia myös siitä, että nämä tuomioistuimen omat kouluttajat saisivat itse tarvittavan kouluttajakoulutuksen. Samalla tulisi pohtia jo olemassa olevan koulutustarjonnan, lähinnä oikeusministeriön koulutusyksikön järjestämän koulutuksen hyödyntämistä mahdollisuuksien mukaan siltä osin kuin se vastaa harjoittelijakoulutuksen tarpeisiin. Myös tutoreille tulisi järjestää koulutusta yksiköissä tapahtuvan työhön perehdyttämisen kehittämiseksi ja yhtenäistämiseksi.

Työryhmän mielestä koulutuksen järjestäminen tulisi ottaa huomioon yksiköiden tulosavoitteita asetettaessa ja resurssien jaossa. Tehokas työhön perehdyttäminen, koulutus ja kouluttajatehtävät vähentäisivät yksiköiden ratkaisukapasiteettia ainakin lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna.

Kolmanneksi harjoittelijoiden arviointia ja palautteen antamista ehdotetaan kehitettäväksi järjestelmälliseksi ja yhdenmukaiseksi. Työssä oppimisesta ja yksikössä tapahtuvasta työhön perehdyttämisestä tulisi antaa systemaattista ja kehittäväää palautetta. Palautteen antamisen tulisi olla molemminpuolista. Harjoittelijalla olisi oikeus saada palautetta omasta edistymisestään samoin kuin harjoittelijalla olisi velvollisuus antaa palautetta tutorin toiminnasta.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Harjoittelijat olisivat harjoittelupaikoissa määräaikaisessa virkasuhteessa. Harjoitteluajan palkkaus olisi sovittava oikealle tasolle siten, että tehtävien vaativuus olisi palkkauksen keskeinen peruste. Palkkauksen tulisi mahdollistaa harjoittelu sellaisellekin henkilölle, jolla on jo työkokemusta olemassa. Esityksen mukaan harjoittelijan palkka määräytyisi nykyisen T 5 palkkaluokan (1 889–2 361 euroa kuukaudessa) asemesta seuraavan palkkaluokan eli T 7 palkkaluokan (2 843 - 3 554 euroa kuukaudessa) mukaan. Tällöin palkkauskustannukset olisivat vuodessa 160 käräjänotaarin osalta noin 7 403 000 euroa. Yhden käräjänotaarin palkkauskustannus olisi noin 46 300 euroa vuodessa.

Nykyisessä järjestelmässä vuonna 2010 käräjäoikeuksissa olisi arviolta 130 käräjänotaarin eli nykyisen tuomioistuinharjoittelijan virkaa. Heidän nykyinen palkkauksensa määräytyy T 5 palkkaluokan mukaisesti eli palkkakustannukset ovat yhteensä noin 3 800 000 euroa vuodessa. Lisäkustannusten pienentämiseksi olisi mahdollista käyttää noin 10 kärjäviskaalin T 7 viran palkkaamiseen käytetyt varat käräjänotaarien palkkaamiseen, koska osa kärjäviskaalien tehtävistä voitaisiin siirtää käräjänotaareille. Tästä kertyisi käräjänotaarin palkkaukseen käytettäväksi noin 485 000 euroa. Samoin eräät hallinto-oikeudet ovat esittäneet, että olisi mahdollista muuttaa 10 hallinto-oikeuden Y 11 palkkaluokan notaarien palkkakustannuksiin käytettävät varat käytettäväksi käräjänotaarien palkkaamiseen. Jos näin meneteltäisiin, tästä kertyisi käräjänotaarien palkkaukseen yhteensä noin 440 000. Palkkausmenojen osalta lisäkustannuksia aiheutuisi noin 2 700 000 euroa.

Harjoitteluun kuuluvien valtakunnallisten teoriaopintojen järjestämisestä, jos niitä järjestettäisiin vuodessa koulutettavaa kohti noin 2 päivää, aiheutuisi kustannuksia yhteensä noin 14 000 euroa. Hovioikeuspiireittäin järjestettäisiin yhteensä noin 12 koulutuspäivää eli koulutettavaa kohden noin 4 koulutuspäivää, jonka kustannukset olisivat noin 10 000 euroa.

Lisäksi oikeusministeriö järjestäisi tutortuomareille koulutusta, jonka kustannukset olisivat noin 15 000 euroa.

Tutortuomareille ei ehdoteta maksettavaksi erillistä korvausta harjoittelijoiden ohjaamisesta vaan tehtävä sisältyisi heidän virkatehtäviinsä. Kouluttajina toimiville tutortuomareille maksettaisiin koulutuspalkkiota oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti, mikä on otettu huomioon edellä mainituissa määrissä.

3.2 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksen mukaan harjoittelupaikkoina toimisivat oikeusministeriön hallinnonalalla käräjäoikeudet, hallinto- ja hovioikeudet. Oikeusministeriön tehtävänä olisi osoittaa ne määräaikaisten virkasuhteet, joissa harjoittelu voidaan suorittaa. Oikeusministeriö päättäisi harjoittelupaikkojen tarkemmasta määrästä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ehdotuksesta. Käytännössä olisi tarkoituksenmukaista, että oikeusministeriö sopisi tuomioistuinten kanssa harjoittelupaikoista. Nimityksen kyseiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen tekisi se tuomioistuin, jossa harjoittelu suoritetaan.

Harjoittelupaikalta edellytettäisiin, että harjoittelijalle järjestetään mahdollisuus työskennellä useampien tuomareiden kanssa ja että koko muukin henkilöstö osallistuu harjoittelijan perehdyttämiseen. Tämä osaltaan kuluttaa muiden virassa olevien työpanosta. Harjoittelupaikkoina toimivat tuomioistuimet joutuvat myös suunnittelemaan omaa toimintaansa uudelleen, kun siihen tulee mukaan vastuu harjoittelijoiden kouluttamisesta.

Lisäksi harjoittelijalle tulisi järjestää mahdollisuus osallistua tuomioistuimen lakimiehille järjestettäviin koulutustilaisuuksiin, mikä vähentää harjoittelijan työpanosta koulutuksen aikana. Harjoittelijan ohjaus, arviointi ja palautekeskustelut olisivat siihen tehtävään suostuneille virkatyötä, joka otettaisiin huomioon heidän kokonaistyömää-

rässään. Molemminpuolinen palautteen antaminen vaikuttanee virastotyöskentelyyn ja menettelytapoihin laajemminkin.

Kuten kohdassa 3.1 on todettu, esityksen toteuttaminen saattaisi aiheuttaa, että 10 hallinto-oikeuden notaarin virkaa ja 10 kärjäviskaalin virkaa muutettaisiin kärjänotaarien viroiksi. Tavoitteena on, että tuomioistuinharjoittelijoita vuositasolla olisi yhteensä 160 henkilötyövuotta vastaava määrä. Vaikka tuomioistuinharjoittelijat antavat työpanoksensa tuomioistuimen ratkaisukapasiteettiin, ei harjoittelijan työpanosta voida rinnastaa esittelijän tai kärjäviskaalin työpanokseen. Oikeusministeriön hallinnonala ja sen viranomaiset huolehtivat valtion pysyvistä perustehtävistä. Harjoittelujärjestelmän uudistamisen ei tule olla perusteena kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien tai hovioikeuksien henkilöstömäärän vähentämiselle, koska kysymyksessä on pääosin koulutusjärjestelmä, joka etenkin alkuvaiheessa kuluttaa tutoreiden ja harjoittelijaa opastavien sekä kouluttajina toimivien tuomareiden ratkaisukapasiteettia. Lainkäyttötoiminnassa tulee ensisijaisena kriteerinä olla se, että asiat voidaan ratkaista oikeusturvaa heikentämättä.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tuomioistuinlaitoksessa on tapahtumassa sukupolvenvaihdos ja siksi on kiire varmistaa alalle toimiva ja motivoitunut rekrytointikanava. Ehdotettu tuomioistuinharjoittelu parantaa mahdollisuuksia saada lahjakkaita oikeustieteen maistereita kiinnostumaan tuomioistuinurasta. Kansainvälisestäkin on yliopiston tarjoaman teoriakoulutuksen ja tuomarinuran ensivaiheen välissä usein auskultointivaihe, jolla ohjataan parhaita hakijoita tuomarinuralle.

Samalla kun harjoittelu ulotetaan myös muutoksenhakutuomioistuimeen ja hallinto-oikeuteen, esityksellä parannetaan harjoittelijoiden mahdollisuuksia saada kokonaisvaltaisempi kuva tuomioistuinten toimintatavoista. Myös ne, jotka eivät harjoittelun jälkeen hakeudu hovi- tai hallinto-oikeuksiin, saavat oikeuslaitoksen sisältäpäin käsityksen tuomioistuinten menettelytavoista ja ratkaisutoimintaa ohjaavista perimmäisistä ajattelutavoista. He voivat näin hyödyntää saamaansa oppia omassa harjoittelun jälkeisessä työssään. Ainakin asianajajan, oikeusavustajan, syyttäjän ja kihlakunnanvoudin tehtäviin hakeutuvat voivat suoraan hyödyntää tuomioistuimissa saamaansa oppia omassa tehtävissään. Nämä tahot antavat suoritettulle tuomioistuinharjoittelulle merkitystä omissa rekrytointi- ja koulutusvalinnoissaan.

Lainkäyttötoiminnassa korostuu oikeusturvan yhdenmukainen, laadukas ja tehokas toteuttaminen. Tuomioistuinharjoittelijoiden osaamiseen liittyvät kehittämistavoitteet voidaan toteuttaa mahdollisimman yhtenäisellä tavalla. Ehdotettu tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä parantaa mahdollisuuksia operatiivisesti ohjata tuomioistuinharjoittelun toteuttamista ja edelleen kehittämistä selkeältä pohjalta, jossa ohjausryhmän ja oikeusministeriön vastuut on määritelty. Tämä ei merkitse puuttumista tuomioistuinharjoittelijoiden asemaan riippumattomina lainkäyttöviranomaisina. Systemaattisen koulutuksen ja tutorohjauksen lisääminen harjoittelun rinnalle vahvistaa harjoittelijoiden ratkaisutoiminnan laatua sekä lisää harjoittelijoiden valmiuksia siirtyä tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Tuomioistuinharjoittelun kehittämiseen on vuonna 1993 tapahtuneen alioikeusuudistuksen jälkeen otettu kantaa useissa tuomareiden asemaa ja koulutusta käsitelleissä mietinnöissä.

Tuomarinuratoimikunta on vuonna 1994 antamassaan mietinnössä Tuomarit 2000-luvulle (Tuomarinuratoimikunnan mietintö, Komiteanmietintö 1994:15) katsonut, että tuomioistuinharjoittelu tulisi säilyttää yleisharjoitteluna. Toimikunta on korostanut työtehtävien järjestämistä koulutukselliselta kannalta tarkoituksenmukaisesti. Nykyistä harjoittelujärjestelmää kehittämällä ja sen sisältöä monipuolistamalla tulisi luoda kouluttautumisen järjestelmä, jonka kautta olisi mahdollista hankkia tuomarinvirassa tarvittavia taitoja. Harjoittelu kestäisi yhden vuoden ja se suoritettaisiin edelleen kärjäoikeudessa, vaikka osan siitä voisi suorittaa lääninoikeudessa. Tuomioistuinalle aikoville voitaisiin järjestää vuoden kestävä jatkoharjoittelu, johon kuuluisi työskentelyä esittelijäntehtävissä ja sen voisi suorittaa osaksi myös syyttäjänvirastossa tai asianajotoimistossa.

Tuomaritoimikunta on vuonna 1998 antamassaan mietinnössä (Tuomareiden asema ja nimittäminen, Tuomaritoimikunnan mietintö, Komiteanmietintö 1998:1) esittänyt harjoittelun säilyttämistä vuoden kestäväksi yleisharjoitteluna ja sen kehittämistä koulutuksellisempaan suuntaan. Lisäksi toimikunta on esittänyt tuomioistuinkohtaisen harjoittelusuunnitelman laatimista, harjoittelijan työskentelyn arvioinnin kehittämistä ja harjoittelun laajentamista suoritettavaksi myös hovioikeudessa tai lääninoikeudessa. Myös työskentely kansainvälisissä tuomioistuimissa tulisi harkinnan mukaan ottaa huomioon osana tuomioistuinharjoittelua. Harjoitteluun tulisi sisällyttää hovioikeuksien ja lääninoikeuksien järjestämää koulutusta.

Tuomarikoulutustoimikunta (Komiteanmietintö 2000:5) on mietinnössään esittänyt tuomioistuinharjoittelun suuntaamista oikeuslaitoksen lakimiesammatteihin pyrkiville. Tämä merkitsisi harjoittelupaikkojen vähentämistä. Tavoitteena on, että tuomioistuinharjoittelijoiksi saataisiin etevä, lahjakas ja laaja potentiaalisesti tuomareiksi koulutettavien joukko, josta parhaimmista valikoituisi tuomareiksi. Tuomioistuinharjoittelua tulisi kehittää koulutuksellisempaan ja ohjatumpaan suuntaan ja harjoittelijoiden tehtävien tulisi olla nykyistä enemmän tuomareita avustavia. Harjoittelijoille laadittaisiin harjoittelusuunnitelma ja jokaiselle harjoittelijalle määrättäisiin tutortuomari. Tuomioistuinharjoittelijoita arvioitaisiin järjestelmällisesti ja yhdenmukaisesti. Harjoittelu voitaisiin suorittaa joko kärjäoikeudessa tai kärjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa. Harjoittelu kestäisi yhden vuoden.

Tuomarikoulutustyöryhmä on (Tuomariksi pätevytyminen, Työryhmämietintö 2002:6) kiinnittänyt huomiota tuomioistuinharjoittelun puutteisiin. Työryhmän mielestä monet näistä puutteista voitaisiin korjata jo voimassa olevien säännösten puitteissa. Esimerkiksi harjoittelijoiden ohjaus voitaisiin järjestää nykyistä yhtenäisemmin ja tehokkaammin. Jotta tuomioistuinharjoittelu voisi antaa vielä nykyistä monipuolisemman kuvan tuomioistuinlaitoksen toiminnasta, se tulisi voida suorittaa myös hallinto-oikeudessa.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (komiteanmietintö 2003:3) on katsonut, että tuomioistuinharjoittelua tulisi kehittää nykyistä enemmän oikeudelliseen ratkaisuntekoon kouluttavaksi ja että tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisen luonteen lisääminen oli välttämätöntä. Harjoittelun sisältöä voitaisiin kehittää niin, että se kiinnostaisi ensisijassa oikeuslaitoksen palvelukseen hakeutuvia lakimiehiä. Harjoittelu tulisi voida suorittaa kokonaan tai osaksi myös hallinto-oikeudessa. Samalla tulisi selvittää mahdollisuudet pidentää harjoittelu-aikaa. Myös harjoittelijoiden valintamenettelyä tulisi kehittää ja harjoittelijat tulisi valita yhtenäisessä valinnassa.

Niin ikään oikeusministeriön asettama Tuomarikoulutustyöryhmä 2004:2 on katsonut, että tuomioistuinharjoittelun sisältöä tulisi jatkossa kehittää Tuomarinuratoimikunnan mietinnössä (komiteanmietintö 1994:15) ja Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä (komiteanmietintö 2003:3) esitettyjen suuntaviivojen mukaisesti.

Suomen Lakimiesliitto ry:n asettama työryhmä (2005) on esittänyt tuomioistuinharjoittelun säilyttämistä yleisharjoitteluna. Harjoittelun painopisteen olisi oltava edelleen kärjäoikeudessa. Kärjäoikeudessa tapahtuneen harjoittelun päätyttyä harjoittelua voitaisiin jatkaa vapaaehtoisesti hallinto-oikeudessa. Harjoittelun tulisi olla suunniteltua ja valtakunnallisesti ohjattua. Kullekin harjoittelijalle tulisi laatia harjoittelusuunnitelma. Harjoittelijan tehtäväkuvaa olisi kehitettävä ja harjoittelun sisältöä muutettava koulutuksellisempaan suuntaan. Harjoittelun painopiste tulisi muuttaa kansliatyöstä tuomareiden ohjauksessa tapahtuvaan heidän avustamiseensa. Harjoitteluun tulisi sisällyttää ennen sen alkamista yhteinen perehdyttämisjakso ja harjoittelun aikana harjoittelijoille tulisi antaa esimerkiksi hovioikeuspiireittäin teoreettista koulutusta. Harjoitteluun olisi myös liitettävä arviointi ja nimettävä kullekin harjoittelijalle tutortuomari. Niin ikään harjoittelijoiden palvelussuhdeturvaa tulisi parantaa.

Tämä esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Työskentelynsä aikana työryhmä on neljässä eri kokouksessa kuullut asiantuntijoita. Työryhmä vieraili 1 päivänä huhtikuuta 2008 Helsingin hallinto-oikeudessa, jossa kuultiin Helsingin hallinto-oikeuden tuomareita. Toisen kerran, 7 päivänä toukokuuta 2008 työryhmä kuuli yhtä oikeusministeriön oikeushallinto-osaston oikeusapuyksikön ja yhtä ulosottoyksikön edustajaa sekä yhtä Valtakunnansyyttäjänviraston edustajaa. Kolmas tilaisuus järjestettiin 10 päivänä marraskuuta 2008, ja siinä kuultiin yleisten ja hallintotuomioistuinten sektorineuvottelijoiden ryhmästä valittuja edustajia. Viimeiseksi kuultiin 12 päivänä joulukuuta 2008 yhtä Turun ja yhtä Helsingin oikeustieteellisen tiedekunnan edustajaa.

Hallinto-oikeuksien ja hovioikeuksien edustajat kannattivat tuomioistuinharjoittelun suorittamista virastoissaan. He pitivät yhteensä vuoden pituista harjoittelua kannatettavana ja kuuden kuukauden harjoittelua hallinto- tai hovioikeudessa riittävänä mutta vähimmäisaikana. Sitä vastoin käräjäoikeuksien edustajat katsoivat, että kuuden kuukauden pituinen harjoittelu käräjäoikeudessa on liian lyhyt työssä oppimisen kannalta. Lisäksi he olivat huolestuneita resurssien riittävydestä ja siitä, että uuden valintajärjestelmän myötä käräjäoikeudessa saattaisi olla osan aikaa tuomioistuinharjoittelijoita, joilla ei ole toimivaltaa. Toimivaltuuksien aikaistamista kannatettiin.

Kuulemisessa esiin tulleet seikat on otettu huomioon esitystä laadittaessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki tuomioistuinharjoittelusta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Määritelmät. Pykälän *1 kohdassa* ehdotetaan laajennettavaksi tuomioistuinharjoittelun määritelmää siten, että harjoittelu mahdollistettaisiin jatkossa käräjäoikeuden lisäksi hallinto- ja hovioikeudessa. Tuomioistuinharjoittelulla tarkoitettaisiin kaikille lakimiehille avointa oikeuslaitoksen lakimiestehtäviin perehdyttävää suunnitelmallista työharjoittelua, koulutusta ja harjoittelijoiden arviointia eli palautteen antamista. Harjoittelulla tarkoitettaisiin oikeustieteen maisterin tutkinnon jälkeistä lisäkoulutusta. Tuomioistuinharjoittelu ei edelleenkään olisi edellytys tuomarin virkaan nimittämiseksi.

Pykälän *2 kohdassa* määriteltäisiin harjoittelua toteutettaessa noudatettavan harjoittelusuunnitelman sisältöä. Harjoittelusuunnitelma olisi kaikille harjoittelijoille koulutuksen osalta valtakunnallisesti yhtenäinen harjoittelupaikasta riippumatta. Harjoittelusuunnitelman tarkemmasta sisällöstä vastaisi ehdotetun lain 2 §:ssä mainittu ohjausryhmä.

2 §. Toimivalta. Pykälässä säädettäisiin niistä tahoista, jotka vastaisivat tuomioistuinharjoittelun toteuttamisesta. Ohjausryhmän tehtävistä säädettäisiin tarkemmin ehdotetun lain 15 §:ssä.

2 luku. Tuomioistuinharjoittelu

3 §. Valinta tuomioistuinharjoitteluun. Harjoittelijan nimittämistoimivallasta otettaisiin säännös pykälän *1 momenttiin*. Voimassa olevan käräjäoikeuslain 15 §:n mukaan määräyksen notaariksi antaa laamannin esityksestä hovioikeus. Käytännössä hovioikeudet eivät ole poikenneet laamannien esityksestä. Hovioikeusasetuksen (211/1994) 5 §:n mukaan asessorin ja viskaalin nimittää täysistunto. Muun henkilökunnan nimittää tai ottaa presidentti. Vastaavasti hallinto-oikeusasetuksen (438/1999) 2 §:n 1 momentin mukaan hallinto-oikeussihteerin nimittää täysistunto. Muun kuin 1 momentissa tai hallinto-oikeuslain 4 §:ssä tarkoitettua henkilökunnan nimittää tai ottaa hallinto-oikeuden ylituomari. Hallinto-oikeuslain 4 §:ssä tarkoitettulla henkilöstöllä tarkoitetaan hallinto-oikeuden jäseniä.

Tuomioistuinharjoittelijan hallinto- ja hovioikeuteen nimittäisi viraston päällikkönä toimiva presidentti tai ylituomari. Yhtenäisyyden ja tarkoituksenmukaisuuden vuoksi käräjäoikeuden laamannilla tulisi olla hovioikeuden asemesta toimivalta nimittää jatkossa tuomioistuinharjoittelija käräjäoikeuteen. Ehdotetun pykälän myötä voimassa oleva käräjäoikeuslain 15 § ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Tarkoituksena on muodostaa tuomioistuinharjoittelijoiden viroista vakinaisia virkoja, jolloin harjoittelija nimetään virkasuhteeseen määräajaksi.

Tuomioistuinharjoittelua suorittava harjoittelija on siten päätoimisessa virkasuhteessa valtioon, ja tältä osin valtion virkamiestä koskevien säännösten alainen. Tämä tarkoittaa sitä, että häneen sovelletaan esimerkiksi valtion virka- ja työehtosopimusta vuosilomista 2007-2010. Valtion virkamiehiin ja työntekijöihin sovelletaan edellä mainittujen määräysten lisäksi vuosilomalakia (162/2005). Tuomioistuinharjoittelija on siten virkamiehenä oikeutettu vuosilomaan edellä mainitun sopimuksen ja vuosilomalain mukaisesti.

Pykälän 2 *momentissa* olisi säännös valintamenettelystä. Valintamenettelyä tuomioistuinharjoitteluun uudistettaisiin siten, että kaikkiin harjoittelupaikkoihin olisi vuosittain yksi keskitetty haku. Oikeusministeriö ilmoittaisi kerran vuodessa harjoittelupaikat haettaviksi samalla hakuilmoituksella. Hakemukset osoitettaisiin tehtäviksi sähköisen Heli-rekrytointijärjestelmän kautta siihen käräjäoikeuteen, johon harjoittelija on pyrkimässä. Järjestelmään täytettäisiin yhtenäinen hakemuslomake, jossa ilmoitettaisiin lomakkeessa kysyttävät perustiedot ja hakijat voitaisiin pyytää vastaamaan tarpeellisiksi katsottaviin lisäkysymyksiin. Viranhakuilmoituksessa olisi mainittava harjoittelupaikkojen määrä, ja miten kuuden kuukauden ja vuoden pituiset harjoittelupaikat jakautuvat eri tuomioistuinten kesken.

Harjoittelija täyttäisi tällöin kerran vuodessa vain yhden hakemuksen, jossa hän ilmoittaisi toivomuksensa esimerkiksi enintään kolmesta harjoittelulinjasta niiden ensisijaisuusjärjestyksessä. Nämä linjat voisivat alkaa samasta tai eri käräjäoikeuksista. Toista jaksoa koskeva toivomus tulisi ilmoittaa samassa hakemuksessa ja sen osalta valinta olisi tehtävä kolmen eri vaihtoehdon välillä, eli haluaako harjoittelija jatkaa samassa käräjäoikeudessa tai siirtyä hovi- tai hallinto-oikeuteen.

Kukin käräjäoikeus kokoaisi sitä koskevat hakemukset ja valitsisi haastatteluun kutsunsa hakijat. Harjoittelijoiden valinnassa edellytettäisiin yhteistyötä hallinto- ja hovioikeuksien kanssa niiden hakijoiden osalta, jotka jatkaisivat harjoittelun toisen osan hallinto- tai hovioikeudessa. Käytännön menettelytavat jäisivät virastojen sovittavaksi tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Harjoittelu alkaisi kaksi kertaa vuodessa maaliskuun ja syyskuun 1 päivänä. Valinnat ensimmäiseen ja toiseen harjoittelupaikkaan suoritettaisiin samalla kertaa ennen harjoittelun alkamista käräjäoikeudessa. Nykyisin käytössä oleva harjoittelijoin varallaolijärjestelmä koskisi vain kutakin hakuvuotta.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin siitä miten harjoittelijoiden määrät vahvistettaisiin vuosittain. Käytännössä olisi tarkoituksenmukaista, että oikeusministeriö sopisi tuomioistuinten kanssa harjoittelupaikkojen määrästä sen jälkeen kun ohjausryhmä on tehnyt ehdotuksensa harjoittelupaikkojen määrästä ja jakautumisesta kuuden kuukauden ja vuoden pituisiin harjoittelupaikkoihin sekä niiden kohdentumisesta virastoittain ja paikkakunnittain. Harjoittelupaikkojen jakautumisesta tulisi ottaa huomioon, että hallinto- ja hovioikeuksiin tulee riittävästi harjoittelijoita. Tarkoituksenmukaista olisi, että harjoittelupaikkojen määrät olisivat mahdollisimman kiinteät, jolloin harjoittelupaikkoina toimivat tuomioistuimet voisivat suunnitella toimintaansa tältä osin ennustettavasti, etenkin kun osa harjoittelijoista toimisi harjoittelupaikoissa vain kuusi kuukautta.

4 §. Kelpoisuusvaatimukset. Pykälässä säädettäisiin harjoittelijan kelpoisuusvaatimuksista. Tuomioistuinharjoittelijan koulutusta koskevat kelpoisuusvaatimukset säilyisivät

ennallaan. Ensinnäkin valittavalta edellytettäisiin ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittamista. Tutkintonimike olisi tällöin oikeustieteen maisteri, jos tutkinto on suoritettu 1 päivänä elokuuta 2005 voimaan tulleiden tutkintovaatimusten mukaan, ja oikeustieteen kandidaatti, jos tutkinto on suoritettu aiempien vaatimusten mukaisesti. Lisäksi ennen harjoittelun aloittamista määräaikaiseen kärjänotaarin virkaan nimitetyn on vannottava tuomarin vala tai annettava vastaava vakuutus. Valan tai vakuutuksen voi antaa kaikissa harjoittelupaikoissa. Tarkoituksena ei ole poistaa perinnettä antaa vala tai vakuutus hovioikeudessa.

Harjoittelijoilta edellytettäisiin lisäksi lainkäyttötehtävissä tarvittavia henkilökohtaisia ominaisuuksia. Näillä tarkoitettaisiin hakijan opintomenestyksen ja mahdollisten jatkoopintojen perusteella osoitettua oikeudellista osaamista, jolla tarkoitettaisiin hänen prosessi- ja aineellisoikeudellista asiantuntemustaan sekä kykyä tunnistaa, analysoida ja ratkaista oikeudellisia ongelmia. Lisäksi hakijan aikaisemman työkokemuksen ja siihen rinnastettavan muun kokemuksen perusteella tulisi arvioida hänen soveltuvuuttaan oikeuslaitoksen lainkäyttötehtäviin. Hakijan motivaatiota työskennellä jatkossa oikeuslaitoksen palveluksessa tulisi myös selvittää. Lisäksi hakijoita tulisi arvioida haastattelun perusteella. Ehdotetun pykälän myötä voimassa oleva kärjäoikeuslain 4 § 2 momentti ja kärjäoikeusasetuksen 17 § ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

5 §. *Kärjänotaarin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän mukaan harjoittelijan kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset olisivat asiallisesti samansisältöiset notaareja ja kärjäviskaaleja koskevan voimassa olevan kärjäoikeuslain 4 a §:n sekä tuomareita koskevan tuomareiden nimittämisestä annetun lain 12 §:n 1 ja 3 momentin kanssa. Ehdotetun pykälän myötä voimassa olevan kärjäoikeuslain 4 a §:ssä oleva notaarin kielitaitoa koskeva maininta poistettaisiin tarpeettomana.

6 §. *Tuomioistuinharjoittelun kesto ja harjoittelupaikat.* Ehdotetun pykälän mukaan tuomioistuinharjoittelun kokonaispituus olisi edelleen yksi vuosi. Tarkoituksena on, että harjoittelu suoritettaisiin yhtäjaksoisesti yhden vuoden aikana. Tuomioistuinharjoittelu suoritettaisiin työskentelemällä pykälässä mainituissa harjoittelupaikoissa. Käytännössä kaikki kärjäoikeudet, hallinto-oikeudet ja hovioikeudet toimisivat jatkuvasti harjoittelupaikkoina. Harjoittelija toimisi näissä virastoissa lakimiehen tehtävissä niiden toimivaltuuksien puitteissa mitä tässä laissa tai mitä hallinto-oikeuden ja hovioikeuden esittelijöistä muualla säädetään. Ehdotetun pykälän myötä voimassa oleva kärjäoikeuslain 14 § ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

Harjoittelu alkaisi kärjäoikeudessa vuosittain maaliskuun ja syyskuun alussa. Ensimmäisen kuuden kuukauden harjoittelun jälkeen harjoittelijat jakautuisivat kolmeen ryhmään, joista osa jäisi vielä kuudeksi kuukaudeksi kärjäoikeuteen, ja osa siirtyisi joko hovi- tai hallinto-oikeuteen. Molempia harjoittelujaksoja haettaisiin samalla kertaa keskitetysti kerran vuodessa. Ennen harjoittelun aloittamista harjoittelijalla olisi varmuus siitä, että hänellä on mahdollisuus suorittaa yhden vuoden harjoittelu keskeytyksettä.

Harjoittelijalle voitaisiin perustellusta syystä myöntää lupa keskeyttää harjoittelu ja jatkaa sitä myöhemmin. Jos harjoittelijalle tulisi ennalta arvaamaton syy keskeyttää harjoittelu esimerkiksi sairauden vuoksi, tulisi harjoittelijalle järjestää mahdollisuus jatkaa

harjoittelunsa loppuun siinä yksikössä, jonka harjoittelujakson aikana harjoittelu keskeytyi.

7 §. Käräjänotaarin tehtävät käräjäoikeudessa. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinharjoittelijan tehtävistä käräjäoikeudessa. Harjoittelijan käräjäoikeuslain 17 §:n mukaisia tehtäviä ei ole tarkoitus asiallisesti muuttaa muutoin kuin kiinteistöasioiden ratkaisemisen ja toimivaltuuksien aikaistamisen osalta. Ensinnäkin ehdotetun pykälän *1 momentin 1 kohdassa* säädettäisiin käräjänotaarin vihkimisoikeudesta. Notaarien vihkimisoikeutta koskeva toimivaltuus aikaistettaisiin siten, että laamanni voisi määrätä virassa yhden kuukauden olleen käräjänotaarin toimittamaan avioliittoon vihkimisiä.

Asiallisesti poistettaisiin voimassa olevan käräjäoikeuslain 17 pykälän 1 momentin 1 kohdan a) kohdassa oleva notaarin toimivaltaa koskeva säännös käsitellä maakaaren (540/1995) 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja kirjaamisasioita. Mainittu kohta jäisi tarpeettomaksi sen vuoksi, että kirjaamisasioiden käsittely siirretään vuoden 2010 alusta maa- ja metsätalousministeriön alaiselle Maanmittauslaitokselle.

Toimivallan aikaistamista koskevat säännökset otettaisiin ehdotetun pykälän *1 momentin 1 ja 2 kohtiin*. Toimivaltuuksien aikaistamista koskeva muutos olisi perusteltua, koska harjoittelijan nykyistä kiinteämpi yhteys tutortuomariin parantaisi harjoittelijoiden ohjausta. Lisäksi kiinteistöasioiden siirron myötä toimivaltuuksien aikaistaminen on tarpeen sen vuoksi, että harjoittelija saisi jo harjoittelun alkuvaiheessa monipuolisempia työtehtäviä. Käräjänotaarilla olisi voimassa olevaan säännökseen verrattuna kahden kuukauden asemesta jo yhden kuukauden kuluttua harjoittelun alkamisesta samat toimivaltuudet kuin nykyisin siis vasta kolmannelta kuukaudesta lähtien eli oikeus ratkaista hakemusasioita ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita. Lisäksi käräjänotaari voisi, oltuaan virassa kolme kuukautta, tehdä saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä tarkoitettuja ratkaisuja.

Pykälässä on säännökset myös siitä, milloin notaari voi toimia käräjäoikeuden puheenjohtajana. Käräjänotaari voisi toimia, oltuaan virassa kolme kuukautta a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasiassa, b) suullisessa valmistelussa ja yhden tuomarin pääkäsitelyssä saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa, c) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään yksi vuosi ja kuusi kuukautta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettujen rikosten johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa; tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa, d) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitettussa kirjallisessa menettelyssä, jossa tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja e) yhden tuomarin istunnossa sakon muuntorangaisutusasiassa.

Lisäksi harjoittelija olisi pykälän *2 momentin 1-3 kohdassa* mainituissa kokoonpanoissa toimivaltainen laamannin määräyksestä jäseneksi sekä *2 momentin 4 kohdan* mukaan toimivaltainen toimimaan puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 mo-

mentissa tarkoitettussa kokoonpanossa sen jälkeen kun käräjänotaari olisi ollut virassa kolme kuukautta.

Näin ollen käräjänotaari voisi laamannin määräyksestä neljännessä kuukaudesta lähtien toimia yksittäisessä rikos- tai riita-asiassa kolmen lakimiestuomarin kokoonpanossa ja vahvistetussa lautamieskokoonpanossa sekä puheenjohtajana lautamieskokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettun rikoksen johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa.

Toimivaltuuden alkamista koskeva rajoitus ei estäisi käräjänotaaria valmistelemasta asioita jo sitä ennen. Kaikkia asioita koskien myös ehdotettuun pykälään sisältyisi säännös siitä, että notaaria ei saa määrätä yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana käsittelemään asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

Käräjäoikeuslain 3 b §:n mukaan kärjäviskaalin toimivaltuudet edelleen vastaisivat käräjänotaarin toimivaltuuksia. Käräjäoikeuslain 17 §:n notaarin tehtäviä koskevat säännökset siirrettäisiin ehdotettuun lakiin, tulisi mainittu käräjäoikeuslain 17 § tarpeettomana kumota.

8 §. Käräjänotaarin tehtävät hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa. Pykälässä säädetäisiin harjoittelijan tehtävistä hallinto- ja hovioikeudessa. Toimivalta määräytyisi niiden säännösten mukaan mitä hallinto-oikeuden ja hovioikeuden esittelijöistä muualla säädetään Tarkempia määräyksiä esittelijöiden tehtävistä saattaa sisältyä esimerkiksi hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien työjärjestyksiin. Näin toimivalta olisi koko tämän harjoittelujakson laajuudeltaan samanlainen eikä siinä olisi porrastuksia samalla tavoin kuin harjoittelussa käräjäoikeudessa.

Harjoittelija pääsisi hallinto- tai hovioikeudessa esittelemään asioita kollegiaalisessa päätöksentekomenettelyssä. Harjoittelijalla olisi pohjana käräjäoikeuden tai hallintoviranomaisen ratkaisu, jota hän joutuisi analysoimaan suhteessa valituksiin ja vastauksiin. Lisäksi hän joutuisi työstämään ratkaistavista oikeuskysymyksistä muistion, johon hän lisäisi oman pohdintansa jaettavaksi ratkaisuun osallistuville jäsenille. Kollegiaalisessa päätöksenteossa hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa ratkaisuun osallistuvien jäsenten näkökulmat asiaan tulevat esille päätösneuvottelussa, jossa ratkaisukokoonpanon jäsenet keskustelevat ratkaistavina olevista kysymyksistä ja lausuvat kantansa niihin. Näin harjoittelija saisi kokemusta siitä, miten asioita voidaan arvioida useammasta ja mahdollisesti myös eri näkökulmista. Samalla hän saisi välittömän palautteen oman työnsä onnistumisesta. Tämän lisäksi harjoittelija saisi palautetta harjoittelusuunnitelmaan sisältyvien arviointiperusteiden mukaisesti.

Harjoittelijan tehtävänä hallinto- ja hovioikeudessa olisi siis valmistella ja esitellä hänelle jaetut asiat pääasiassa tutortuomarin ohjauksessa. Käytännössä hovi- ja hallinto-oikeuksissa harjoittelija voisi aluksi avustaa tuomareita asioiden valmistelussa, laatia ohjatusti muistiota ja päätösluonnoksia sekä osallistua suullisiin käsittelyihin. Harjoittelijan tehtävien rinnastaminen esittelijän tehtäviin tarkoittaisi, että harjoittelija voisi oma-aloitteisesti suorittaa tai esittää valmistelusta vastaavan jäsenen, tarkastavan jäse-

nen tai kokoonpanon päätettäväksi ne valmistelutoimet, jotka ovat tarpeen asian esittelylle tai pääkäsittelylle ja hallinto-oikeudessa suulliselle käsittelylle. Harjoittelija vastaisi hovioikeudessa valmistelusta vastaavan jäsenen ohella oikeudenkäyntiaineistosta ratkaisuun otettavien tosiasiatietojen oikeellisuudesta ja niiden saattamisesta kokoonpanon tietoon.

Ennen ratkaisun antamista harjoittelijan tulisi huolehtia siitä, että säädetyt tuomiolauselmat ja muut ilmoitukset sekä tuomion ja sen jäljennösten lähettämisestä viran puolesta aiheutuvat kirjeet toimitetaan osastokansliaan laadittaviksi ja lähetettäväksi. Harjoittelijan tulisi myös huolehtia esittelijöiden tapaan oikeudenkäyntimaksun määräämisestä ja muutoinkin huolehtia siitä, että ratkaisun antamiseen liittyvät tehtävät tulevat suoritetuiksi. Samalla tavalla tuomioistuinharjoittelija on huolehtinut asian ratkaisemiseen liittyvien tehtävien suorittamisesta käräjäoikeudessa.

Hallinto-oikeudessa harjoittelijalla olisi mahdollisuus tutustua kiinnostuksensa mukaan ja hallinto-oikeuden työtilanteen puitteissa useampaan asiaryhmään, jotka mahdollisuuksien mukaan vaikeutuisivat harjoittelun edetessä.

Hovioikeudessa harjoittelija voisi esitellä yksinkertaisempia asioita siten kuin virassa alle kolme vuotta toiminut esittelijä. Käräjänotaari ei voisi siten toimia jäsenenä hovioikeuslain 9 §:n mukaisessa kokoonpanossa eikä voisi tulla nimitetyksi määräaikaiseksi hovioikeudenneuvokseksi.

9 §. Käräjänotaarin ohjaus ja arviointi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan jokaiselle harjoittelijalle nimitettäväksi henkilökohtainen tutortuomari. Yleisperusteluissa mainituista syistä harjoittelijalla tulisi tarvittaessa olla kaksi tutortuomaria. Harjoittelijoille tulisi kuitenkin järjestää mahdollisuus työskennellä useampien henkilöiden kanssa.

Tutortuomarin tehtävänä olisi ohjata, tukea ja kannustaa harjoittelijaa työssä oppimiseen harjoittelujakson aikana. Tutortuomareiden valinnassa kiinnitettäisiin huomiota muun muassa tehtävään soveltuvuuteen, kiinnostukseen ja ammattitaitoon. Tutoriksi voitaisiin valita henkilöitä, jotka olisivat halukkaita toimimaan tuomioistuinharjoittelun ohjaajina sekä osa heistä myös koulutustilaisuuksien opettajina. Tutoreille järjestettäisiin lisäksi riittävä koulutus ohjaajan tehtävistä ja harjoittelijan arvioinnista. Tutortuomareiden koulutuksen järjestäisi oikeusministeriö.

Myös kyseisen harjoittelupaikan viraston päälliköllä on vastuu harjoittelun onnistumisesta. Viraston päällikkö vastaisi yhdessä tutortuomarin kanssa siitä, että harjoittelijaa johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtävien suorittamisessa. Tämä tarkoittaisi, että harjoittelijaa perehdytetään riittävästi tehtäviinsä ja että varsinkin kunkin harjoittelujakson alussa harjoittelija ratkaisisi hänelle jaettuun asioita tutortuomarin valvonnassa.

Pykälän 2 momentin mukaan viraston päällikkö olisi yhdessä tutortuomarin kanssa vastuussa siitä, että harjoittelija saa harjoittelun onnistumisen kannalta riittävän kehittäviä ja monipuolisia tehtäviä. Ehdotetun pykälän myötä voimassa olevan käräjäoikeuslain 16 §, käräjäoikeusasetuksen 18 ja 19 § ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi. Hovioikeudelle ei jäisi enää toimivaltaa antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä vaan tehtävät siirtyisivät ehdotetun lain 15 §:n mukaan ohjausryhmälle.

Pykälän 3 *momentin* mukaan harjoittelijaa tulisi arvioida järjestelmällisesti yhtenäisten perusteiden mukaisesti kaikissa harjoittelupaikoissa. Arvioinnilla tarkoitettaisiin lähinnä harjoittelijan ja tutortuomarin välisiä keskusteluja harjoittelun onnistumisesta. Tällainen palautekeskustelu tulisi käydä ainakin jokaisen harjoittelujakson lopussa. Tällöin edellytettäisiin tutortuomarin ja harjoittelijan käymiä keskusteluja mahdollisesti ohjausryhmän laatiman palautelomakkeen pohjalta ja lomakkeessa allekirjoittamista. Palautelomakkeen tarkoituksena olisi ohjata yhdenmukaiseen käytäntöön ja sen avulla voitaisiin seurata ja ohjata harjoittelijan oppimisen kehittymistä. Harjoittelijan harkintaan jäisi, käyttääkö hän saamiaan palautelomakkeita myöhemmissä työnhakutilanteissa. Palautekeskustelujen tulisi olla luottamuksellisia.

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän vastuulla olisi määritellä arvioinnin eli palautteen antamisen perusteet ja menettelytavat. Harjoittelijalle annettava palaute voisi sisältää arviointia esimerkiksi hänen yhteistyötaitoistaan, ammattitaidostaan ja vastuuntunnon sekä hänen toimintansa tuloksellisuudesta. Palautekeskustelussa pyrittäisiin arvioimaan esimerkiksi harjoittelijan juridista oivalluskykyä eli sitä kuinka harjoittelija oivaltaa ratkaistavana olevan oikeudellisen ongelman tai kuinka hän on oma-aloitteisesti selvittänyt ratkaistavana olevia asioitansa, millaisia kykyjä harjoittelijalla on ollut sovitomahdollisuuksien hahmottamisessa tai millainen on hänen perustelujensa kirjoittamistaito. Palautteen antamisen perusteiden ja menettelytapojen tulisi olla sellaisia, että niiden avulla pyrittäisiin objektiivisiin ja yhdenmukaisiin arviointeihin. Numeerinen arviointi ei sen yhteismitallisuuden ja oikeusturvan toteutumisen vaikeuden vuoksi olisi tarkoituksenmukaisin tapa.

Palautekeskustelun tulisi sisältää myös harjoittelijan itsearviointia siitä, miten hän on omaksunut lainkäyttötehtävissä vaadittavia tietoja ja taitoja sekä saavuttanut asetettuja laadullisia ja määrällisiä tavoitteita. Toivottavaa olisi, että harjoittelijalle annettaisiin suoraa palautetta koko harjoittelujakson ajan. Näin hänellä olisi mahdollisuus arvioida kehitystarpeitaan ja parantaa toimintaansa vielä harjoittelun aikana.

Palautteen antamiseen voisivat osallistua kaikki koulutettavan työskentelyä seuranneet työntekijät. Harjoittelijalle yksikössä nimetty tutortuomari kokoaisi palautteet ja kävisi niiden ja omien havaintojensa pohjalta keskusteluja käräjänotaarin kanssa. Myös harjoittelijalla olisi oikeus ja velvollisuus antaa palautetta harjoittelun järjestämisestä, ohjaamisesta ja harjoittelun sisällöstä. Molemminpuolinen palaute olisi tärkeää tuomioistuinharjoittelun seuraamiseksi ja edelleen kehittämiseksi.

10 §. *Varatuomarin arvonimi.* Pykälän 1 *momentissa* ehdotetaan säilytettäväksi varatuomarin arvonimi. Varatuomarin arvonimi voitaisiin edelleen myöntää harjoittelijalle, joka on suorittanut loppuun kaikki hänelle uskotut tehtävät ja osallistunut hyväksyttävästi harjoittelusuunnitelmassa määriteltyyn koulutukseen. Ehdotetun pykälän myötä voimassa olevan käräjäoikeusasetuksen 20 § ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

Pykälän 2 *momentin* mukaan uutta olisi se, että myös hallinto-oikeuden täysistunto voisi jatkossa myöntää varatuomarin arvonimen niille, joiden harjoittelu on päättynyt hallinto-oikeuteen. Varatuomarin arvonimen myöntäisi hakemuksesta se hallinto-oikeus tai hovioikeus, jossa tuomioistuinharjoittelu on suoritettu, ja käräjäoikeuteen päättäneen harjoittelun osalta se hovioikeus, jonka tuomiopiirissä harjoittelu on suoritettu.

Hovi- ja hallinto-oikeudella olisi pykälän mukaan harkintavalta sen suhteen myöntääkö harjoittelijalle tuomioistuinharjoittelun perusteella varatuomarin arvonimi vai ei. Tämä riippuu siitä, onko harjoittelija suoriutunut hyväksyttävästi harjoittelusuunnitelmassa edellytetyistä tehtävistä ja osallistunut harjoittelusuunnitelmassa edellytettyyn koulutukseen. Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmällä olisi mahdollisuus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita varatuomarin arvon saavuttamisen arvioinnista ja edellytyksistä.

3 luku. Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä

11 §. *Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ja oikeusministeriön toimivallan jako.* Pykälän mukaan tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä määritteli harjoittelun tarkemman sisällön laatimalla harjoittelusuunnitelman. Tarkemmin ohjausryhmän tehtävistä säädettäisiin ehdotetun lain 15 §:ssä. Oikeusministeriö vastaisi hallinnollisesti tuomioistuinharjoittelun toteuttamisesta, kuten se muutoinkin vastaa toimivasta tuomioistuinlaitoksesta. Oikeusministeriöllä ei olisi toimivaltaa antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä. Oikeusministeriö kuitenkin järjestäisi esimerkiksi harjoittelun valtakunnallisen teoriaopetuksen ja tuomioistuinharjoittelun ohjaajien koulutuksen.

Ohjausryhmällä tulisi olla tieto määrärahasta, joka on käytettävissä koulutuksen järjestämiseen, jotta ohjausryhmä voisi laatia koulutusta koskevat suunnitelmat realistisiksi. Oikeusministeriön tulisi vuosittain hyvissä ajoin ilmoittaa tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmälle käytettävissä olevan määrärahan suuruus.

12 §. *Ohjausryhmän kokoonpano.* Pykälän mukaan tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmässä olisi yhteensä viisi jäsentä. Ohjausryhmän jäsenet koostuisivat käräjäoikeuden, hallinto-oikeuden ja hovioikeuden tuomariedustajista sekä yhdestä oikeusministeriön edustajasta. Käräjäoikeudesta edustajia olisi kuitenkin kaksi sen vuoksi, että pääosa harjoittelusta tapahtuisi edelleen käräjäoikeudessa. Näin ollen käräjäoikeuksien laamannit, hallinto-oikeuksien ylituomarit ja hovioikeuksien presidentit valitsisivat keskuudestaan tuomarijäsenen tai tuomarijäsenet ja heidän varajäsenensä. Oikeusministeriön nimeämä edustaja olisi tarpeen sen vuoksi, että ministeriö on hallinnollisesti vastuussa hyvin toimivasta oikeuslaitoksesta ja että tiedonkulku ohjausryhmän ja oikeusministeriön välillä olisi sujuva. Nimeämiseen sovellettaisiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua menettelyä. Näin ollen ohjausryhmän kokoonpanossa tulisi olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

13 §. *Ohjausryhmän asettaminen ja toimikausi.* Pykälän 1 momentin mukaan ohjausryhmän asettaisi oikeusministeriö sen jälkeen kun hallinto-oikeudet, hovioikeudet ja käräjäoikeudet olisivat nimenneet oman tuomarijäsenensä ja heidän varajäsenensä. Oikeusministeriön tehtävä olisi ainoastaan muodollinen eli sen tehtävänä olisi todeta lähinnä ohjausryhmän kokoonpano ja toimikausi. Ohjausryhmän jäsenten valinnan suorittaisivat virastot keskuudestaan eikä oikeusministeriöllä olisi toimivaltaa tehdä ratkaisuja jäsenvalinnan suhteen. Kuten edellä on todettu, oikeusministeriöllä ei olisi toimivaltaa antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä

Pykälän 2 *momentissa* ehdotetaan, että ohjausryhmän puheenjohtajana olisi luontevinta olla käräjäoikeuksien edustaja, koska tuomioistuinharjoittelu pääosin suoritettaisiin käräjäoikeudessa. Ohjausryhmän varapuheenjohtajan ja sihteerin valinta jäisi sille itselleen. Ellei ohjausryhmä toisin päättä, saattaisi olla luontevinta, että sihteeri olisi oikeusministeriön edustaja, koska koulutuksen käytännön järjestelyissä oikeusministeriöllä olisi merkittävä asema. Ohjausryhmän toimikausi olisi neljä vuotta.

14 §. Ohjausryhmän tehtävät. Pykälässä säädettäisiin tarkemmin ohjausryhmän tehtävistä. Pykälän 1 *kohdan* mukaan ohjausryhmän tehtävänä olisi laatia vuosittain ennen harjoittelujakson alkamista tuomioistuinharjoittelun harjoittelusuunnitelma. Harjoittelusuunnitelma koostuisi ensinnäkin harjoittelun tavoitteista niin sanotun työharjoittelun ja toisaalta teoriakoulutuksen osalta. Suunnitelma pitäisi sisällään myös sen mitä harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet pitävät sisällään, opetusmuodot, harjoittelun arvioinnin ja palautteen antamisen perusteet ja menettelytavat sekä muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat.

Työharjoittelua koskevat tavoitteet pitäisivät sisällään esimerkiksi kussakin harjoittelujaksossa ratkaistavien asioiden laadullisia ja määrällisiä tavoitteita. Harjoittelija tutustuisi ja perehtyisi tuomarin ja esittelijän työssä vaadittaviin tietoihin ja taitoihin osallistumalla ja ratkaisemalla lainkäyttöasioita. Tällä tarkoitettaisiin harjoittelijoille jaettujen lainkäyttötehtävien vaatimien käytännön tietojen ja taitojen omaksumista työtä tekemällä. Työtehtävien vaatimia tietoja voidaan jakaa esimerkiksi käsikirjoina, ohjeina tai vastaavana kirjallisena materiaalina. Toisaalta niin sanottu hiljainen tieto, joka on syvässä organisaatiossa, tulee ilmi vain työtehtävien kautta tai ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi harjoittelijan ja tutortuomarin välisillä keskusteluilla olisi myös keskeinen merkitys. Työharjoittelun ohessa tarjottava teoreettisen koulutuksen tulisi sisällöllisesti olla harjoittelijoiden työtehtäviin sovellettavaa ja työssä oppimista tukevaa.

Teoreettisen koulutusohjelman sisältö olisi kaikille koulutettaville sama. Koulutuksen tulisi olla sisällöltään monimuotoista eli siinä tulisi mahdollisuuksien mukaan käyttää niin luentoja, oikeustapausharjoituksia, ryhmätöitä, verkko-opetuksen mahdollisuuksia ja videoneuvottelutekniikkaa. Koulutus voisi olla osittain valtakunnallista ja syventäviä opintoja voitaisiin järjestää pienemmille ryhmälle alueellisesti hovioikeuspiireittäin esimerkiksi kaksi hovioikeuspiiriä yhdessä.

Koulutukset voisivat koostua noin kolmesta kahden tai kolmen päivän koulutusjaksosta. Koulutuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon myös vertaistuen merkitys. Osa koulutustilaisuuksista tulisi järjestää siten, että samassa tilaisuudessa ovat mukana harjoittelujaksoaan aloittavat ja jo pidemmälle (puoleen väliin) edenneet harjoittelijat sekä tutorit. Opetuskokonaisuus voitaisiin jakaa esimerkiksi yleiseen jaksoon, prosessijaksoon ja materiaaliseen jaksoon. Yleinen jakso voisi pitää sisällään harjoitteluohjelman läpikäymistä, perehtymistä tuomioistuinten ja tuomarin oikeudelliseen asemaan sekä tuomarin rooliin ja eettisiin kysymyksiin sekä mahdollisesti vuorovaikutustaitoihin. Kaikille yhteinen tilaisuus voisi sisältää myös koulutusta julkisuus- ja salassapitosäännöksistä. Prosessijakson aikana koulutus voisi pitää sisällään muun muassa koulutusta yleisten ja hallintotuomioistuimen välisen oikeudenkäyntimenettelyn eroista, prosessinjohtamista sekä opetusta yhteenvedon ja muistion laatimiseen ja tuomion kirjoit-

tamiseen liittyen. Materiaalisen koulutuksen tulisi taas keskittyä lainkäyttötoiminnassa vaadittaviin käytännön taitoihin kuten seuraamuskysymyksiin ja rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen.

Pykälän 2 kohdan mukaan ohjausryhmän tulisi seurata tuomioistuinharjoittelun toteutumista ja koulutuksen ajanmukaisuutta ja riittävyttä. Tuomioistuinharjoittelun toteuttamisen seuraamisella tarkoitettaisiin muun muassa tiedon keruuta harjoittelun ja koulutuksen onnistumisesta eri yksiköissä. Ohjausryhmässä edustettujen tahojen edustajien tulisi myötävaikuttaa muun muassa käytännön kokemusten kokoamiseen omista sektoreistaan. Koulutuksen ajanmukaisuuden ja riittävyden seuraamisella tarkoitettaisiin muun muassa harjoittelijoiden koulutustarpeen kartoittamista ja sen seuraamista, vastaako järjestettävä koulutus tuomioistuinten ja koulutettavien tarpeisiin. Käytännössä harjoittelusuunnitelma tulisi vuosittain ennen uuden harjoitteluohjelman alkamista ohjausryhmän tarkasteltavaksi ja päivitettäväksi.

Pykälän 3 kohdan mukaan ohjausryhmä voisi omasta aloitteestaan valmistella ehdotuksia tuomioistuinharjoitteluun liittyvistä kysymyksistä. Tällaisia kysymyksiä olisivat muun muassa kaikki koulutukseen ja harjoittelun sisältöön ja myös käytännön järjestämiseen liittyvät asiat sekä harjoittelun sujuvuuteen ja toimivuuteen liittyvät kysymykset.

Pykälän 4 kohdassa ehdotetaan, että ohjausryhmä laatisi toiminnastaan vuosittain kertomukseen. Ohjausryhmän toimintakertomus toimisi sen toiminnan ja väliaikaistulosten tiedotuskanavana oikeusministeriölle, tuomioistuimille ja muille sidosryhmille. Koska ohjausryhmän tarkoituksena olisi olla oikeusministeriön ohjauksesta riippumaton asiantuntijaelin, ei toimintakertomusta ehdoteta alistettavaksi ministeriön hyväksyttäväksi.

Ohjausryhmän puheenjohtajalle, varapuheenjohtajalle ja jäsenille suoritettaisiin kokouspalkkioita ja matkakorvauksia oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaan.

15 §. Ohjausryhmän päätösvaltaisuus. Pykälän mukaan kerrallaan voisi olla poissa vain yksi jäsen. Tästä ei arvioida syntyvän ongelmia, koska jokaisella olisi henkilökohtainen varajäsen. Ohjausryhmässä asiat, joista päätettäessä ilmenee eriävä mielipide, päätetään yksinkertaisella äänen enemmistöllä. Puheenjohtajan kanta ratkaisisi äänen mennessä tasan.

4 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

16 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa on voimaantulossäännös. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeusasetuksen 17-20 §:t jäisivät tarpeettomiksi tämän lain voimaantulon johdosta.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin tavanomainen säännös siitä, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

17 §. Siirtymäsäännökset. Uusi tuomioistuinharjoittelujärjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön syyskuun alusta 2010. Tuolloin tuomioistuinharjoittelussa kärjäoikeudessa olisi aikaisemmin voimassa olevan lain aikana nimitettyjä auskultantteja. Pykälän *1 momentin* mukaan heillä olisi kuitenkin mahdollisuus osallistua vielä harjoittelunsa aikana harjoittelijoille järjestettävään koulutukseen ja heille tulisi järjestää harjoittelun jäljellä oleva pituus huomioon ottaen tutorohjaus ja mahdollisuus arviointiin ja palautteeseen. Uuden lain voimaantulosta myös toimivaltuudet aikaistuisivat meneillään olevan harjoittelun aikana.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin varatuomarin arvonimen myöntämisestä siirtymätilanteessa. Niille notaareille, jotka ovat aloittaneet tuomioistuinharjoittelunsa ennen lain voimaantuloa mutta päättävät sen vasta lain voimaantulon jälkeen, myönnetään varatuomarin arvonimi siten kuin kärjäoikeuslaissa tai –asetuksessa säädetään.

Pykälän *3 momentti* sisältäisi yleisen siirtymäsäännöksen, minkä mukaan mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään tuomioistuinharjoittelua suorittavasta notaarista, koskee tämän lain tultua voimaan kärjänotaaria.

1.2. Kärjäoikeuslaki

3 b §. Pykälässä on säädetty kärjäviskaalin toimivallasta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kärjäviskaalin toimivallan osalta viitattaisiin notaarin sijaan kärjäoikeudessa tuomioistuinharjoittelua suorittavaan kärjänotaarin virkaan.

4 §. Pykälässä olisi viittaus, jonka mukaan kärjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tarkemmin tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

4 a §. Tuomioistuinharjoittelijoiden kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 5 §:ssä. Pykälästä poistettaisiin notaareja koskeva maininta tarpeettomana.

14 § - 17 §. Notaaria koskevat säännökset tulevat tarpeettomiksi ehdotetun tuomioistuinharjoittelusta annettavan lain johdosta. Pykälät ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi.

20 §. Säännös notaarin virkasyytteen oikeuspaikasta sisältyy pykälän *2 momenttiin*. Notaaria syytetään toimessaan tekemästä virkavirheestä hovioikeudessa. Pykälän *2 momenttiin* korjattaisiin ainoastaan virkanimikkeestä johtuva muutos eikä *2 momenttia* ole tarkoitus asiallisesti muuttaa.

1.3 Hovioikeuslaki

6 a §. Kärjänotaarit. Pykälässä olisi viittaus, jonka mukaan kärjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

10 §. Virkarikos. Pykälässä säädetään hovioikeuden kansliapäällikön, asessorin ja viskaalin virkasyytteen oikeuspaikasta. Virkarikossyyte tulee käsitellä muussa hovioikeudessa kuin siinä, jonka palveluksessa he ovat. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi hovioikeudessa tuomioistuinharjoitteluaan suorittava käräjänotaari, jonka virkasyytteen oikeuspaikka olisi myös hovioikeus kuten käräjänotaarilla kärjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa.

1.4 Hallinto-oikeuslaki

10 a §. Käräjänotaarit. Pykälässä olisi viittaus, jonka mukaan käräjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tarkemmin tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

18 §. Esittely. Pykälän 2 momentin mukaan asian voi hallinto-oikeudessa esitellä hallinto-oikeustuomari, hallinto-oikeussihteeri tai notaari. Pykälän 2 momenttiin ehdotettaisiin lisättäväksi hallinto-oikeudessa tuomioistuinharjoitteluaan suorittava käräjänotaari, jolla myös olisi esittelijän toimivaltuudet.

20 §. Virkasyyte. Pykälässä säädetään hallinto-oikeuden jäsenen ja esittelijän virkasyytteen oikeuspaikasta. Virkarikossyyte käsitellään hovioikeudessa. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi hallinto-oikeudessa tuomioistuinharjoitteluaan suorittava käräjänotaari, jonka virkasyytteen oikeuspaikka olisi myös hovioikeus kuten käräjänotaarilla kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa.

1.5 Avioliittolaki

17 a §. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan tehtäisiin teknisluonteinen korjaus tuomioistuinharjoittelua kärjäoikeudessa suorittavan notaarin virkanimekkeen ja lakiviittauksen muutoksesta johtuen.

2 Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2010. Edellä kohdassa 2.3 Keskeiset ehdotukset kohdassa Harjoittelijoiden määrät on käsitelty tarkemmin harjoittelun aloittamisen toteuttamista.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 102 §:n mukaan muiden kuin vakinaisten tuomareiden nimittämisestä ja lain 103 §:n mukaan tuomareiden virkasuhteen perusteista säädetään lailla. Tuomioistuinharjoitteli ei perustuslain tarkoittamalla tavalla ole vakinaisessa tuomarintehtävissä mutta toimii lainkäyttötehtävissä. Ehdotetulla sääntelyllä toteutettaisiin perustuslais-
sa asetetut vaatimukset julkista valtaa käyttävää virkaa koskevalle sääntelylle. Edellä esitetyllä perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyk-
sessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.**Laki****tuomioistuinharjoittelusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *tuomioistuinharjoittelulla* käräjäoikeuden, hovioikeuden ja hallinto-oikeuden lainkäyttötehtäviin perehdyttävää harjoittelujärjestelmää, joka koostuu koulutettavien työharjoittelusta, teoriakoulutuksesta ja arvioinnista; ja

2) *harjoittelusuunnitelmalla* kaikille harjoittelijoille (*käräjänotaari*) laadittavaa yhteistä suunnitelmaa, jossa määrätään harjoittelun tavoitteet, harjoittelussa ja teoriaopinnoissa käsiteltävät asiakokonaisuudet, opetusmuodot, arviointiperusteet sekä mahdolliset muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat.

2 §

Toimivalta

Tuomioistuinharjoittelun toimeenpanosta vastaa oikeusministeriö yhteistyössä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän kanssa siten kuin tässä laissa säädetään.

2 luku

Tuomioistuinharjoittelu

3 §

Valinta tuomioistuinharjoitteluun

Käräjänotaarin nimittää virkasuhteeseen käräjäoikeuteen laamanni enintään vuoden määräajaksi, hallinto-oikeuteen ylituomari ja hovioikeuteen presidentti enintään kuuden kuukauden määräajaksi.

Oikeusministeriö ilmoittaa julkisesti vuosittain harjoittelupaikat haettavaksi.

Oikeusministeriö päättää tuomioistuinharjoitteluun otettavien määrästä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ehdotuksesta.

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Käräjänotaariksi voidaan nimittää ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittanut ja tuomarin valan tai vastaavan vakuutuksen antanut henkilö, jolla on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työkokemuksella tai muutoin osoitettu soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan.

5 §

Käräjänotaarin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Käräjänotaariksi nimitettävällä tulee olla tuomioistuimen tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä;

- 1) yksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; sekä
- 2) kaksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Ahvenanmaan käräjäoikeuden ja Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen käräjänotaarien kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Tuomioistuinharjoittelun kesto ja harjoittelupaikat

Harjoittelu kestää yhtäjaksoisesti yhteensä yhden vuoden ja sisältää kaksi kuuden kuukauden pituista harjoittelujaksoa. Ensimmäinen harjoittelujakso suoritetaan käräjäoikeudessa. Toinen harjoittelujakso voidaan suorittaa käräjäoikeudessa, hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

7 §

Käräjänotaarin tehtävät käräjäoikeudessa

Laamanni voi määrätä:

- 1) virassa yhden kuukauden olleen käräjänotaarin toimittamaan avioliittoon vihkimisiä sekä käsittelemään ja ratkaisemaan käräjäoikeuden kansliassa:
 - a) hakemusasioita;
 - b) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita; sekä

2) virassa kolme kuukautta olleen käräjänotaarin tekemään saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä tarkoitettuja ratkaisuja sekä toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana:

a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasiassa;

b) suullisessa valmistelussa ja yhden tuomarin pääkäsittelyssä saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa;

c) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettu yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään yksi vuosi ja kuusi kuukautta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettuna rikoksen johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa; tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;

d) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvussa tarkoitettua kirjallisessa menettelyssä, jossa tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa; ja

e) yhden tuomarin istunnossa sakon muuntorangaistusasiassa.

Lisäksi laamanni voi määrätä virassa kolme kuukautta olleen käräjänotaarin toimimaan yksittäisessä asiassa:

1) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:ssä tarkoitettua kokoonpanossa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettua kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitettua tapauksessa; ja

4) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettu yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettuna rikoksen johdosta vangittuna tai matkustuskiellossa.

Käräjänotaaria ei saa määrätä käsittelemään yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

8 §

Käräjänotaarin tehtävät hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa

Käräjänotaari voi hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa toimia asian esittelijänä.

9 §

Käräjänotaarin ohjaus ja arviointi

Kussakin harjoittelupaikassa käräjänotaarille nimetään ohjaajaksi vakinaisessa virassa oleva tuomari, jolle järjestetään tarvittavaa koulutusta. Yksikön päällikön ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että käräjänotaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtäviensä suorittamisessa.

Käräjänotaarin tulee käräjäoikeudessa saada kokemusta tuomarin sekä hallinto-oikeudessa ja hovioikeudessa esittelijän tehtävistä. Käräjänotaarille osoitettujen työtehtävien tulee riittävän monipuolisesti perehdyttää häntä näihin tehtäviin.

Käräjänotaaria arvioidaan ohjausryhmän laatimien perusteiden mukaisesti.

10 §

Varatuomarin arvonimi

Käräjänotaarille voidaan myöntää hakemuksesta varatuomarin arvonimi sen jälkeen, kun hän on toiminut käräjänotaarina yhden vuoden ajan ja suorittanut vahvistetun harjoittelusuunnitelman mukaiseen harjoitteluun.

Varatuomarin arvonimen myöntää hovioikeus. Jos tuomioistuinharjoittelun päättänyt harjoittelujakso on suoritettu hallinto-oikeudessa, varatuomarin arvonimen myöntää hallinto-oikeus.

3 luku

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmä

11 §

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän ja oikeusministeriön toimivallan jako

Oikeusministeriö järjestää harjoittelusuunnitelmassa määritellyn teoriaopetuksen ja ohjaajien koulutuksen yhteistyössä tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän kanssa.

12 §

Ohjausryhmän kokoonpano

Tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmään kuuluu yksi hallinto-oikeuden, yksi hovioikeuden ja kaksi käräjäoikeuden vakinaisessa virassa olevaa tuomaria sekä yksi oikeusministeriön edustaja.

13 §

Ohjausryhmän asettaminen ja toimikausi

Oikeusministeriö asettaa ohjausryhmän neljäksi vuodeksi kerrallaan sen jälkeen, kun käräjäoikeuden, hallinto-oikeuden ja hovioikeuden päälliköt ovat valinneet virastojensa edustajat ja heidän varajäsenensä. Oikeusministeriö nimeää oman edustajansa.

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii käräjäoikeuden edustaja. Ohjausryhmä valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan ja sihteerin.

14 §

Ohjausryhmän tehtävät

Ohjausryhmän tehtävänä on:

- 1) laatia vuosittain tuomioistuinharjoittelun harjoittelusuunnitelma;
- 2) seurata tuomioistuinharjoittelun toteuttamista ja koulutuksen ajanmukaisuutta ja riittävyyttä;
- 3) omasta aloitteestaan valmistella ehdotuksia tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi; sekä
- 4) laatia vuosittain kertomus toiminnastaan.

15 §

Ohjausryhmän päätösvaltaisuus

Ohjausryhmä on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä. Äänestyksessä voittaa se mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee.

4 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeusasetuksen (582/1993) 17, 18, 19 ja 20 §.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

17 §
Siirtymäsäännökset

Ennen lain voimaantuloa määräaikaiseen notaarin virkaan nimitetty tuomioistuinharjoitteliija suorittaa harjoittelunsa loppuun siinä käräjäoikeudessa, johon hänet on nimitetty. Tällaiseen harjoittelijaan sovelletaan kuitenkin tämän lain 7 ja 9 §:n säännöksiä.

Hovioikeuden auskultantille, joka on aloittanut harjoittelunsa ennen lain voimaantuloa, myönnetään varatuomarin arvonimi aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaan.

Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään tuomioistuinharjoittelua suorittavasta notaarista, koskee tämän lain tultua voimaan käräjänotaaria.

2.

Laki

käräjäoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeuslain (581/1993) 4 §:n 2 momentti, 14, 15, 16 ja 17 §, sellaisina kuin niistä on 17 § laissa 813/2008, sekä *muutetaan* 3 b, 4, 4 a §:n 1 momentti ja 20 §:n 2 momentti, sellaisena kuin ne ovat 3 b § laissa 1326/1994, 4 a § laissa 1204/2003 ja 20 §:n 2 momentti laissa 960/2000 seuraavasti:

3 b §

Käräjäviskaali on ilman eri määräystä toimivaltainen suorittamaan kaikkia niitä tehtäviä, joita laamanni voi määrätä käräjänotaarin suorittamaan.

4 §

Käräjäoikeudessa voi olla lisäksi käräjänotaareita. Käräjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

4 a §

Käräjäviskaaliksi voidaan nimittää 3 a §:n 2 momentissa säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, jolla on käräjäoikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä:

1) yksikielisessä käräjäoikeudessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; sekä

2) kaksikielisessä käräjäoikeudessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

20 §

Käräjäviskaalia ja käräjänotaaria syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Kansliahenkilökuntaan kuuluvaa syytetään hovioikeudessa, kun kysymys on 19 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tehtävästä tehdystä virkarikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

hovioikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun hovioikeuslain (56/1994)
 10 §, sellaisena kuin se on laissa 957/2000, sekä
lisätään uusi 6 a § seuraavasti:

6 a §

Käräjänotaarit

Hovioikeudessa voi olla lisäksi käräjänotaareita. Käräjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

10 §

Virkarikos

Hovioikeuden kansliapäällikköä, asessoria, viskaalia ja käräjänotaaria syytetään virkarikoksesta Helsingin hovioikeudessa. Vastaavasti Helsingin hovioikeuden virkamiehiä syytetään virkarikoksesta Turun hovioikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki**hallinto-oikeuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 18 §:n
 2 momentti ja 20 §, sekä
lisätään uusi 10 a § seuraavasti:

10 a §

Käräjänotaarit

Hallinto-oikeudessa voi olla lisäksi käräjänotaareita. Käräjänotaarin nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

18 §

Esittely

 Asian esittelee hallinto-oikeustuomari, hallinto-oikeussihteeri, käräjänotaari tai notaari.

20 §

Virkasyyte

Hallinto-oikeuden jäsentä, esittelijää ja käräjänotaaria syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

5.

Laki**avioliittolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetun avioliittolain (234/1929) 17 a §:n
 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 572/2008 seuraavasti:

17 a §

 2) käräjäoikeuden käräjänotaari, joka on tuomioistuinharjoittelusta annetun lain nojalla määrätty toimittamaan vihkimisiä; sekä

 Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

1. Lag
om domstolspraktik

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.
Allmänna bestämmelser

1 §
Definitioner

I denna lag avses med

1) *domstolspraktik* ett auskulteringssystem för inskolning i tingsrätternas, hovrätternas och förvaltningsdomstolarnas rättskipningsuppgifter som omfattar arbetspraktik och teoriutbildning för och bedömning av auskultanterna; och

2) *auskulteringsplan* en gemensam plan för alla auskultanter (*tingsnotarie*) i vilken fastställs målen för praktiken, vilka sakkomplex som behandlas i praktiken och i teoriundervisningen, undervisningsformerna, grunderna för bedömningen samt eventuella andra omständigheter som är viktiga med tanke på praktiken.

2 §
Behörighet

Justitieministeriet svarar i samarbete med styrgruppen för domstolspraktik för verkställandet av domstolspraktiken enligt vad som föreskrivs i denna lag.

2 kap.
Domstolspraktik

3 §
Antagning till domstolspraktik

En tingsnotarie utnämns till tjänsteförhållande för högst ett år vid en tingsrätt av lagmannen samt till tjänsteförhållande för högst sex månader vid en förvaltningsdomstol av överdomaren och till tjänsteförhållande för högst sex månader vid en hovrätt av hovrättspresidenten.

Justitieministeriet förklarar praktikantplatserna årligen offentligt lediga att sökas.

Justitieministeriet beslutar om antalet praktikanter som antas till domstolspraktik på förslag av styrgruppen för domstolspraktik.

4 §

Behörighetsvillkor

Till tingsnotarie kan utnämnas personer som har avlagt högre högskoleexamen i juridik och avlagt domared eller avgett någon annan motsvarande försäkran och som har de personliga egenskaper som behövs för rättskipningsuppgifter samt genom arbetserfarenhet eller på annat sätt visad lämplighet för rättsliga avgöranden.

5 §

Behörighetsvillkor som gäller tingsnotariers kunskaper i finska och svenska

Den som utnämns till tingsnotarie ska ha utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom domstolens domkrets samt

- 1) vid enspråkiga domstolar nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket, samt
- 2) vid tvåspråkiga domstolar nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

Bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller tingsnotariers språkkunskaper vid Ålands tingsrätt och Ålands förvaltningsdomstol utfärdas med stöd av självstyrelselagen för Åland (1144/1991) genom förordning av statsrådet.

6 §

Domstolspraktikens längd och praktikplatser

Praktiken pågår sammanlagt ett år utan avbrott och består av två praktikperioder på sex månader. Den första praktikperioden fullgörs vid en tingsrätt. Den andra praktikperioden kan fullgöras vid en tingsrätt, hovrätt eller förvaltningsdomstol.

7 §

Tingsnotariens uppgifter vid tingsrätten

Lagmannen får förordna

- 1) den som tjänstgjort som tingsnotarie i en månad att förrätta vigsel till äktenskap samt att i tingsrättens kansli handlägga och avgöra
 - a) ansökningsärenden,

b) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § i rättegångsbalken, samt

2) den som tjänstgjort som tingsnotarie i tre månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap. 27 a § i rättegångsbalken samt att fungera som ordförande i tingsrätten i följande fall:

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar,

c) vid sammanträden med en domare i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst ett år och sex månader och svaranden inte har häktats eller meddelats reseförbud för något av de brott som avses i åtalet; i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut,

d) vid sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997); i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut, och

e) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

Dessutom får lagmannen förordna den som tjänstgjort som tingsnotarie i tre månader att delta i behandlingen av enskilda mål som

1) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i rättegångsbalken,

2) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 3 § i rättegångsbalken,

3) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken eller i 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål, och

4) ordförande i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats eller meddelats reseförbud för något av de brott som avses i åtalet.

En tingsnotarie får inte förordnas att ensam eller såsom ordförande för tingsrätten behandla ett mål som på grund av sin art eller sin omfattning ska anses vara svårt att avgöra.

8 §

Tingsnotariens uppgifter vid förvaltningsdomstolen och hovrätten

En tingsnotarie kan vara föredragande vid en förvaltningsdomstol och en hovrätt.

9 §

Handledning för och bedömning av tingsnotarier

Vid varje praktikplats förordnas som handledare för tingsnotarien en domare som är innehavare av en ordinarie tjänst och för vilken ordnas den utbildning som behövs. Chefen för enheten och handledaren ska tillsammans se till att tingsnotarierna ges handledning och anvisningar och att de övervakas då de utför sina uppgifter.

Tingsnotarien ska i tingsrätten få erfarenhet av domaruppgiften samt i förvaltningsrätten och hovrätten av uppgiften som föredragande. De arbetsuppgifter som förordnas tingsnotarien ska på ett tillräckligt mångsidigt sätt göra honom eller henne förtrogen med dessa uppgifter.

En tingsnotarie bedöms i enlighet med de grunder som fastställts av styrgruppen.

10 §

Vicehäradshövdingstitel

En tingsnotarie kan på ansökan tilldelas vicehäradshövdingstitel när han eller hon har tjänstgjort som tingsnotarie i ett år och fullgjort den praktik som anges i den fastställda praktikplanen.

Vicehäradshövdingstiteln tilldelas av hovrätten. Om den praktikperiod som avslutar domstolspraktiken har fullgjorts vid en förvaltningsdomstol, tilldelas vicehäradshövdingstiteln av förvaltningsdomstolen.

3 kap.

Styrgruppen för domstolspraktik

11 §

Fördelning av behörigheten mellan styrgruppen för domstolspraktik och justitieministeriet

Justitieministeriet ordnar den teoriundervisning som fastställs i praktikplanen och utbildningen av handledarna i samarbete med styrgruppen för domstolspraktik.

12 §

Styrgruppens sammansättning

Till styrgruppen för domstolspraktik hör en domare i ordinarie tjänst vid en förvaltningsdomstol, en domare i ordinarie tjänst vid en hovrätt och två domare i ordinarie tjänst vid tingsrätterna samt en företrädare för justitieministeriet.

13 §

Tillsättande av styrgruppen och dess mandattid

Justitieministeriet tillsätter styrgruppen för en tid av fyra år åt gången efter det att cheferna för tingsrätterna, förvaltningsdomstolarna och hovrätterna har utsett sina företrädare för respektive ämbetsverk samt deras ersättare. Justitieministeriet utser sin egen företrädare.

Tingsrättens företrädare är ordförande för styrgruppen. Styrgruppen väljer inom sig en vice ordförande och en sekreterare.

14 §

Styrgruppens uppgifter

Styrgruppen har till uppgift att

- 1) årligen göra upp en praktikplan för domstolspraktiken,
- 2) följa genomförandet av domstolspraktiken samt bedöma om utbildningen är tidsenlig och tillräckligt omfattande,
- 3) på eget initiativ bereda förslag till utveckling av domstolspraktiken, samt
- 4) årligen avfatta en berättelse om sin verksamhet.

15 §

Styrgruppens beslutförhet

Styrgruppen är beslutför när ordföranden eller vice ordföranden och tre andra medlemmar är närvarande. Vid omröstning vinner den ståndpunkt som majoriteten av medlemmarna omfattar. Vid lika röstetal avgör ordförandens röst.

4 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

16 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs i tingsrättsförordningen av den 28 juni 1993 (582/1993) 17, 18, 19 och 20 §.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

17 §
Övergångsbestämmelser

En domstolspraktikant som före lagens ikraftträdande har utnämnts till visstidstjänst som notarie fullgör sin praktik vid den tingsrätt till vilken han eller hon har utnämnts. På en sådan praktikant tillämpas dock bestämmelserna i 7 och 9 § i denna lag.

En auskultant vid hovrätten som har inlett sin praktik före lagens ikraftträdande tilldelas vicehäradshövdingstitel i enlighet med tidigare bestämmelser.

Vad som i andra lagar och förordningar föreskrivs om notarier som fullgör domstolspraktik ska efter ikraftträdandet av denna lag avse tingsnotarier.

2.

Lag**om ändring av tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 4 § 2 mom., 14, 15, 16 och 17 §, av dem 17 § sådan den lyder i lag 813/2008, samt

ändras 3 b §, 4, 4 a § 1 mom. och 20 § 2 mom., av dem 3 b § sådan den lyder i lag 1326/1994, 4 a § sådan den lyder i lag 1204/2003 och 20 § 2 mom. sådant det lyder i lag 960/2000, som följer:

3 b §

En tingsfiskal är utan särskilt förordnande behörig att utföra alla de uppgifter som lagmannen kan ålägga en tingsnotarie att utföra.

4 §

Vid tingsrätterna kan dessutom finnas tingsnotarier. Bestämmelser om utnämning av och behörighetskraven för tingsnotarier och om deras uppgifter finns i lagen om domstolspraktik

4 a §

Den som uppfyller behörighetsvillkoren i 3 a § 2 mom. kan utnämnas till tingsfiskal, om han eller hon har utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom tingsrättens domkrets samt

1) vid enspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket, samt

2) vid tvåspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

20 §

En tingsfiskal och en tingsnotarie åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas i hovrätten, om det är fråga om ett tjänstebrott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av hovrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/1994) 10 §, sådan den lyder i lag
957/2000, samt
fogas till lagen en ny 6 a § som följer:

6 a §

Tingsnotarier

Vid hovrätterna kan dessutom finnas tingsnotarier. Bestämmelser om utnämning av och
behörighetskraven för tingsnotarier och om deras uppgifter finns i lagen om dom-
stolspraktik

10 §

Tjänstebrott

En kanslichef, assessor, fiskal och tingsnotarie vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i
Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänste-
brott i Åbo hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 26 mars 1999 om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 18 § 2
mom. och 20 §, samt
fogas till lagen en ny 10 a § som följer:

10 a §
Tingsnotarier

Vid förvaltningsdomstolarna kan dessutom finnas tingsnotarier. Bestämmelser om utnämning av och behörighetskraven för tingsnotarier och om deras uppgifter finns i lagen om domstolspraktik.

18 §
Föredragning

Ärendena föredras av en förvaltningsrättsdomare, en förvaltningsrättssekreterare, en tingsnotarie eller en notarie.

20 §
Tjänsteåtal

En ledamot, en föredragande och en tingsnotarie vid en förvaltningsdomstol åtalas för tjänstebrott i hovrätten.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

5.

Lag**om ändring av äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/1929) 17 a § 1 mom. 2 punkten,
sådan den lyder i lag 572/2008, som följer:

17 a §

2) tingsrättsnotarie vid en tingsrätt som med stöd av lagen om domstolspraktik har förordnats att förrätta vigsel, samt

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Määräaikainen oikeussihteeri Minna Hällström ja erityisasiantuntija Pekka Pärnänen:

Tuomioistuinharjoittelua koskevan selvityksen tekeminen on ollut tarpeen työryhmän asettamispäätöksessä mainituista syistä.

Asettamispäätöksen mukaan tuomioistuinharjoittelua tulee kehittää siihen suuntaan, että se antaa nykyistä parempia valmiuksia tuomarin tehtäviin. Tavoitteena tulee olla, että tuomioistuinharjoittelijat saavat koko valtakunnassa yhtenäisen, suunnitelmallisen koulutuksen ja että heidän työtehtävänsä ovat riittävän monipuolisia. Tämän voidaan arvioida lisäävän tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuutta. Tuomioistuinharjoittelua kehitäessä tulee pyrkiä siihen, että nekin etevät ja lahjakkaat lakimiehet, jotka eivät hakeudu nykymuotoiseen tuomioistuinharjoitteluun, kiinnostuisivat tuomioistuinharjoittelusta. Tältä pohjalta työryhmän on tullut laatia ehdotus tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi.

Työryhmän enemmistö on ehdottanut, että tuomioistuinharjoittelu suoritettaisiin käräjäoikeudessa tai käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Harjoittelun kesto olisi edelleen yksi vuosi. Tuomioistuinharjoittelijoita olisi vuosittain noin 160, joista noin 80 suorittaisi tuomioistuinharjoittelun kokonaan käräjäoikeudessa ja noin 80 puoliksi käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Enemmistön ehdotus vaatisi huomattavia määrärahan lisäyksiä tällä hetkellä ja myös lähivuosina tuomioistuinharjoittelun suorittamiseen varattuihin määrärahoihin.

Emme voi yhtyä työryhmän enemmistön kantaan tuomioistuinharjoittelun laajentamisesta hovioikeuteen ja hallinto-oikeuteen ehdotuksessa esitetyllä tavalla seuraavista syistä.

Ensinnäkin pidämme kuuden kuukauden harjoittelua käräjäoikeudessa liian lyhyenä aikana harjoittelijan itsensä ja käräjäoikeuden toiminnan järjestämisen kannalta. Kun vuoden kestävään harjoitteluun sisältyy noin kuukauden pituinen vuosiloma ja ehdotettu noin kaksi viikkoa kestävä koulutus, niin käytännössä harjoittelu-aika on vain runsaat kymmenen kuukautta. Kokonaiskuvan saaminen käräjäoikeuden toiminnasta ja eri prosessilajeista ei ole mahdollista kuudessa kuukaudessa ja tosiasiaassa tätäkin lyhyemmässä ajassa. Harjoittelija ei myöskään ehdi saada tässä ajassa riittäviä perustietoja ja -taitoja tuomarin työstä ja lainkäytöstä käräjäoikeudessa, kun koulutuksellisuuden lisäämisestä huolimatta harjoittelu perustuu pääasiassa työssä oppimiseen. Lisäksi kuuden kuukauden harjoittelu merkitsisi sitä, että harjoittelijalla ei olisi mahdollista osallistua juuri lainkaan tuomareita avustavaan toimintaan, joka on kuitenkin tehokas osaamisen siirtokeino. Valmiudet ja osaaminen jäisivät väistämättä pinnallisiksi, mikä tulisi käytännössä vaikeuttamaan harjoittelua. Lisäksi jo 1990-luvulta alkaen on useissa eri yhteyksissä painotettu, että oikeudenkäynnin painopisteen tulee olla käräjäoikeudessa, mikä osaltaan korostaa tuomioistuinharjoittelun tärkeyttä käräjäoikeudessa. Tähän on kiinnittänyt muun muassa eduskunnan lakivaliokunta useita kertoja huomiota.

Enemmistön ehdottama tuomioistuinharjoittelu merkitsisi myös sitä, että käytössä olisi kaksi erilaista harjoittelulinjaa. Harjoittelu jouduttaisiin näissä tilanteissa suunnittelemaan eri tavoin, jotta harjoittelijalla olisi mahdollisuus saada edes jonkinlainen kokonaiskuva harjoittelupaikkojen toiminnasta. Tämä ei vastaa asettamispäätöksessä asetettua tavoitetta yhtenäisestä tuomioistuinharjoittelusta. Yhtenä nykyisen tuomioistuinharjoittelun ongelmista on juuri sen epäyhtenäisyys eri kärjäoikeuksissa. Tavoitteena tulisi olla, että kaikilla tuomioistuinharjoittelun suorittaneilla olisi yhtenäinen pohja mahdollista myöhempää jatkoharjoittelua varten.

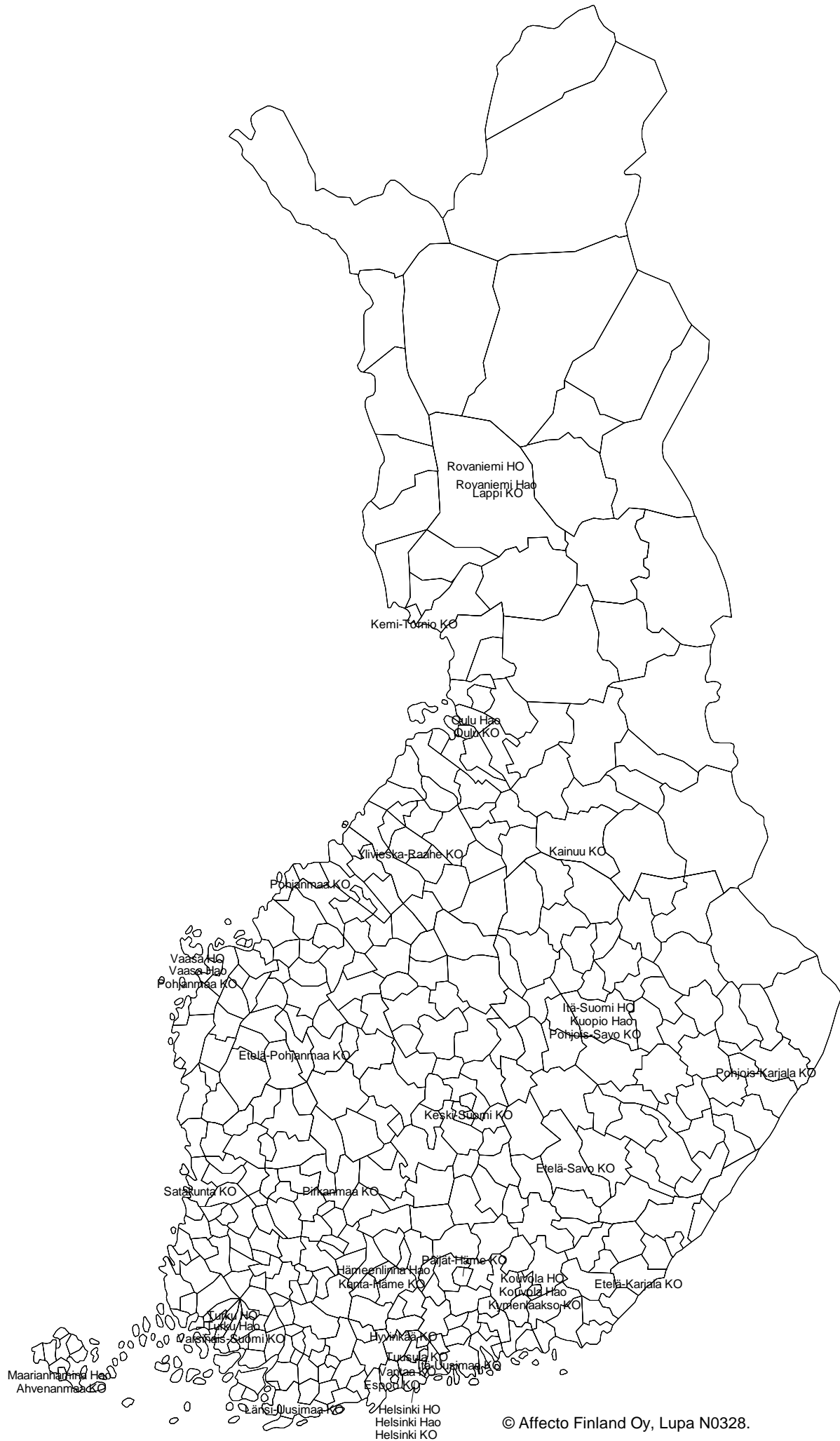
Mielestämme tuomioistuinharjoittelu tulisi suorittaa kokonaan kärjäoikeudessa. Harjoittelupaikkoina toimisivat kaikki kärjäoikeudet. Harjoittelun kesto olisi yksi vuosi. Kärjäoikeuksien toiminnan vuoksi kaikissa kärjäoikeuksissa tulisi olla koko ajan ratkaisukelpoisia harjoittelijoita. Vuonna 2009 notaareja on 151. Harjoittelijoiden määrään voidaan ottaa kantaa yksityiskohtaisesti siinä vaiheessa, kun oikeusministeriössä laadittavat laskelmat kärjäoikeuksien henkilöstötarpeesta on tehty. Kärjäoikeusverkoston kehittämistä pohtinut työryhmä on laskenut, että 1.1.2010 aloittavissa uusissa kärjäoikeuksissa tulisi olla vuosittain 125 harjoittelijaa. Työryhmä ei ole kuitenkaan ennakoinut mahdollisia koulutusjärjestelmässä tehtäviä muutoksia ja siitä johtuvia muutoksia harjoittelijoiden määrään. Edellä mainittuun laskelmaan ja sen perusteisiin nähden enemmistön ehdottama harjoittelijoiden henkilötyövuosimäärä kärjäoikeudessa vaikuttaisi riittämättömältä. Tosiasia on, että harjoittelijat ovat merkittävä voimavara kärjäoikeudessa. Jos harjoittelun koulutuksellisuutta halutaan aidosti lisätä, se tulee ottaa huomioon myös harjoittelijoiden lukumäärässä.

Toisekseen olemme sitä mieltä, että tuomioistuinharjoittelun näin laajamittaiseen kehittämiseen ei tule ryhtyä ennen kuin sen kehittämiseen on osoitettu riittävät voimavarat. Harjoittelun kehittäminen ei saa heikentää tuomioistuinten toimintakykyä. Tuomioistuinharjoittelun kehittämisestä aiheutuvien lisäkustannusten rahoittamiseen ei ole varauduttu valtion talouden kehyksissä ja talousarviossa eikä oikeusministeriö ole ainakaan toistaiseksi saanut valtionvarainministeriöltä pyydettyä lisärahoitusta. Hallinnonalan resurssitilanne on tälläkin hetkellä hankala joissakin tuomioistuimissa olevien jutturuuhkien ja liian pitkien käsittelyaikojen vuoksi. Tämänhetkinen maailmantalouden tilanne voi lisäksi vaikeuttaa tilannetta entisestään. Kun lisäksi otetaan huomioon valtiotalon tuottavuusohjelmasta johtuvat varsin nopeassa aikataulussa tehtävät merkittävät henkilötyövuosivähennykset myös tuomioistuinten osalta, on epärealistista odottaa kehyspäätöksen ulkopuolista rahoitusta. Kun lisäresursseja ei näissä olosuhteissa ole odotettavissa, tuomioistuinharjoittelun laajentaminen hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin johtaa väistämättä siihen, että vakinaista henkilökuntaa olisi vähennettävä, vaikka paineet ovat tuomioistuimien näkökulmasta pikemminkin henkilöstön lisäämiseen. Hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien osalta tämä voi johtaa siihen, että esittelijöitä korvataan harjoittelijoilla, joiden työpanos ei kuitenkaan vastaa esittelijän työpanosta. Tuomioistuinharjoittelun laajentamista ei voida toteuttaa vähentämällä vakinaista henkilökuntaa. Näin ollen on valittava sellainen vaihtoehto, joka toteuttaa parhaiten työryhmän esittämät tavoitteet käytettävissä olevilla resursseilla sekä oikeuslaitoksen että harjoittelijan itsensä kannalta.

Pidämme enemmistön tavoin kannatettavana harjoittelun monipuolisuuden lisäämistä siten, että kärjäoikeudessa kestävän vuoden harjoittelun jälkeen ainakin osalla harjoit-

telijoista olisi mahdollisuus vapaaehtoiseen kuuden kuukauden jatkoharjoitteluun hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Valmiudet jatkoharjoitteluun ovat käräjäoikeudessa vuoden kestäneen harjoittelun jälkeen oleellisesti paremmat kuin kuusi kuukautta kestäneen harjoittelun jälkeen, joten jatkoharjoittelun pituudeksi saattaa riittää hovioikeudessaakin kuusi kuukautta. Hallinto-oikeudet ovat pitäneet kuuden kuukauden harjoittelua riittävänä hallinto-oikeudessa. Harjoittelun hallinto-oikeuteen ulottamisen puolesta puhuu erityisesti se, että hallintolainkäytössä kyse on erilaisesta menettelystä. Saattaa myös olla, että osa hallinto-oikeuksissa tällä hetkellä olevista notaarien viroista olisi tarkoituksenmukaista muuttaa harjoittelijoiden viroiksi, kuten eräät hallinto-oikeudet ovat työryhmälle esittäneet. Harjoittelu saattaisi siten olla tällä tavoin toteutettavissa hallinto-oikeuksissa ilman lisärahoitusta. Sen sijaan hovioikeuksissa tällaista mahdollisuutta ei ole näköpiirissä. Jatkoharjoittelussa voisi olla mahdollista hyödyntää hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa esittelijöille suunnitteilla olevaa koulutusta. Jatkoharjoittelu ei vaikuttaisi varatuomarin arvonimen myöntämiseen, vaan harjoittelija voisi saada sen jo yhden vuoden harjoittelun jälkeen.

Muiden keskeisten kysymysten eli tuomioistuinharjoittelun ohjausryhmän sekä sen kokoonpanon ja tehtävien, harjoittelijoiden valinnan, valintaperusteiden, ohjaamisen ja arvioinnin, toimivaltuuksien aikaistamisen, harjoittelua tukevan koulutuksen, varatuomarin arvonimen säilyttämisen ja käräjäviskaalien aseman osalta olemme samaa mieltä kuin enemmistö. Myös harjoittelijoiden palkkauksen parantaminen on tarpeen. Emme kuitenkaan tässä yhteydessä ota enemmistön tavoin kantaa siihen, mikä on harjoittelijoiden oikea palkkaustaso.

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2009

1. Seksuaalirikollisten hoito
2. Luottotietolain muuttaminen
3. Tiedoksianto oikeudenkäynnissä
4. Todisteiden luovuttaminen EU:n jäsenvaltioiden välillä

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
puh. (09) 160 03
www.om.fi

PB 25
00023 STATSRÅDET
tfn (09) 160 03
www.jm.fi